

Høringsnotat

17.10.2018

**Ny tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor
– Oppfølging av fremforhandlet avtale om
tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor**

Innhold

1	INNLEDNING.....	1
2	HVA HØRINGSNOTATET OMFATTER.....	1
3	BAKGRUNN FOR LOVFORSLAGENE.....	3
3.1	Innledning.....	3
3.2	Endringene i folketrygden.....	5
3.3	Lønnsoppgjøret 2009 og tilpasningene i offentlig tjenstepensjon fra 2011.....	6
3.4	Tilpasningene i offentlig tjenstepensjon for årskull som får ny alderspensjon fra folketrygden.....	8
3.5	Prosess om en ny offentlig tjenstepensjon.....	9
3.6	Fremforhandlet avtale om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor.....	9
4	DAGENS PENSJONSSYSTEM FOR OFFENTLIG ANSATTE.....	10
4.1	Innledning.....	10
4.2	Alderspensjon.....	10
4.3	Pensjonsrettigheter til personer med særaldersgrense.....	11
4.4	AFP.....	12
4.5	Uførepensjon.....	12
4.6	Etterlattepensjon.....	13
5	NÆRMERE OM OPPFØLGING AV AVTALEN.....	13
5.1	Innledning.....	13
5.2	Pensjonsordninger som omfattes av lovforslaget.....	15
5.3	Om uførepensjon og pensjon til etterlatte barn og ektefeller.....	17
5.4	Om ny AFP.....	18
5.5	Om alderspensjon til uføre.....	19
5.6	Om alderspensjon til personer med særaldersgrense.....	20
5.7	Om overføringsavtalen.....	20
5.8	Om barnetillegg til alderspensjonen.....	21
6	NY ALDERSPENSJON – PÅSLAGSPENSJON.....	21
6.1	Innledning og sammendrag.....	21
6.2	Opptjening av pensjon.....	22
6.3	Uttak av alderspensjon.....	27
6.4	Regulering av pensjon og påslagsbeholdning.....	31
7	NY AFP.....	31
7.1	Innledning og sammendrag.....	31
7.2	Beregningsregler og uttaksregler for ny AFP.....	32
7.3	Betingelser for rett til ny AFP.....	33
7.4	Regulering av ny AFP.....	34
8	BETINGET TJENESTEPENSJON.....	34
8.1	Innledning og sammendrag.....	34
8.2	Betingelser for rett til betinget tjenstepensjon.....	35
8.3	Beregningsregler for betinget tjenstepensjon.....	36
8.4	Regulering av betinget tjenstepensjon og betinget beholdning.....	38
9	OVERGANGSTILLEGG.....	39
9.1	Innledning og sammendrag.....	39

9.2	Betingelser for rett til overgangstillegg.....	39
9.3	Beregning av overgangstillegg.....	39
9.4	Tidspunkt for uttak og opphør.....	40
9.5	Regulering av overgangstillegg.....	40
10	2011-TILLEGG.....	40
10.1	Innledning og sammendrag.....	40
10.2	Beregning av tillegget.....	41
10.3	Uttak av tillegget.....	41
10.4	Regulering av 2011-tillegg.....	42
11	ALDERSPENSJON OPPTJENT ETTER GJELDENE REGLER.....	42
11.1	Innledning og sammendrag.....	42
11.2	Konvertering av opptjente rettigheter før 2020 med varighet under tre år.....	43
11.3	Beregning av oppsatt pensjonsrett.....	44
11.4	Gradering og stopp og stans av oppsatt bruttopensjon.....	45
11.5	Levealdersjustering av oppsatt bruttopensjon.....	46
11.6	Samordning av oppsatt bruttopensjon før 67 år.....	46
11.7	Samordning av oppsatt bruttopensjon fra og med 67 år.....	52
11.8	Omregning ved endring i pensjonsgrad eller stans av pensjon.....	52
12	UTFASING AV INDIVIDUELL GARANTI.....	53
12.1	Innledning og sammendrag.....	53
12.2	Nærmere om garantien for årskull til og med 1958-kullet.....	53
12.3	Individuell garanti for årskullene 1959–1962 med gradvis nedtrapping.....	54
13	ØKONOMISKE KONSEKVENSER FOR DEN ENKELTE.....	54
13.1	Innledning.....	54
13.2	Egenskaper ved forslagene illustrert med typeeksempler.....	55
13.3	Egenskaper ved forslagene illustrert med faktisk opptjening for medlemmer født i 1945.....	77
13.4	Eksempler på beregning av pensjon.....	79
14	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER. LIKESTILLINGSMESSIGE KONSEKVENSER. IKRAFTTREDELSE.....	91
14.1	Innledning.....	91
14.2	Anslag på økonomiske konsekvenser.....	91
14.3	Administrative konsekvenser.....	96
14.4	Likestillingsmessige konsekvenser.....	96
14.5	Ikrafttredelse.....	97
15	UTKAST TIL LOVENDRINGER.....	98
15.1	Teknisk utforming av lovtekst.....	98
15.2	Lovforslag.....	99
	VEDLEGG 1.....	119

1 Innledning

Departementet presenterer i dette høringsnotatet forslag til endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover. Forslagene følger opp avtalen som ble inngått 3. mars mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor.

Det har i lengre tid vært arbeidet med å tilpasse offentlig tjenestepensjon til pensjonsreformen for øvrig, blant annet for å gi offentlig ansatte bedre muligheter til å kompensere for effekten av levealdersjusteringen og bygge ned mobilitetshindre mellom offentlig og privat sektor. 3. mars 2018 ble det inngått en avtale som beskriver en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor samt overgangsordninger. Den nye løsningen innebærer at det fortsatt skal være et enhetlig pensjonssystem i offentlig sektor, med livsvarig pensjon og like regler for kvinner og menn. Offentlig tjenestepensjon og AFP for offentlig ansatte skal legges om til livsvarige påslagsordninger som kommer i tillegg til folketrygden. Alle år i arbeid skal gi pensjonsopptjening, og pensjonen skal kunne tas ut helt eller delvis fra 62 år og kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet. De nye ordningene skal gjelde fra 2020 for dem som er født i 1963 eller senere. Arbeidstakerorganisasjonene har forankret avtalen blant sine medlemmer, og den har fått bred tilslutning.

Forslagene til lovtekst som sendes på høring er langt på vei en teknisk oppfølging av avtalen fra 3. mars. Enkelte punkter i avtalen er beskrevet relativt overordnet, og uten det detaljeringsnivået som er nødvendig for en fullstendig beskrivelse av regelverket. Departementets lovutkast inneholder derfor også forslag som ikke følger direkte av avtalen.

2 Hva høringsnotatet omfatter

I kapittel 3 redegjør departementet for bakgrunnen for lovforslagene. Kapittelet beskriver kort endringene i folketrygden og tilpasningene i offentlig tjenestepensjon fra 2011. Videre beskriver kapittelet prosessen fram mot avtalen som ble inngått 3. mars 2018.

I kapittel 4 gjennomgås dagens pensjonssystem for offentlig ansatte.

I kapittel 5 redegjør departementet nærmere for hvordan pensjonsavtalen følges opp. Kapittelet redegjør blant annet for hvem avtalen omfatter og hvilke lover som foreslås endret som følge av avtalen. Avtalen fra 3. mars inneholder formuleringer om at deler av det helhetlige regelverket skal avklares i senere prosesser. Dette gjelder alderspensjon til personer med særaldersgrense og alderspensjon til uføre. Det er med andre ord ikke mulig å foreslå et fullstendig regelverk gjennom de lovforslagene som nå sendes på høring. Kapittel 5 redegjør for hvordan lovforslagene utformes i lys av at alderspensjon til personer med særaldersgrense og alderspensjon til uføre skal avklares i senere prosesser. Kapittelet peker videre på at det er mange uavklarte spørsmål når det gjelder organisering av ny offentlig AFP som må utredes nærmere. Gjenstående utredningsbehov gjør at departementet ikke legger fram et lovforslag for en ny AFP i offentlig sektor nå.

I kapittel 6 foreslår departementet regler for en ny alderspensjon. Den nye alderspensjonsordningen omtales heretter som påslagspensjon. Påslagspensjonen skal ta utgangspunkt i en påslagsbeholdning. Påslagsbeholdningen bygges opp ved at 5,7 prosent av pensjonsgrunnlag opp til 12 G og 18,1 prosent av pensjonsgrunnlag mellom 7,1 og 12 G tilføres beholdningen. Det foreslås også at det skal gis opptjening i visse andre tilfeller, blant annet der et medlem har fratrudd med uførepensjon. Det foreslås at påslagspensjonen skal kunne tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Ved uttak deles beholdningen på et delingstall som reflekterer forventet utbetalingstid. Delingstallene som er fastsatt i folketrygden benyttes. Alderspensjon fra påslagsordningen kan kombineres med arbeid uten at pensjonen avkortes. Pensjonsopptjening som skjer etter at det er tatt ut hel alderspensjon, legges til påslagsbeholdningen og regnes om til årlig pensjon med virkning fra året etter at opptjeningen har skjedd. Ved gradert uttak av pensjon, omregnes den nye pensjonsopptjeningen til årlig pensjon når uttaksgraden endres. Utover det som følger direkte av avtalen, foreslår departementet regler for hvilket pensjonsgrunnlag som skal gjelde og regler for hvordan opptjeningen skal tilføres påslagsbeholdningen. Departementet foreslår at avtalens punkt om fleksibelt uttak av påslagspensjon konkretiseres ved å bygge på tilsvarende regler som gjelder for ny alderspensjon fra folketrygden.

Kapittel 7 beskriver beregningsreglene for ny offentlig AFP slik de går fram av avtalen. Det foreslås ikke lovregler for en ny AFP-ordning for offentlig sektor i høringsnotatet.

I kapittel 8 foreslår departementet regler for en betinget tjenstepensjon. Betinget tjenstepensjon skal være et tillegg til alderspensjonen for dem som ikke kvalifiserer for ny AFP. Betinget tjenstepensjon skal tjenes opp med tre prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 G i år med medlemskap i en offentlig tjenstepensjonsordning fram til og med 62 år. Betinget tjenstepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år. Ved uttak beregnes den årlige pensjonen ved å dele den betingede beholdningen med folketrygdens delingstall. Betinget tjenstepensjon skal ikke komme i tillegg til ny AFP, men vil gi økt sikkerhet for den fremtidige pensjonen for dem som ikke kvalifiserer for ny AFP.

I kapittel 9 foreslår departementet beregningsregler for et overgangstillegg som skal gjelde for årskullene 1963–1970. Overgangstillegget utgjør 0,15 G for 1963-kullet, og tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert påfølgende årskull etter 1963-kullet. Tillegget skal gis i alderen fra 62 til 67 år til dem som fratrer fra medlemspliktig stilling før 67 år. Tillegget skal ikke levealdersjusteres eller avkortes mot arbeidsinntekt.

I kapittel 10 foreslår departementet beregningsregler for et tillegg til pensjonen for årskullene 1963–1967 som har opptjening før 2011. Dette tillegget omtales heretter for 2011-tillegg. Et fullt 2011-tillegg skal utgjøre 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen multiplisert med en brøk hvor opptjeningstid før 2011 er telleren og kravet til full opptjening som den oppsatte bruttopensjonen er beregnet etter, er nevneren. Tillegget skal trappes ned med årskull slik at 1963-kullet får 100 prosent av et fullt tillegg, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent av et fullt tillegg. Tillegget skal kunne tas ut etter nøytrale uttaksregler fra 62 år. Tillegget skal ikke levealdersjusteres, men justeres for uttaksalder.

Kapittel 11 gjelder alderspensjon opptjent etter dagens regler. Det vil si at reglene gjelder for dem som allerede har rettigheter opptjent før de nye ordningene trer i kraft. Departementet foreslår regler for beregning av oppsatt pensjon fra dagens ordningen når medlemmer starter å tjene opp pensjonsrettigheter i påslagsordningen. Det foreslås at dagens regler for å beregne en oppsatt pensjon videreføres med marginale justeringer. Videre foreslås det regler for samordning og fleksibelt uttak av alderspensjon fra bruttoordningen fra 62 år. Departementet foreslår også, i tråd med avtalen, at opptjeningsstid i bruttoordningen med en varighet under tre år skal konverteres til påslagspensjon.

Kapittel 12 foreslår regler for utfasing av individuell garanti for årskullene 1959–1962. Det foreslås at det videreføres en individuell garanti for disse årskullene ved at disse får en andel av det garantitillegget som er gitt til og med 1958-kullet. Andelene bestemmes av forholdet mellom opptjeningsstid i tjenstepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningsstid. Garantitilleggene skal trappes ned med årskull, slik at 1959-kullet får 90 prosent, 1960-kullet får 80 prosent, 1961-kullet får 70 prosent og 1962-kullet får 60 prosent.

I kapittel 13 illustreres økonomiske konsekvenser for den enkelte, inkludert effektene av de avtalte beregningsreglene for AFP. Forslagene til nye pensjonsordninger vil slå ulikt ut for ulike årskull. Dette skyldes både at de nye ordningene fases gradvis inn, og at de første årskullene som får nye ordninger er omfattet av enkelte overgangsordninger. I kapittel 13 belyses effektene for ulike årskull som berøres av de foreslåtte reglene på ulik måte. Kapitlet illustrerer egenskapene til de nye ordningene med stiliserte forutsetninger, typeeksempler, slik at det gis et rendyrket bilde av hvordan ulike forutsetninger slår ut med henholdsvis dagens regler og forslaget til nye regler. Kapitlet inneholder også eksempler på beregning av pensjon.

Kapittel 14 gjelder økonomiske, administrative og likestillingsmessige konsekvenser. Det er ikke enkelt å vurdere de økonomiske konsekvensene av en omlegging av tjenstepensjonsordningene i offentlig sektor. Med avtalen fra 3. mars har offentlig tjenstepensjon blitt tilpasset pensjonsreformen i to etapper. En førsteetappe i 2009 hvor alle innsparingstiltakene ble innført og en andreetappe, med avtalen fra 3. mars, som også gir fleksibilitet og bedre muligheter til å kompensere for virkningen av levealdersjustering. I kapittel 14 belyses de økonomiske konsekvensene av avtalen ved å sammenligne utgiftene med to alternativer. For det første sammenlignes utgiftene med en videreføring av ordningen slik den er i dag. I tillegg sammenlikner vi med en kontrafaktisk utgiftsbane som viser utviklingen dersom pensjonsreformen i 2011 ikke hadde funnet sted. Dette vil gi en indikasjon på den trinnvise omleggingen av offentlig tjenstepensjon, og samlet gir dette en indikasjon på de økonomiske konsekvensene av de lovforslagene som nå sendes på høring.

3 Bakgrunn for lovforslagene

3.1 Innledning

Det ble den 3. mars 2018 inngått en avtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor. Avtalen innebærer at offentlig tjenstepensjon og AFP for offentlig ansatte skal legges

om til livsvarige påslagsordninger som kommer i tillegg til folketrygden. Arbeidstakerorganisasjonene har forankret avtalen blant sine medlemmer, og den har fått bred tilslutning.

Avtalen inngår som et ledd i pensjonsreformen. Arbeidet med pensjonsreformen har pågått siden 2001 da regjeringen Stoltenberg I nedsatte Pensjonskommisjonen. Reformen omfatter alle deler av pensjonssystemet, både i og utenfor folketrygden. Bakgrunnen for reformen er at en økende andel eldre og høyere gjennomsnittlige pensjoner fører til en vesentlig økning i pensjonsutgiftene, samtidig som det i framtiden vil bli relativt færre yrkesaktive til å betale for pensjonene. Nye regler for alderspensjon fra folketrygden ble vedtatt ved lov 5. juni 2009 nr. 32. Loven trådte i kraft 1. januar 2010, men mange av de vedtatte endringene ble gitt virkning først fra 1. januar 2011.

Tariffpartene i offentlig sektor avtalte våren 2009 at gjeldende regler for tjenestepensjon og AFP for offentlig ansatte skulle videreføres, men med nødvendige tilpasninger til de vedtatte endringene i folketrygden. For de lovfestede offentlige ordningene, blant annet i Statens pensjonskasse, ble avtalen fulgt opp gjennom lover 25. juni 2010 nr. 28 og 29. Stortingets lovvedtak ga nødvendige regler for beregning av offentlig tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor for personer som i sin helhet får alderspensjonen fra folketrygden beregnet med gamle opptjeningsregler. De tariffestede ordningene i kommunal sektor og helseforetak ble avtalt justert tilsvarende i tariffoppgjøret våren 2010.

Tariffpartene i privat sektor ble våren 2008 enige om en ny AFP-ordning som er utformet etter de samme opptjenings- og uttaksprinsippene som ny alderspensjon i folketrygden. De nærmere reglene følger av lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsloven).

Det har i lengre tid vært arbeidet med å tilpasse offentlig tjenestepensjon til pensjonsreformen for øvrig, blant annet for å gi offentlig ansatte bedre muligheter til å kompensere for effekten av levealdersjusteringen og bygge ned mobilitetshindre mellom offentlig og privat sektor. Høsten 2017 tok arbeids- og sosialministeren initiativ til en avsluttende prosess med partene i arbeidslivet med mål om å komme fram til enighet om en ny tjenestepensjonsordning. 1. desember 2017 ble det inngått en prosessavtale for det videre arbeidet, og 3. mars 2018 ble det inngått en avtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor. Dette høringsnotatet følger opp prosessavtalen, og det foreslås lovbestemmelser i tråd med det som ble avtalt 3. mars 2018.

I Prop. 61 L (2017–2018) av 6. april 2018 ble det lagt fram nødvendige regler for beregning og samordning av offentlig tjenestepensjon for personer som helt eller delvis får alderspensjonen fra folketrygden beregnet med nye opptjeningsregler. Deler av det som ble avtalt 3. mars 2018, er tatt inn i Prop. 61 L (2017–2018), jf. avtalens punkt 8. Stortingets lovvedtak 15. juni 2018 innebærer at det eksisterer nødvendige regler for å beregne offentlig tjenestepensjon for alle årskull.

Avsnitt 3.2 redegjør kort for endringene i folketrygden. Avsnitt 3.3 beskriver avtalen fra lønnsoppgjøret i 2009 og tilpasningene i offentlig tjenestepensjon fra 2011. Avsnitt 3.4 beskriver tilpasningene i offentlig tjenestepensjon for årskull som helt eller delvis skal få alderspensjon fra folketrygden beregnet med nye opptjeningsregler. Avsnitt 3.5

beskriver prosessen fram mot avtalen som ble inngått 3. mars 2018, og avsnitt 3.6 omtaler selve avtalen.

3.2 Endringene i folketrygden

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det blant annet innført nye opptjeningsregler, levealdersjustering og fleksibelt uttak fra 62 år i folketrygdens alderspensjon. Det ble også innført nye regler for regulering av alderspensjon. De vedtatte endringene bygger på to brede forlik i Stortinget i 2005 og 2007, som ble fulgt opp ved Ot.prp. nr. 37 (2008–2009). De nye reglene om fleksibelt uttak, levealdersjustering og regulering gjelder både pensjon beregnet etter dagens opptjeningsregler og pensjon beregnet etter nye opptjeningsregler. Reglene er gitt virkning fra 1. januar 2011.

I ny alderspensjon i folketrygden skal inntektpensjonen opptjenes gjennom den enkeltes inntekt over livet, og alle opptjeningsår skal telle med. Pensjonsopptjeningen tilsvare 18,1 prosent av inntekten fra første krone opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp. Den årlige pensjonsopptjeningen bygger opp en pensjonsbeholdning. Personer med liten eller ingen opptjening skal samtidig sikres en garantipensjon. Garantipensjonen avkortes med 80 prosent av opptjent inntektpensjon, slik at alle som har vært yrkesaktive får en pensjon utover minstenivået.

De nye reglene om opptjening av alderspensjon i folketrygden gjelder fullt ut fra og med 1963-kullet. Årskullene fram til og med 1953-kullet tjener opp hele pensjonen som en ytelse etter tidligere opptjeningsregler. Nye opptjeningsregler i folketrygden fases gradvis inn for årskullene 1954–1962. Alderspensjon for disse årskullene beregnes dermed dels etter tidligere opptjeningsregler og dels etter nye.

De fleksible uttaksreglene innebærer at alderspensjon kan tas ut helt eller delvis fra 62 år under forutsetning av at årlig pensjon fra 67 år minst tilsvare minste pensjonsnivå. Pensjonen kan graderes i 20, 40, 50, 60, 80 og 100 prosent. I tillegg kan en arbeide så mye en vil uten at pensjonen avkortes.

Levealdersjusteringen ble innført fra 2011 for personer født i 1943 eller senere, og betyr at en må arbeide lenger enn tidligere for å få samme pensjon når befolkningens levealder øker. Ved en gitt uttaksalder innebærer levealdersjusteringen dermed at alderspensjonen reduseres ved økt levealder i befolkningen.

I ny alderspensjon gjennomføres levealdersjusteringen ved at opptjent pensjonsbeholdning divideres med et delingstall som er tilnærmet lik forventet gjenstående levetid for årskullet på uttakstidspunktet. Delingstallene er fastsatt slik at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger vil være om lag uavhengig av uttakstidspunkt (nøytralt uttak), det vil si at pensjonen blir høyere jo senere den tas ut.

Alderspensjon for personer som får pensjonen beregnet etter de tidligere opptjeningsreglene, skal levealdersjusteres ved at opptjent årlig pensjon divideres med et forholdstall. På samme måte som for alderspensjon opptjent etter nye regler, avhenger forholdstallene av uttakstidspunkt og endringer i levealder. Forholdstallene er imidlertid fastsatt på et noe annet grunnlag enn delingstallene, blant annet fases effekten av levealdersjusteringen gradvis inn. Dette får betydning for alle årskullene som får pensjonen helt

eller delvis levealdersjustert ved forholdstall. Forholdstallene er likevel fastsatt slik at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger vil være om lag uavhengig av uttakstidspunkt.

De nye reglene for regulering, som er innført fra 2011, gjelder for alle alderspensjonister. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Faktoren på 0,75 prosent vil forventningsvis gi om lag samme resultat over tid, som om pensjonene ble regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Pensjon under opptjening skal fortsatt reguleres i takt med lønnsveksten. Reguleringen skjer med virkning fra 1. mai hvert år.

3.3 Lønnsoppgjøret 2009 og tilpasningene i offentlig tjenestepensjon fra 2011

I tariffoppgjøret våren 2009 ble det avtalt at dagens regler for offentlig tjenestepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor skulle videreføres, men med nødvendige tilpasninger til de vedtatte endringene i folketrygden. Avtalen lyder:

«Dagens regler for offentlig tjenestepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor videreføres med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 og med de tilpasninger som følger av Stortingets vedtak fra mai 2005.

I tråd med Stortingets vedtak skal alderspensjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger levealdersjusteres og reguleres etter nye regler på samme måte og fra samme tidspunkt som alderspensjon fra folketrygden.

Levealdersjustering i dagens offentlige tjenestepensjon gjennomføres slik at grunnlovsvernet ivaretas. Det gis en individuell garanti for opptjente rettigheter i tjenestepensjonsordningene pr. 1. januar 2011 som sikrer at medlemmer av offentlige tjenestepensjonsordninger med 15 år eller mindre igjen til 67 år er sikret 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år etter 30 års opptjening.

Personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år kan ikke i tillegg ta ut folketrygd- eller tjenestepensjonsberegnet AFP.

Beregning av tjenestepensjon – herunder samordning med alderspensjon i folketrygden – skal skje slik at tjenestepensjonen ikke påvirkes av når den nye fleksible alderspensjonen fra folketrygden tas ut. Det gis anledning til å kompensere for levealdersjusteringen av tjenestepensjonen ved å stå i stilling ut over 67 år.

Det vises til at Fornyings- og administrasjonsdepartementet har en pågående prosess i samarbeid med partene i arbeidslivet for vurdering av særaldersgrensene og fratreden ved disse. Det avtales ikke endringer i gjeldende særaldersgrenser i forbindelse med lønnsoppgjøret 2009.»

Avtalen innebærer at offentlig tjenestepensjon ble videreført som en samordningspliktig bruttopensjonsordning, og at offentlig AFP ble videreført som en tidligpensjonsordning.

For de lovfestede offentlige ordningene ble avtalen fulgt opp med nødvendige lovvedtak 25. juni 2010, jf. Prop 107 L (2009–2010) og Innst. 360 L (2009–2010). Ved lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse ble gjeldende regler for AFP i statlig sektor videreført, men AFP blir fra 2011 regulert etter de nye

prinsippene for alderspensjon. Personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, kan ikke samtidig motta offentlig AFP. AFP-ordningen i statlig sektor er også regulert i hovedtariffavtalen i statlig sektor. Avtalen fra tariffoppgjøret 2009 er også fulgt opp med nødvendige endringer i blant annet lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere og lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv., jf. endringslov 25. juni 2010 nr. 29. De aktuelle lovendringene trådte i kraft 1. januar 2011.

Pensjonsregelverket i kommunal sektor og i helseforetakene tilsvarende i all hovedsak regelverket i Statens pensjonskasse. I tariffoppgjøret våren 2010 ble det avtalt at regelverket for tjenestepensjon og AFP i kommunal sektor og helseforetak skal justeres tilsvarende endringene som er vedtatt i statlig sektor.

Endringslov 25. juni 2010 nr. 29 omfatter også nødvendige tilpasninger i samordningsloven (lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser) til innføring av levealdersjustering og fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden. Disse endringene får virkning for alle tjenestepensjonsordninger som omfattes av samordningsloven, det vil si både de lovfestede ordningene for blant andre statens ansatte og de tariffestede ordningene i kommuner og helseforetak.

De vedtatte lovendringene i lovfestet ordinær tjenestepensjon og samordningsloven innebærer at både alderspensjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger (bruttopenjsjonen) og samordningsfradraget for alderspensjon fra folketrygden skal levealdersjusteres ved bruk av forholdstallene i folketrygden.

Levealdersjustering og samordning skal skje tidligst fra 67 år. Det vil si at for personer som kan ta ut tjenestepensjon før 67 år fordi stillingen har særaldersgrense, for eksempel 60 år, skal tjenestepensjonen ikke levealdersjusteres og samordnes med alderspensjon fra folketrygden før ved 67 år. I tilfeller der alderspensjon fra folketrygden er tatt ut tidligere enn 67 år, skal samordningen skje som om folketrygden var tatt ut ved 67 år. Brutto tjenestepensjon kan økes ved å arbeide etter 67 år, men ikke mer enn til en har kompensert for effekten av levealdersjusteringen, det vil si inntil pensjonen ved full opptjeningstid utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

En individuell garanti for årskullene til og med 1958-kullet sikrer personer med full opptjening (normalt 30 år) en pensjon på minst 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år. Det vil si at samlet pensjon fra folketrygden og tjenestepensjonsordningen etter levealdersjustering og samordning skal utgjøre minst 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, under forutsetningen om at pensjonene er tatt ut samtidig. Blir samlet pensjon lavere enn det garanterte nivået, skal det utbetales et garantitillegg fra tjenestepensjonsordningen som sikrer at samlet pensjon blir det garanterte nivået. For personer med mindre enn full opptjeningstid skal den individuelle garantien gjelde forholdsmessig. Garantien gjelder, ifølge avtalen fra tariffoppgjøret 2009, personer som pr. 1. januar 2011 hadde 15 år eller mindre igjen til 67 år, det vil si til og med 1958-kullet.

Lovendringene innebærer videre at reguleringen av offentlige tjenestepensjoner er endret. Alderspensjon og AFP under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Oppsatte rettigheter, det vil si pensjonsrettigheter for personer som fratrer sin stilling uten rett til straks å få pensjon, skal reguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet. For medlemmer som har mottatt alderspensjon etter

særaldersgrense eller AFP før 67 år, skal pensjonsgrunnlaget omregnes ved 67 år ved at det oppreguleres med lønnsveksten fra fratredelsestidspunktet og fram til 67 år.

3.4 Tilpasningene i offentlig tjenstepensjon for årskull som får ny alderspensjon fra folketrygden

Endringene i de offentlige tjenstepensjonsordningene fra 1. januar 2011 var første etappe i tilpasningen av offentlig tjenstepensjon til endringene i folketrygden fra 2011.

I Prop. 61 L (2017–2018) av 6. april 2018 ble det foreslått regler om samordning av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden for årskullene fra og med 1954-kullet. Det ble også foreslått regler for hvordan tjenstepensjonen skal levealdersjusteres i disse tilfellene. Stortinget har behandlet lovforslaget, og vedtaket 11. juni 2018 er i samsvar med departementets forslag. Det vises til behandlingen av Innst. 343 L (2017–2018). Proposisjonen ble lagt fram og behandlet etter at partene inngikk avtale om en ny offentlig tjenstepensjon. Deler av avtalen er således fulgt opp gjennom Prop. 61 L (2017–2018).

De nye opptjeningsreglene i folketrygden innebærer at pensjonsopptjeningen akkumuleres i en pensjonsbeholdning. De nye reglene for samordning av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning med alderspensjon fra folketrygden er tilpasset disse nye opptjeningsreglene. De nye samordningsreglene gjelder delvis for årskullene 1954–1962, som får alderspensjon fra folketrygden etter både nye opptjeningsregler (folketrygdloven kapittel 20) og gamle regler (folketrygdloven kapittel 19). For årskull fra og med 1963-kullet gjelder de nye samordningsreglene fullt ut for all opptjening av tjenstepensjon i dagens bruttoordning.

Sentrale prinsipper som er nedfelt i regelverket for de eldre årskullene, er videreført også for yngre årskull. Samordning og levealdersjustering skal tidligst skje fra fylte 67 år. Dersom alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut tidligere enn tjenstepensjonen, skal det samordnes som om pensjonene var tatt ut samtidig.

Det er videreført samordningsfordeler også for yngre årskull ved at deler av beholdningen fra folketrygden er fritatt fra samordning. Det gis også et tillegg til tjenstepensjonen (netto kronebeløp) som sikrer at alle som får samordnet alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen med alderspensjon fra folketrygden, får utbetalt tjenstepensjon.

Offentlig tjenstepensjon som skal samordnes med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye regler skal levealdersjusteres med delingstall. Dette sikrer at levealdersjusteringen av offentlig tjenstepensjon får samme effekt som levealdersjusteringen av folketrygden. Det tas hensyn til at ny alderspensjon fra folketrygden opptjenes i en beholdning, mens tjenstepensjonen tjenes opp som en årlig ytelse.

Med en ny offentlig tjenstepensjonsordning for dem som er født i 1963 eller senere, vil det på sikt ikke være behov for samordningsreglene som ble vedtatt gjennom Stortingets behandling av Prop. 61 L (2017–2018). Samordningsreglene blir imidlertid en viktig del av overgangsreglene for årskull som skal omfattes av ny offentlig tjenstepensjon, men som allerede har tjent opp rettigheter i dagens bruttomodell. Samordningsreglene er

også nødvendige for å beregne tjenstepensjonen til årskull som har få år igjen til pensjonering, og som fullt ut skal beholde dagens bruttoberegnete tjenstepensjon.

3.5   Prosess om en ny offentlig tjenstepensjon

Endringene i folketrygden og i de private tjenstepensjonsordningene betyr at den økonomiske gevinsten ved å fortsette i arbeid har økt markert i privat sektor. I offentlig sektor er gevinstene klart mindre. Offentlig ansatte har hatt gode pensjonsordninger som har sikret mange både en god tidligpensjon fra 62 år og en god livsvarig alderspensjon fra 67 år. For yngre ansatte i offentlig sektor er pensjonsordningene mindre gunstige. Levealdersjustering innebærer at pensjonsnivået fra 67 år blir gradvis lavere når levealderen øker.

Det har derfor i lengre tid vært arbeidet med å tilpasse offentlig tjenstepensjon til pensjonsreformen for øvrig, blant annet for å gi offentlig ansatte bedre muligheter til å kompensere for effekten av levealdersjusteringen og bygge ned mobilitetshindre mellom offentlig og privat sektor.

Tidligere arbeids- og sosialminister Robert Eriksson hadde før sommeren 2015 to møter med partene i arbeidslivet for å avklare om det var grunnlag for å starte en prosess med sikte på å finne en ny pensjonsløsning for offentlig ansatte. På møtet 12. juni 2015 ble det klart at departementet i første omgang skulle utarbeide en rapport om nye pensjonsordninger for ansatte i offentlig sektor, samt overgangsordninger.

En arbeidsgruppe i departementet ferdigstilte 17. desember 2015 rapporten «Nye pensjonsordninger i offentlig sektor». Rapporten beskriver et mulighetsrom som en ny ordning kan utformes innenfor. Rapporten beskriver en pensjonsmodell der tjenstepensjonen beregnes uavhengig av folketrygden.

Høsten 2017 tok arbeids- og sosialministeren initiativ til en avsluttende prosess med partene i arbeidslivet med mål om å oppnå enighet om en ny tjenstepensjonsordning. 1. desember 2017 ble det inngått en prosessavtale for det videre arbeidet, som slår fast at en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor skal bygge på rapporten fra 2015.

Det ble den 3. mars 2018 inngått en avtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor. Arbeidstakerorganisasjonene har forankret avtalen blant sine medlemmer, og den har fått bred tilslutning.

I henhold til prosessavtalen skal regjeringen utarbeide et lovforslag om ny pensjonsløsning i tråd med den løsningen som det er enighet om. Dette høringsnotatet følger opp prosessavtalen, og det foreslås lovbestemmelser i tråd med avtalen fra 3. mars 2018.

3.6   Fremforhandlet avtale om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor

Pensjonsavtalen som ble inngått 3. mars 2018 mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter beskriver en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor samt overgangsordninger. Avtalen er gjengitt i sin helhet i vedlegg 1.

Den nye løsningen innebærer at det fortsatt skal være et enhetlig pensjonssystem i offentlig sektor, med livsvarig pensjon og like regler for kvinner og menn.

Offentlig tjenestepensjon og AFP for offentlig ansatte skal legges om til livsvarige påslagsordninger som kommer i tillegg til folketrygden. Alle år i arbeid skal gi pensjonsopptjening. Pensjonen skal som hovedregel kunne tas ut helt eller delvis fra 62 år og kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet. De som skal tjene opp alderspensjon i de nye ordningene, skal beholde opptjeningen i bruttoordningen.

De nye ordningene skal gjelde for dem som er født i 1963 eller senere. Eldre årskull beholder dagens AFP-ordning og fortsetter å tjene opp pensjon i dagens bruttoordning.

De nye ordningene vil gi offentlig ansatte bedre uttelling av å stå lenger i arbeid. Offentlig ansatte vil ha samme mulighet som ansatte i privat sektor til å opprettholde pensjonsnivåene når levealderen øker.

Det skal innføres et nytt pensjonselement – betinget tjenestepensjon. Den vil gi økt sikkerhet for den fremtidige pensjonen for dem som ikke kvalifiserer for AFP. Betinget tjenestepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år.

Det skal gis et overgangstillegg til årskullene 1963–1970. Overgangstillegget gis i alderen fra 62 til 67 år.

Det skal videreføres en individuell garanti for årskullene 1959–1962 ved at disse årskullene får en andel av det garantitillegget som er gitt til og med 1958-kullet.

Også til medlemmer i årskullene 1963–1967 skal det gis et tillegg til pensjonen for dem som har opptjening før 2011.

Avtalen har også formuleringer om alderspensjon til uføre og alderspensjon til personer med særaldersgrense.

Kapittel 5 diskuterer hvordan de enkelte elementene i pensjonsavtalen følges opp, og det redegjøres for hvilke elementer som følges opp gjennom de lovforslagene som nå sendes på høring og hvilke elementer som ikke følges opp med lovforslag nå.

4 Dagens pensjonssystem for offentlig ansatte

4.1 Innledning

De offentlige tjenestepensjonsordningene er dels lovfestede og dels avtale- og vedtektsfestede. Den viktigste lovfestede ordningen er regulert i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse. Dette kapitlet beskriver hovedtrekkene i dagens ordninger.

I avsnitt 4.2 omtales alderspensjonsordningen og i avsnitt 4.3 redegjøres det for gjeldende pensjonsregler for personer med særaldersgrense. I avsnitt 4.4 beskrives kort dagens AFP-ordning for offentlig ansatte, og i avsnitt 4.5 beskrives uførepensjonsordningen. Avsnitt 4.6 redegjør for pensjonsrettigheter til etterlatte barn og ektefeller.

4.2 Alderspensjon

Alderspensjonen fra de offentlige tjenestepensjonsordningene er i dag brutto, samordningspliktige pensjoner. Bruttopenasjonen definerer hvor høy samlet pensjon ordningen

garanterer, og bidraget fra tjenestepensjonen beregnes ved at det gjøres et fradrag (samordning) for utbetalt alderspensjon fra folketrygden. For en gitt bruttopensjon blir bidraget fra tjenestepensjonen lavere jo mer man får fra folketrygden, og omvendt. Det gjøres ikke fradrag for hele folketrygden, noe som gjør at samlet pensjon i de aller fleste tilfeller er høyere enn bruttopensjonen. At deler av folketrygden holdes utenom samordningen, kalles gjerne samordningsfordeler.

Bruttopensjonen før levealdersjustering utgjør 66 prosent av den årslønnen man har når man tar ut pensjon. Det kreves minst 30 opptjeningsår i en offentlig tjenestepensjonsordning for å få full bruttopensjon, og dersom man har færre enn 30 års medlemstid, reduseres bruttopensjonen forholdsmessig. Dersom man ikke lenger er medlem av en offentlig tjenestepensjonsordning når man tar ut pensjon, vil kravet til full opptjening være høyere enn 30 år, men maksimalt 40 år. Medlemstid ut over full opptjeningstid gir ikke økt bruttopensjon.

Alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen kan normalt tidligst tas ut fra 67 år, men tidligere for stillinger med særaldersgrenser. Offentlig ansatte kan imidlertid ta ut avtalefestet pensjon (AFP) fra 62 år. Alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen samordnes med folketrygdens alderspensjon tidligst fra fylte 67 år.

Som følge av Stortingets pensjonsforlik 26. mai 2005 og avtalen i lønnsoppgjøret i 2009 er det fra 1. januar 2011 innført levealdersjustering av alderspensjonen fra offentlige tjenestepensjonsordninger. Videre er samordningsreglene tilpasset at alderspensjon fra folketrygden kan tas ut fleksibelt fra 62 år med nøytrale uttaksregler og levealdersjustering. Også nye reguleringsbestemmelser er innført for offentlig tjenestepensjon, og alderspensjon under utbetaling reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.

Det er gitt en individuell garanti til personer født i 1958 eller tidligere. For personer med full opptjeningstid innebærer garantien at samlet pensjon ikke blir lavere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering og samordning, når pensjonen tas ut ved 67 år eller senere.

4.3 Pensjonsrettigheter til personer med særaldersgrense

Mange stillinger i ulike tjenesteområder i offentlig sektor har i dag særaldersgrense. Aldersgrensene for medlemmer i Statens pensjonskasse er regulert i aldersgrenseloven, jf. lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. Loven fastslår at den alminnelige aldersgrensen er 70 år, men det kan fastsettes lavere aldersgrenser; 65, 63 eller 60 år. Det kan fastsettes lavere aldersgrense enn 70 år for stillinger hvor:

- a) Tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning på tjenestemennene slik at de normalt ikke makter å skjytte arbeidet forsvarlig til fylte 70 år.
- b) Tjenesten stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper, som normalt blir sterkere svekket før fylte 70 år enn det en forsvarlig utføring av tjenesten tilsier.

For enkelte grupper, blant annet sykepleiere, er særaldersgrensen fastsatt i egne lover og forskrifter. Det er videre fastsatt i forskrift til kommuneloven at aldersgrensene i

kommunesektoren ikke må være lavere enn i staten. Aldersgrensene i kommunesektoren følger av dagens hovedtariffavtale der det i punkt 2.1.5 heter at «Fastsettelse av aldersgrenser og regler om rett til å ta ut alderspensjon før nådd aldersgrense skal følge de samme prinsipper som gjelder i Statens pensjonskasse».

Ifølge aldersgrenseloven § 2 har man plikt til å fratre ved aldersgrensen. Tilsettingsmyndigheten kan bestemme at den ansatte kan fortsette etter aldersgrensen, maksimalt inntil fem år, dersom vedkommende fyller de kravene som stillingen forutsetter. I KS-området har arbeidstakere med særaldersgrense som ikke har full opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen, rett til å fortsette inntil fylte 67 år.

Personer med særaldersgrense har rett til tjenstepensjon fra aldersgrensen. Dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år, kan tjenstepensjonen tas ut inntil tre år før aldersgrensen (85-årsregelen).

Personer med særaldersgrense mottar en bruttoberegnet, ikke levealderjustert 'særalderspensjon' fram til de fyller 67 år, og deretter en tjenstepensjon fra bruttoordningen som blir levealderjustert og samordnet med alderspensjon fra folketrygden etter ordinære regler.

4.4 AFP

Dagens AFP i offentlig sektor er en ren tidligpensjonsordning som, etter særskilte regler, utbetales i alderen 62–67 år. AFP gis bare til dem som går av før fylte 67 år.

For å ha rett til offentlig AFP må en være ansatt i en offentlig virksomhet når pensjonen skal tas ut. I kommunal sektor må arbeidstakeren ha vært tilsatt hos samme arbeidsgiver, eller annen arbeidsgiver innen offentlig sektor, minst de siste tre årene, hvorav det siste året i sammenhengende tjeneste. I statlig sektor er det ikke noe minimumskrav til ansettelsestid for å kunne ta ut AFP.

Offentlig AFP utbetales fram til fylte 67 år, og erstattes da av offentlig tjenstepensjon. Regelverket i AFP-ordningene i offentlig sektor er stort sett likt.

Offentlig AFP før 65 år omtales gjerne som 'folketrygdberegnet AFP'. Folketrygdberegnet AFP tilsvare ugradert uførepensjon etter reglene i folketrygdloven kapittel 3, slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven trådte i kraft, pluss et AFP-tillegg på 20 400 kroner.

Fra 65 år beregnes AFP på samme måte som brutto alderspensjon. Ytelsen skal likevel minst tilsvare folketrygdberegnet AFP.

AFP avkortes dersom arbeidsinntekten overstiger 15 000 kroner. I kommunal sektor avkortes AFP for arbeidsinntekt fra 65 år som for brutto alderspensjon.

4.5 Uførepensjon

Fra og med 2015 ble det innført ny uføretrygd i folketrygden, og skattereglene for uføreytelse ble lagt om. Samtidig ble det innført en ny uføreordning i offentlig sektor. Den nye uførepensjonen fra offentlige tjenstepensjonsordninger er en nettoordning der ytelsen beregnes uavhengig av uføretrygden fra folketrygden.

Full uførepensjon består av et inntektsuavhengig beløp som utgjør 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp (G), begrenset til 6 prosent av pensjonsgrunnlaget. I tillegg utgjør full uførepensjon 3 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 G og 69 prosent av den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 6 og 12 G, og som det ikke ytes uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger for i folketrygden.

Reglene for avkortning av uførepensjon mot arbeidsinntekt er lagt tett opp til reglene som gjelder for uføretrygd fra folketrygden.

De som mottok uførepensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger da ny uførepensjon trådte i kraft i 2015, har fått beholde den samme uføreytelsen fra tjenstepensjonsordningen, før skatt, som de hadde etter de gamle reglene.

4.6 Etterlattepensjon

I 2001 ble etterlatteytelsene i de offentlige tjenstepensjonsordningene lagt om fra en bruttoordning, tilsvarende 39,6 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag, til en nettoordning som ikke samordnes mot inntekt eller andre ytelser. Full årlig enke- eller enkemannspensjon utgjør 9 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag. Nettoordningene fases gradvis inn. Selv om reglene ble endret allerede i 2001, får de fleste gjenlevende ektefeller i dag fortsatt utbetaling etter bruttoordningen. Barnepensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger utbetales fram til barnet fyller 20 år, og utgjør etter de nye reglene 15 prosent av pensjonsgrunnlaget til avdøde. For dødsfall etter 1. januar 2001 gjelder nye regler, slik at for barnepensjon vil den nye ordningen om få år være fullt innfasert.

Brutto enke- eller enkemannspensjon samordnes med ytelser fra folketrygden. Brutto-pensjonene er enten behovsprøvd eller ikke-behovsprøvd. De siste gjelder tilfeller der avdøde var medlem av tjenstepensjonsordningen før 1. oktober 1976 og viderefører gunstige regler som opprinnelig gjaldt i tjenstepensjonsordningene da familiemønsteret var annerledes enn i dag.

5 Nærmere om oppfølging av avtalen

5.1 Innledning

I henhold til prosessavtalen som ble inngått 1. desember 2017, skal regjeringen utarbeide et lovforslag om ny pensjonsløsning i tråd med den samlede løsningen som det er enighet om. Dette kapitlet redegjør for hvordan pensjonsavtalen som ble undertegnet 3. mars, 2018 følges opp.

Punkt 1 i avtalen fra 3. mars er en innledning som oppsummerer de sentrale trekkene ved de nye ordningene, hvem de nye ordningene skal gjelde for og hvordan de nye ordningene skal fases inn. I innledningen står det at avtalen beskriver en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor. Det er grupper som i dag har offentlig tjenstepensjon som ikke er ansatte i offentlig sektor. Enkelte grupper har lovfestede ordninger som i hovedsak tilsvarer lov om Statens pensjonskasse. Dette gjelder lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. (apotekerpensjonsloven), lov om pensjonsordning for sykepleiere og lov om pensjonsordning for ballettdansere, sangsolister og korsangere

ved Den Norske Opera & Ballett (operapensjonsloven). Avsnitt 5.2 diskuterer hvordan disse lovene blir håndtert i lys av avtalen.

Innledningen i avtalen slår videre fast at avtalen ikke innebærer endringer i reglene i de offentlige tjenstepensjonsordningene for uførepensjon eller pensjon til etterlatte barn og ektefeller. Det er imidlertid enkelte koblinger mellom de ulike ytelsene i dagens lovverk som gjør at det likevel er nødvendig med enkelte lovtekniske endringer. Avsnitt 5.3 diskuterer behovet for slike lovtekniske endringer i reglene for uførepensjon og pensjon til gjenlevende barn og ektefeller.

Punkt 2 i avtalen beskriver en ny alderspensjonsordning fra offentlige tjenstepensjonsordninger. Dette punktet følges opp med lovforslag i dette høringsnotatet, se kapittel 6.

Punkt 3 i avtalen beskriver en ny AFP i offentlig sektor. Dette punktet blir ikke fulgt opp med lovforslag i dette høringsnotatet. Selv om beregningsreglene for ny AFP går klart fram av avtalen, er det likevel mange uavklarte spørsmål når det gjelder organiseringen av ny offentlig AFP og forholdet til AFP i privat sektor. Departementet mener derfor at det er nødvendig å utsette utformingen av lovforslaget for en ny AFP til et senere tidspunkt. Avsnitt 5.4 beskriver hvordan ny AFP blir håndtert videre i høringsnotatet.

Punkt 4 i avtalen beskriver et såkalt overgangstillegg som omfatter årskullene 1963–1970. Dette punktet følges opp med lovforslag, se kapittel 9.

Punkt 5 i avtalen beskriver en betinget tjenstepensjonsordning. Dette punktet følges opp med lovforslag, se kapittel 8.

Punkt 6 i avtalen beskriver hvordan de nye ordningene skal fases inn. Dette punktet følges opp med lovforslag, se kapittel 11.

Punkt 7 i avtalen omhandler individuell garanti. Her beskrives både et særskilt tillegg for årskullene 1963–1967 og utfasing av garantitillegg for årskullene 1959–1962. Høringsnotatet inneholder lovforslag for begge disse tilleggene, se kapittel 10 og 12.

Punkt 8 i avtalen beskriver nye samordningsregler og levealdersjustering av bruttopensjon. Departementet fulgte opp dette punktet med forslag til lovendringer i Prop. 61 L (2017–2018) og forslagene ble vedtatt av Stortinget, jf. Innst. 343 L (2017–2018), Lovvedtak 67 (2017–2018).

Avtalen inneholder også punkter om alderspensjon til uføre (punkt 9) og alderspensjon til personer med særaldersgrense (punkt 10). Det er imidlertid avtalt at deler av regelverket skal avklares i senere prosesser. Hvordan lovforslagene som nå sendes på høring håndterer alderspensjon til uføre og alderspensjon til personer med særaldersgrense diskuteres i avsnitt 5.5 og 5.6.

Punkt 11 i avtalen omhandler overføringsavtalen. Avtalen slår fast at overføringsavtalen skal videreføres og ha en koordinerende funksjon ved utbetaling av pensjon til personer med opptjente rettigheter fra en offentlig tjenstepensjonsordning. Departementets forslag til utformingen av regelverket for ny offentlig tjenstepensjon innebærer at det ikke vil være behovet for koordinering mellom ulike ordninger for å beregne ytelsene. I enkelte av overgangsordningene vil det imidlertid være behov for noe koordinering og departementet anser det som hensiktsmessig at overføringsavtalen får en funksjon i beregning disse overgangsordningene. Overføringsavtalen diskuteres i avsnitt 5.7.

Punkt 12 i avtalen omhandler oppfølging og evaluering av pensjonsavtalen. Det står at implementeringen av pensjonsavtalen skal følges av partene gjennom Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd. Videre står det at dersom det skjer store, uforutsette endringer i forutsetningene for pensjonsavtalen, kan partene endre avtalen. Endringer som kan utløse dette, er for eksempel endringer i AFP-ordningen i privat sektor. De nye pensjonsordningene i offentlig sektor skal evalueres innen 1. januar 2030.

Det er ikke avtalt noe barnetillegg i den nye påslagsordningen. Departementet foreslår i avsnitt 5.8 at det ikke gis barnetillegg til påslagsordningen.

5.2 Pensjonsordninger som omfattes av lovforslaget

5.2.1 Statens pensjonskasse

Lovforslagene som fremmes i høringsnotatet, gjelder blant annet lov 28. juli 1949 nr. 28 om Statens pensjonskasse. Når det i høringsnotatet vises til lovforslag, er det lov om Statens pensjonskasse det siktes til. Som det framgår av punktene nedenfor vil lovforslaget også gjelde andre lovfestede tjenstepensjonsordninger. Disse forslagene vil i utgangspunktet være tilsvarende som etter lov om Statens pensjonskasse med mindre noe annet framgår.

5.2.2 Pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Apotekansatte har egen pensjonsordning gjennom lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Pensjonsytelsene tilsvarende i stor grad det som gjelder etter lov om Statens pensjonskasse. Departementet er kjent med at partene innen apotekbransjen, Parat/Farmasiforbundet, Norges Farmaceutiske Forening, Spekter og Virke, sammen med Apotekforeningen, er i dialog om utfordringer ved dagens tjenstepensjonsordning. Partene inngikk en avtale i mars 2018 om partssamarbeid for å vurdere alternativer til dagens ordning og konsekvenser av en eventuell avvikling av lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og aktuelle overgangsordninger i den forbindelse.

Apoteksektoren har gjennomgått store endringer de siste tiårene, og arbeidet med å vurdere alternativer til dagens tjenstepensjonsordning må ses i lys av denne utviklingen.

I påvente av at prosessen som er beskrevet ovenfor er ferdig, har høringsnotatet forslag til endring i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. som tilsvarende det som foreslås i lov om Statens pensjonskasse. Det kan imidlertid tenkes justeringer i lovforslaget som ivaretar det partene kommer fram til. Eventuelle endringsforslag som følge av det partssammensatte arbeidet, vil ha egen høring. Partene tar sikte på at det partssammensatte arbeidet skal være ferdig i løpet av 2018.

5.2.3 Pensjonsordning for sykepleiere

Høringsnotatet foreslår endringer i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere som tilsvarende det som foreslås i lov om Statens pensjonskasse.

5.2.4 Pensjonsordning for ballettdansere, sangsolister og korsangere ved Den Norske Opera & Ballett

Ballettdansere, sangsolister og korsangere ved Den Norske Opera & Ballett har i dag pensjonsopptjening i Statens pensjonskasse gjennom lov 21. august 1998 nr. 65 om pensjonsordning for ballettdansere, sangsolister og korsangere ved Den Norske Opera & Ballett. Loven gir rett til medlemskap i Statens pensjonskasse for ballettdansere, sangsolister og korsangere etter lov om Statens pensjonskasse, men med enkelte særskilte vilkår.

Et særskilt vilkår knytter seg til pensjonsalder og aldersgrense. For ballettdansere er aldersgrensen ved utgangen av den sesongen vedkommende fyller 41 år, mens den for sangsolister og korsangere er ved utgangen av den sesongen vedkommende fyller henholdsvis 52 og 56 år. Det er likevel mulighet for å fortsette i aktiv, lønnet tjeneste i inntil tre sesonger etter at aldersgrensen er nådd, når kunstneren og Operaen blir enige om det. Loven fastslår videre at ballettdansere og sangsolister tidligst kan ta ut alderspensjon fra aldersgrensen, mens korsangere kan ta ut pensjonen tidligst ved utgangen av den sesongen vedkommende fyller 53 år.

Et annet særskilt vilkår er at kravet til tjenestetid for rett til full pensjon for den som står i stilling ved pensjonering er 20 år for ballettdansere og 23 år for sangsolister og korsangere.

I motsetning til øvrige medlemmer av Statens pensjonskasse, er det dansere og sangere ved Den Norske Opera & Ballett som er født i 1963 eller senere som mottar en løpende alderspensjon. I tillegg er det noen i denne gruppen som etter dagens regler vil kunne ta ut alderspensjon i 2020. Innføring av påslagspensjon for årskull fra og med 1963-kullet, er derfor ikke mulig for dansere og sangere i Den Norske Opera & Ballett fra 2020 uten overgangsregler.

De lave aldersgrensene som gjelder ved Den Norske Opera & Ballett, tilsier at den nye påslagspensjonen ikke innføres for medlemmer av operapensjonsordningen fra 2020. Det foreslås derfor at dagens tjenstepensjonsordning videreføres inntil videre. Siden loven i dag viser til lov om Statens pensjonskasse, kreves det en lovtekniske tilpasning. Et forslag om en slik lovteknisk tilpasning inngår i høringsnotatet.

Det vises også til at pensjonsutgiftene som knytter seg til pensjonsordningen lenge har vært en stor utfordring for Den Norske Opera & Ballett. Kulturdepartementet har satt i gang en prosess med sikte på å vurdere endringer i dagens ordning. En eventuell utfasing av dagens tjenstepensjonsordning med en alternativ ordning, vil bli fremmet i en egen høring. Så lenge det ikke er klart hva et eventuelt alternativ blir til dagens tjenstepensjonsordning, legger Arbeids- og sosialdepartementet til grunn at dagens lovfestede tjenstepensjonsordning inntil videre fortsetter.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordning for ballettdansere, sangsolister og korsangere ved Den Norske Opera & Ballett § 4 første ledd.

5.2.5 Andre lover

Lov 9. november 1956 nr. 1 om tillegg til lov om Statens pensjonskasse av 28. juli 1949 gir rett til medlemskap i Statens pensjonskasse for dem som er utnevnt til stilling som

regjeringsadvokat eller leder i Arbeidsretten før 1. januar 2011. For dem som fratrer etter fylte 67 år, skal tjenestetiden ved pensjonsberegningen etter lov om Statens pensjonskasse forhøyes med inntil 10 år. Etter departementets syn er det ikke behov for å endre loven da det ikke er noen som er omfattet av ordningen som er født i 1963 eller senere.

Lov 3. mai 1957 om pensjonering av militært tilsatte som etter søknad gis avskjed med redusert lønn og tjenesteplikt har regler for at militært tilsatte som etter søknad gis avskjed med redusert lønn og tjenesteplikt i samsvar med de bestemmelser som til enhver tid er fastsatt av Stortinget, skal ha adgang til å opprettholde medlemskap i Statens pensjonskasse inntil aldersgrensen for den stilling vedkommende hadde ved avskjeden. Fra da av utbetales personens alderspensjon. Som pensjonsgrunnlag gjelder pensjonsgrunnlaget til enhver tid for den stilling vedkommende hadde ved avskjeden med tillegg av alderstillegg som måtte bli opptjent under den pliktige tjeneste. Departementet mener det ikke er behov for å endre denne loven.

Departementets ber om innspill på om det er behov for å endre lov 6. mai 1966 om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Denne ordningen ga rett til medlemskap i Statens pensjonskasse på særskilte vilkår for dem som var ombudsmann før 1. januar 2011.

Lov 21. mai 1982 nr. 25 om tillegg til lov 28. juli 1949 om Statens pensjonskasse gir rett til medlemskap i Statens pensjonskasse på særskilte vilkår for dem som er utnevnt til medlem av Høyesterett før 1. januar 2011. For dem som fratrer sitt embete etter fylte 67 år, skal tjenestetiden ved pensjonsberegningen etter lov om Statens pensjonskasse forhøyes med inntil 15 år. Alderspensjon ved full tjenestetid er 57 prosent av pensjonsgrunnlaget. Departementets ber om innspill på om det er behov for å endre denne loven.

5.2.6 Kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger

Reglene for kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger framgår av tariffavtale eller vedtekter. Det legges til grunn at lovendringene som vedtas av Stortinget, følges opp i regelverket som gjelder for disse ordningene.

5.3 Om uførepensjon og pensjon til etterlatte barn og ektefeller

Avtalen innebærer i utgangspunktet ikke endringer i reglene i de offentlige tjenstepensjonsordningene for uførepensjon eller pensjon til etterlatte barn og ektefeller. Departementet har vurdert om det likevel er behov for enkelte lovtekniske endringer.

Både uførepensjon, enke- eller enkemannspensjon og barnpensjon beregnes i dag med utgangspunkt i pensjonsgrunnlag og tjenestetid. Pensjonsgrunnlag er beskrevet i kapittel 3 i lov om Statens pensjonskasse og tjenestetid er beskrevet i kapittel 4. Departementet kan ikke se at innføringen av ny alderspensjon og ny AFP i offentlig sektor gjør det nødvendig å justere lovene for uførepensjon, enke- eller enkemannspensjon eller barnpensjon, med ett unntak.

§ 35 i lov om Statens pensjonskasse inneholder en begrensingsregel for dem som mottar egen alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon og som samtidig har rett til bruttoberegnet enke- eller enkemannspensjon, som reduseres ved inntekt (såkalt

behovsprøvd enke- eller enkemannspensjon). Begrensningsregelen innebærer at pensjonene ikke skal overstige et beløp som svarer til 60 prosent av summen av den gjenvendens og den avdødes alderspensjoner. Avdødes alderspensjon regnes av samme pensjonsgrunnlag og tjenestetid som er lagt til grunn for enke- eller enkemannspensjonen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i enke- eller enkemannspensjonen.

60-prosentbegrensingen tar ikke utgangspunkt i hvor mye alderspensjon som blir utbetalt fra tjenstepensjonsordningen, men i brutto alderspensjon før fradrag for alderspensjon fra folketrygden. I påslagspensjonsordningen blir utbetalingen fra tjenstepensjonsordningen beregnet uavhengig av folketrygden, og er derfor vesentlig lavere enn dagens brutto alderspensjon. En tilsvarende 60-prosentbegrensing for påslagspensjon vil derfor ikke være like begrensende. Departementet ser at dette gjør det nødvendig å gjøre lovtekniske endringer eller presiseringer for beregning av enke- eller enkemannspensjon for dem som mottar egen alderspensjon fra påslagsordningen og som i tillegg har rett til bruttoberegnet enke- eller enkemannspensjon.

En tilsvarende endring var nødvendig når uførepensjonsordningen ble lagt om fra en bruttopensjon til en nettopensjon.

Departementet kommer tilbake med lovforslag for beregning av enke- og enkemannspensjon i disse tilfellene.

Det er også behov for regler om samordning av enke- og enkemannspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordninger med alderspensjon fra folketrygden etter nye regler. Departementet kommer tilbake med forslag til nødvendige lovendringer.

5.4 Om ny AFP

Det er avtalt at AFP for ansatte i offentlig sektor skal legges om fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig påslagsordning som kommer i tillegg til folketrygden. De som er født i 1962 eller tidligere, skal beholde dagens AFP-ordning mens årskull fra og med 1963-skal få den nye AFP-ordningen.

Den nye AFP-ordningen skal utformes etter mønster av den nye AFP-ordningen i privat sektor. Det forutsettes at det etableres systemer for medregning av kvalifikasjonstid og refusjoner mellom AFP-ordningene i offentlig og privat sektor, slik at kvalifikasjonstid fra privat sektor kan medregnes i offentlig sektor og omvendt. Det er mange uavklarte spørsmål når det gjelder organisering av ny offentlig AFP og forholdet til AFP i privat sektor. Disse spørsmålene må utredes nærmere.

1963-kullet fyller 62 år i 2025. Det er altså mer enn fem år til det tidligst skal utbetales ny offentlig AFP. Videre er AFP en kvalifikasjonsordning og ikke en opptjent og forsikret pensjonsordning. Det er således ikke nødvendig å få et opptjeningssystem på plass som skal implementeres av leverandørene i forkant. Det er derfor rom for videre utredning før et konkret lovforslag utformes.

Departementet legger til grunn av ny AFP i offentlig sektor skal utformes slik det går fram av avtalen fra 3. mars. Gjenstående utredningsbehov gjør at departementet ikke legger fram et lovforslag for en ny AFP i offentlig sektor nå.

I kapittel 7 beskrives utformingen av ny AFP, slik den går fram av avtalen. Alle virkningsberegninger av avtalen, jf. kapittel 13 og 14 inkluderer effektene av ny AFP. Departementet vil komme tilbake med lovforslag for ny offentlig AFP i god tid før 2025.

5.5 Om alderspensjon til uføre

Avtalen har et punkt om alderspensjon til uføre. Avtalen slår fast at uføre skal sikres en god alderspensjon. Siktemålet for regelverket for alderspensjon til uføre må være at uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon. Uføre kan ikke kompensere for virkningen av levealdersjusteringen ved å stå lenger i jobb, slik arbeidsføre kan.

Det står i avtalen at uføre født til og med 1962, som skal fortsette å tjene opp alderspensjon i bruttoordningen, skal få alderspensjonen beregnet etter dagens regler. Det står videre at uføre født i 1963 eller senere skal tjene opp rett til alderspensjon fra påslagsordningen fra 2020. Grunnlaget for opptjeningen som ufør i påslagsmodellen skal være den inntekten de hadde da de ble uføre. Uføre skal gå over på alderspensjon ved samme alder som i folketrygden, altså ved fylte 67 år.

Alderspensjon fra folketrygden er størstedelen av alderspensjonen, også for uføre med offentlig tjenstepensjon. Uføre født senest i 1951 har fått en delvis skjerming for virkningen av levealdersjustering av alderspensjon fra folketrygden. Skjermingsordningen utvides fra 1. januar 2019 til å omfatte uføre til og med 1953-kullet. Stortinget skal senere ta stilling til en langsiktig løsning for, og eventuell skjerming av, uføres alderspensjon i folketrygden.

Avtalen slår fast at den endelige utformingen av uføres alderspensjon i de offentlige tjenstepensjonsordningene skal tilpasses folketrygden på en slik måte at det oppnås et godt samlet pensjonsnivå ved 67 år i forhold til arbeidsføres alderspensjon. Spørsmålene om hvor lenge uføre skal tjene opp alderspensjon i påslagsordningen og om de skal få betinget tjenstepensjon, skal utsettes til etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden.

Departementet vil komme tilbake med forslag om hvor lenge uføre skal tjene opp rett til alderspensjon i påslagsordningen. Opptjeningsregler i påslagsordningen for uføre beskrives i kapittel 6.

Uføre født fra og med 1963 skal tjene opp pensjon i nye ordninger fra og med 2020. Dersom uføre skal få betinget tjenstepensjon, kan det være uheldig at beregningsreglene ikke er på plass innen 2020. De fonderte ordningene kan da ha satt av for lite midler, og det kan komme større engangspremier i etterkant. Departementet foreslår derfor beregningsregler for betinget tjenstepensjon for uføre, men presiserer i tråd med avtalen, at hvorvidt uføre skal få utbetalt betinget tjenstepensjon skal avklares etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden. Beregningsreglene for betinget tjenstepensjon beskrives i kapittel 8.

5.6 Om alderspensjon til personer med særaldersgrense

Punkt 10 i avtalen gjelder alderspensjon til personer med aldersgrenser 60, 63 eller 65 år. Det går fram at personer født til og med 1962 skal beholde dagens regler, dvs. særaldersgrensen og retten til særalderspensjon fram til 67 år. Reglene for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere må tilpasses påslagsmodellen.

Ifølge avtalen skal partene «utrede og avtale løsninger for personer som har særaldersgrense og opptjening i påslagsmodellen». Denne prosessen skal bygge på gjeldende aldersgrenser. Ifølge avtalen skal løsningene «kunne virke fra 2020», da de som er født i 1963 skal tjene opp alderspensjon i påslagsordningen.

Departementet tar sikte på at tilpasninger i reglene for personer med særaldersgrenser blir avklart med partene slik at de tilpasningene som skal gjelde fra 2020, kan bli vedtatt av Stortinget før sommeren 2019.

Prosessen med partene innebærer at dette høringsnotatet ikke inneholder forslag til tilpasninger i reglene for personer med særaldersgrenser. Lovforslagene er utarbeidet som om de skal omfatte alle, uavhengig av aldersgrense. Departementet vil komme tilbake med lovforslag om supplerende eller alternative regler for personer med særaldersgrense.

5.7 Om overføringsavtalen

Avtalen slår fast at overføringsavtalen skal videreføres og ha en koordinerende funksjon ved utbetaling av pensjon til personer med opptjente rettigheter fra en offentlig tjenstepensjonsordning.

Overføringsavtalen skal sikre at arbeidstakere som har vært medlem av flere offentlige tjenstepensjonsordninger får pensjon som om de har vært medlem av en og samme pensjonsordning. I dagens regelverk kan størrelsen på samlet tjenstepensjon påvirkes av om opptjeningen har vært i en eller flere ulike tjenstepensjonsordninger. Overføringsavtalen spiller derfor en viktig rolle i å sikre at all opptjening ses på samlet. Departementet har i utformingen av lovforslaget om påslagspensjonen lagt vekt på at det ikke skal ha betydning for samlet tjenstepensjon om opptjeningen har skjedd i en eller flere ordninger. I ny alderspensjon vil det derfor ikke være behov for at overføringsavtalen koordinerer opptjening mellom ordninger.

Departementet ser imidlertid at det kan være hensiktsmessig at overføringsavtalen får en funksjon i beregning av enkelte av overgangsordningene som er en del av avtalen. Departementet viser til at det foreslås at tjenstepensjon opptjent før 2020 skal videreføres i bruttoordningen og at årskull født før 1963 skal fortsette opptjening i dagens ordning. Overføringsavtalens koordinerende rolle skal videreføres for slik opptjening. Departementet viser videre til at forslagene om overgangstillegg og 2011-tillegg innebærer at disse tilleggene blant annet skal beregnes på bakgrunn av tjenestetid, og at det som følge av dette kan være hensiktsmessig med en koordinering av tjenestetid mellom ulike ordninger. Departementet legger til grunn at eventuelle endringer i overføringsavtalen som følge av at det innføres to nye elementer, overgangstillegg og 2011-tillegg, håndteres etter ordinære regler.

5.8 Om barnetillegg til alderspensjonen

Etter dagens regler gis det et tillegg til alderspensjonen fra offentlig tjenstepensjon for pensjonister som forsørger barn under 18 år. For hvert barn ytes det et barnetillegg på 10 prosent av brutto alderspensjon etter levealdersjustering. Alderspensjonen med barnetillegg kan likevel ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering. Beregningen av barnetillegg tar utgangspunkt i bruttopensjonen, dvs. pensjonen før samordning.

Dagens barnetillegg kan bidra til svært høye utbetalinger. I forbindelse med at uførepensjonsordningen i offentlig tjenstepensjon ble lagt om fra en bruttoyttelse til en nettoytelse, var det nødvendig å endre beregningsreglene for barnetilleggene. Før uføreordningen ble lagt om, ble barnetillegget i uførepensjonsordningen beregnet på samme måte som barnetillegget til alderspensjonen. Når uføreordningen ble lagt om ble det foretatt en innstramming i barnetilleggene til uførepensjonen. Barnetillegget til den nye uførepensjonen utgjør nå, for hvert barn, 4 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 G, og samlet barnetillegg kan ikke overstige et beløp tilsvarende 12 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 G. I lovproposisjonen argumenterte departementet for at barnetillegget i offentlig tjenstepensjon bidrar til svært høye kompensasjonsgrader og at det er spesielt vanskelig å forsvare for høytlønte.

Barnetillegg til alderspensjonen har et klart mindre omfang enn barnetillegg til uførepensjonen, ettersom få alderspensjonister forsørger barn under 18 år. Selv om omfanget er relativt beskjedent, mener departementet at ordningen ikke bør videreføres i påslagsordningen. Lønnsinntakere gis ikke forhøyet lønn selv om de forsørger barn og det er svake argumenter for at alderspensjonister med mindreårige barn skal få en høyere alderspensjon enn alderspensjonister uten mindreårige barn. Alderspensjonister har krav på barnetrygd på lik linje med lønnsinntakere og det fremstår urimelig at de i tillegg skal få en forhøyet alderspensjon.

Dersom det ikke gis barnetillegg i påslagsordningen, vil barnetillegg til alderspensjonen i offentlig tjenstepensjon bli faset ut med bruttoordningen. De første årskullene som omfattes av nye ordninger vil ha store deler av sin tjenstepensjon opptjent i bruttoordningen og vil følgelig få barnetillegg knyttet til denne delen. Det innebærer en gradvis utfasing av barnetillegget over tid slik at det ikke blir store forskjeller mellom påfølgende årskull.

Det ble ikke avtalt barnetillegg i påslagsordningen i pensjonsavtalen. Departementet foreslår at det ikke skal gis barnetillegg i påslagsordningen.

6 Ny alderspensjon – påslagspensjon

6.1 Innledning og sammendrag

Det går fram av avtalen at dagens bruttoordning skal erstattes av en påslagsordning. Ordningen skal innføres fra 2020 for ansatte som er født i 1963 eller senere. Det går videre fram at den nye ordningen skal ha følgende regler:

- Alle år i jobb fram til 75 år skal gi pensjonsopptjening.

- Alderspensjonen skal tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget i inntektsintervallet 0–12 G og en tilleggssats på 18,1 prosent i inntektsintervallet 7,1–12 G.
- Den enkelte arbeidstakers pensjonsopptjening akkumuleres i en beholdning som i opptjeningsperioden skal reguleres med lønnsveksten i samfunnet.
- Alderspensjonen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 75 år, og pensjonen skal kunne kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.
- Ved uttak av alderspensjon beregnes årlig alderspensjon ved at pensjonsbeholdningen divideres med folketrygdens delingstall.
- Alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.
- De som har minst ett års samlet tjenestetid, får en oppsatt rett til alderspensjon fra påslagsordningen.
- Grunnlaget for opptjeningen som utfør i påslagsmodellen skal være den inntekten de hadde da de ble utføre.
- Utføre skal gå over på alderspensjon ved samme alder som i folketrygden, altså ved fylte 67 år.

Pensjon fra påslagsordningen omtales heretter som påslagspensjon.

I avsnitt 6.2 foreslår departementet regler for opptjening av påslagspensjon i tråd med avtalen. Utover det som følger direkte av avtalen, foreslår departementet regler for hvilket pensjonsgrunnlag som skal gjelde og regler for hvordan opptjening skal tilføres beholdningen. Videre foreslås det regler for opptjening i påslagsordningen for utføre.

I avsnitt 6.3 foreslår departementet regler for uttak av påslagspensjon. Departementet foreslår at avtalens punkt om fleksibelt uttak av påslagspensjon konkretiseres ved å bygge på tilsvarende regler som gjelder for ny alderspensjon fra folketrygden.

I avsnitt 6.4 foreslår departementet hvordan avtalens punkt om at påslagspensjonen skal reguleres på samme måte som i folketrygden skal konkretiseres.

6.2 Opptjening av pensjon

6.2.1 Påslagsbeholdning

Den nye ordningen skal gjelde for dem som er født i 1963 eller senere. I det nye kapitlet i lovene er dette presisert innledningsvis. Den någjeldende pensjonsordningen (bruttoordningen) gjelder for årskull født i 1962 og tidligere. Dette foreslås presisert innledningsvis i kapitlet om dagens alderspensjon.

I avtalen går det fram at den enkelte arbeidstakers pensjonsopptjening skal akkumuleres i en beholdning. Dette tilsvarer utformingen som er innført for ny alderspensjon i folketrygden.

I lovforslaget slås det fast at en påslagsbeholdning danner grunnlaget for å beregne årlig alderspensjon. Påslagsbeholdningen bygges opp ved summen av all pensjonsopptjening i påslagsordningen. Pensjonsopptjeningen skjer ved at pensjonsgrunnlaget multipliseres

med fastsatte opptjeningsprosenter og tilføres påslagsbeholdningen. Se nærmere om opptjeningssatsene i punkt 6.2.2 og om pensjonsgrunnlag i punkt 6.2.3. Det foreslås videre at pensjonsopptjeningen tilføres påslagsbeholdningen årlig.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 26 a, § 6-1, § 6-2 femte ledd.

6.2.2 Opptjeningssatsene

I en påslagsordning skjer pensjonsopptjeningen ved at et opptjeningsgrunnlag multipliseres med fastsatte opptjeningssatser og tilføres beholdningen. Opptjeningssatsene i påslagsordningen framgår av avtalen mellom partene i offentlig sektor og settes til 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget i inntektsintervallet 0–12 G og en tilleggssats på 18,1 prosent i inntektsintervallet 7,1–12 G.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-2 første ledd.

6.2.3 Pensjonsgrunnlag

Det er ikke avtalt å endre definisjonen av pensjonsgrunnlaget, og departementet legger til grunn at pensjonsgrunnlaget fortsatt skal være den faste arbeidsinntekten i det arbeidsforholdet som gir rett til medlemskap. Dette innebærer at bestemmelsene som framgår av kapittel 3 i lov om Statens pensjonskasse også vil gjelde for påslagsordningen, med unntak av § 15 og § 14 andre ledd. § 15 inneholder bestemmelser om fastsettes av gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag ved varierende arbeidstid samt bestemmelser om hvordan pensjonsgrunnlaget fastsettes når arbeidstaker tidligere har hatt høyere pensjonsgrunnlag enn på pensjoneringstidspunktet. § 14 andre ledd inneholder bestemmelser om summering av pensjonsgrunnlag ved flere arbeidsforhold. Med påslagspensjon skal opptjeningen skje løpende, og disse bestemmelsene blir overflødige, se punkt 6.2.4.

Departementet legger til grunn at sikringsbestemmelsen i hovedtariffavtalen i staten punkt 4.1 ikke er aktuell for fastsettelse av pensjonsgrunnlaget i påslagspensjon. Etter sikringsbestemmelsen skal pensjonen minst svare til en pensjon basert på et pensjonsgrunnlag måneden før siste regulering av grunnbeløpet i folketrygden og tillagt denne regulering. Bestemmelsen er relevant i en sluttlønnbasert pensjonsordning, men ikke i en påslagsordning som baseres på en alleårsopptjening.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 14 andre ledd, § 15 fjerde ledd og § 6-2 første ledd.

6.2.4 Opptjening gjennom året

Det går ikke fram av avtalen hvordan opptjeningen skal skje for medlemmer som har endringer i pensjonsgrunnlaget i løpet av året, for medlemmer som jobber deltid eller for medlemmer som kun jobber deler av et kalenderår.

For medlemmer som i løpet av et kalenderår får endret pensjonsgrunnlag, jobber deltid, bytter stilling eller jobber i offentlig sektor kun deler av året, vil pensjonsopptjeningen for et gitt kalenderår variere avhengig av hvordan opptjeningen gjennom året skjer. Dette skyldes tilleggssatsen for inntekt i intervallet 7,1–12 G som gjør at samlet opptjeningssats

er lavere for pensjonsgrunnlag opp til 7,1 G enn for pensjonsgrunnlag i inntektsintervallet 7,1–12 G.

Ett alternativ er at opptjeningen skjer basert på årlig inntekt i hvert enkelt stillingsforhold, altså ikke koordinert mellom ulike tjenstepensjonsordninger. En konsekvens er imidlertid at en person med to deltidsstillinger med samlet årlig inntekt over 7,1 G vil få lavere pensjonsopptjening enn dersom opptjeningen hadde vært fra ett stillingsforhold. For eksempel vil en person med to deltidsstillinger som får utbetalt 4 G fra hver stilling få en pensjonsopptjening på $4 \text{ G} \times 0,057 = 0,23 \text{ G}$ fra hvert stillingsforhold, og 0,46 G samlet sett. Hadde personen hatt ett stillingsforhold med årsinntekt på 8 G, ville opptjeningen blitt $8 \text{ G} \times 0,057 + (8 \text{ G} - 7,1 \text{ G}) \times 0,181 = 0,62 \text{ G}$.

Et annet alternativ er at opptjeningen skjer koordinert basert på samlet årlig inntekt fra stillinger i offentlig sektor. To personer med lik samlet årlig inntekt vil da få samme opptjening – uavhengig av om opptjeningen er basert på deltids- eller fulltidsstilling, eller fra ett eller flere stillingsforhold.

Departementet ser at det kan argumenteres for at to personer som har hatt samme inntekt i løpet av et år bør få lik opptjening i tjenstepensjonsordningen. Videre kan det argumenteres for at personer som har en faktisk årsinntekt under 7,1 G ikke skal ha opptjening basert på tilleggssatsen på 18,1 prosent, som er ment å kompensere for at folketrygden ikke gir opptjening i inntektsintervallet 7,1–12 G. Departementet peker imidlertid på at dersom personer med flere stillinger ikke skal få lavere samlet opptjening enn ved ett stillingsforhold med samme årsinntekt, krever dette koordinering mellom ulike tjenstepensjonsordninger, noe som vil komplisere regelverket. En slik koordinering er ikke mulig mellom offentlig og privat sektor, noe som i enkelte tilfeller vil medføre forskjellsbehandling av personer som kombinerer flere stillinger i offentlig sektor sammenlignet med personer som kombinerer stilling i offentlig sektor med stilling i privat sektor.

Et tredje alternativ er at opptjeningen ikke skjer koordinert, men at opptjeningen i hvert stillingsforhold skjer løpende ved å ta utgangspunkt i det opptjeningen ville ha vært dersom vedkommende hadde hatt uendret pensjonsgrunnlag et helt kalenderår.

Tabell 6.1 illustrerer hvordan løpende opptjening kan gjennomføres. Opptjeningen vises per måned for en person som i perioden januar–mars har en lønn i full stilling på 680 000 kroner og i perioden april–desember har en lønn i full stilling på 780 000 kroner, for eksempel på grunn av jobbskifte.

Grunnbeløpet til og med 31. april utgjør 96 883 kroner. I tabellen er det antatt at grunnbeløpet øker med 3,3 prosent fra og med 1. mai, dvs. at grunnbeløpet fra og med 1. mai utgjør 100 080 kroner.

Målt i grunnbeløp utgjør årslønnen i perioden januar–mars 7,02 G, i april utgjør årslønnen 8,05 G, og etter at grunnbeløpet settes opp fra og med 1. mai er årslønnen målt i grunnbeløp 7,79 G.

Tabell 6.1 Månedlig opptjening av påslagspensjon

Måned	Årslønn i kroner	Årslønn målt i G	Beregning av månedlig opptjening	Månedlig opptjening
Januar	680000	7,02	$96883 \times (7,02 \times 0,057)/12$	3 230
Februar	680000	7,02	$96883 \times (7,02 \times 0,057)/12$	3 230
Mars	680000	7,02	$96883 \times (7,02 \times 0,057)/12$	3 230
April	780000	8,05	$96883 \times (8,05 \times 0,057 + (8,05 - 7,1) \times 0,181)/12$	5 095
Mai	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752
Juni	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752
Juli	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752
August	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752
september	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752
Oktober	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752
November	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752
Desember	780000	7,79	$100\ 080 \times (7,79 \times 0,057 + (7,79 - 7,1) \times 0,181)/12$	4 752

Ved at opptjeningen skjer basert på løpende inntekt i fulltidsstilling, vil opptjeningen for en person ansatt i en 50 prosent stilling utgjøre 50 prosent av opptjeningen for en person med samme lønnsnivå som jobber fulltid. Likeledes vil opptjeningen for en person som jobber 6 måneder utgjøre 50 prosent av opptjeningen for en person med samme lønnsnivå som jobber i 12 måneder. Dette sikrer likebehandling av personer med flere deltidsstillinger i offentlig sektor og personer med deltidsstillinger både i offentlig og privat sektor, samt likebehandling ved skifte av jobb i løpet av et kalenderår innenfor offentlig sektor og skifte mellom offentlig og privat sektor.

Departementet vil imidlertid påpeke at et system basert på løpende opptjening uten koordinering mellom ordninger muliggjør opptjening for en samlet stillingsandel som overstiger 100 prosent. I motsetning til i dagens regelverk, der koordinering mellom ordninger sikrer at samlet stillingsandel begrenses til 100 prosent, vil et slikt system innebære at en person med to deltidsstillinger på 60 prosent får en samlet opptjening tilsvarende en stilling på 120 prosent. Departementet viser til at dette tilsvarer den samlede opptjeningen man i dag får ved å kombinerer deltidsstillinger i offentlig og privat sektor.

Videre vil departementet påpeke at et slikt system innebærer at personer med en årlig inntekt i fulltidsstilling over 7,1 G som jobber deltid, eller kun deler av et kalenderår, vil få opptjening basert på tilleggssatsen på 18,1 prosent selv om faktisk årsinntekt er under 7,1 G. En person i fulltidsstilling med tilsvarende årsinntekt under 7,1 G, vil imidlertid ikke få opptjening basert på tilleggssatsen. For eksempel vil en person som jobber 6 måneder med en inntekt på 12 G få høyere opptjening enn en person som jobber 12 måneder med en inntekt på 6 G, selv om de begge har hatt en årlig inntekt på 6 G. Løpende opptjening basert på årslønn innebærer at to personer med samme årlig inntekt vil kunne få ulik opptjening, men sikrer samtidig at en person som jobber et halvt år får halvparten av den opptjeningen vedkommende ville ha fått dersom vedkommende hadde jobbet et helt år.

Alternativ to og tre gir i de fleste tilfeller samme resultat. Dette gjelder imidlertid ikke for tilfeller der det er flere deltidsstillinger eller flere ansettelsesforhold i løpet av et kalenderår og årlig inntekt i fulltidsstilling/helårsstilling er under 7,1 G i noen ansettelsesforhold og over 7,1 G i andre.

Departementet legger til grunn at offentlig ansatte som har flere stillinger i samme kalenderår, enten som følge av stillingsbytter i løpet av et kalenderåret eller i samtidige deltidsstillinger, ikke skal ha lavere årlig opptjening av tjenestepensjon enn offentlig ansatte som bare har ett stillingsforhold i løpet av et kalenderår.

Departementet mener at et regelverk der opptjening skjer løpende basert på det opptjeningen ville ha vært dersom vedkommende hadde hatt uforandret pensjonsgrunnlag et helt kalenderår gir rimelige resultater og det fjerner behovet for koordinering mellom ordninger.

Departementet mener videre at et system med løpende opptjening kan tilpasses personer med deltidsstilling ved at opptjeningen ved deltid utgjør en forholdsmessig del av det opptjeningen ville vært dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling. Et slikt regelverk gjelder både i lov om innskuddspensjon og i lov om tjenestepensjon.

Departementet har lagt vekt på at samlet opptjening som offentlig ansatt skal være uavhengig av om opptjeningen har skjedd i en eller flere ulike ordninger. Departementet har videre lagt vekt på at verdien av opptjening i en offentlig ordning skal være uavhengig av om annen opptjening har skjedd i en offentlig eller privat tjenestepensjonsordning. Departementet har også lagt vekt på enkelhet og at regelverket bør utformes slik at det ikke blir nødvendig med koordinering mellom ulike ordninger.

Departementet foreslår derfor at opptjeningen gjennomføres løpende. Opptjeningen for en periode med uforandret pensjonsgrunnlag fastsettes som det opptjeningen ville ha vært dersom vedkommende hadde hatt dette grunnlaget et helt kalenderår, dividert på 365 og multiplisert med antall dager i perioden. Departementet foreslår videre at for medlemmer med deltidsstilling skal den løpende opptjeningen utgjør en forholdsmessig del av det opptjeningen ville vært dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling.

Departementet foreslår, i tråd med avtalen, at det gis opptjening til påslagspensjon fram til 75 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-2 første og femte ledd.

6.2.5 Opptjening på grunnlag av uførepensjon

Det går fram av avtalen at medlemmer født i 1963 eller senere og som mottar uførepensjon, skal tjene opp påslagspensjon på grunnlag av inntekten før de ble uføre. Uførepensjonen beregnes ut fra et pensjonsgrunnlag som er lik inntekten i stillingen de hadde før de ble uføre, oppregulert med senere endringer i folketrygdens grunnbeløp. Departementet mener det er naturlig at dette grunnlaget også benyttes som grunnlag for opptjening av påslagspensjon.

Dersom medlemmet ikke har tapt hele inntektsevnen, ytes det gradert pensjon svarende til den del av inntektsevnen som er tapt. Uførepensjonen reduseres dersom pensjonisten

har inntekt som overstiger en inntektsgrense. Departementet viser til at dersom uførepensjonen er redusert på grunn av inntekt, justeres opptjeningen av alderspensjon i dag etter utbetalingsgraden av uførepensjonen.

Departementet foreslår at uføre tjener opp påslagspensjon på grunnlag av pensjonsgrunnlaget for uførepensjonen, justert for uførepensjonens utbetalingsgrad.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-2 andre ledd.

I avtalen går det fram at spørsmålet om hvor lenge uføre skal tjene opp alderspensjon i påslagsordningen, utsettes til etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden. Departementet vil derfor komme tilbake med forslag om hvor lenge uføre skal tjene opp rett til alderspensjon i påslagsordningen. Departementet viser til at medlemmer født i 1963 fyller 62 år i 2025.

6.2.6 Pensjonsopptjening ved ulønnet permisjon

Departementet legger til grunn at permisjon uten lønn som gir rett til pensjongivende tjenestetid med hjemmel i lov om Statens pensjonskasse § 20 første ledd bokstav d også skal gi pensjonsopptjening i påslagsordningen. Reglene må imidlertid teknisk tilpasses at alderspensjonsordningen legges om.

Medregning av tid i permisjon uten lønn og annet midlertidig fravær som pensjongivende tjenestetid i Statens pensjonskasse, følger av en avtale inngått mellom staten og tjenestemannsorganisasjonene (Permisjonsavtalen, jf. lov om Statens pensjonskasse § 20 første ledd bokstav d.) Avtalen fastsetter den tid som kan medregnes som pensjongivende tjenestetid i Statens pensjonskasse når medlemmet har hel eller delvis permisjon eller annet tilsvarende midlertidig fravær uten lønn.

Departementet foreslår at det gis opptjening i påslagsordningen ved ulønnet permisjon ved at pensjonsgrunnlaget i stillingen legges til grunn som opptjeningsgrunnlag i permisjonstiden. Ved delvis permisjon skal pensjonsgrunnlaget justeres forholdsmessig. Det foreslås en justering av dagens lovtekst gjennom at ordet "tjenestemennenes hovedsammenslutninger" erstattes av "hovedsammenslutningene". Endringen er en språklig oppdatering og innebærer ingen realitetsendring.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 20 første ledd bokstav d og § 6-2 tredje ledd.

6.3 Uttak av alderspensjon

6.3.1 Krav til medlemstid for rett til alderspensjon

Det går fram av avtalen at de som har minst ett års samlet tjenestetid, skal få en oppsatt rett til alderspensjon fra påslagsordningen. Det er i dag et minstekrav til opptjeningstid på 3 år for å få rett til pensjon dersom et medlem fratrer stillingen før pensjonering. Dersom et medlem pensjoneres fra medlemspliktig stilling, er det ikke noe minstekrav til tjenestetid.

Departementet foreslår at minstekravet til opptjeningstid for å få rett til en oppsatt pensjonsrett fra den nye ordningen settes til ett år. Det foreslås ikke noe minstekrav til tjenestetid for å få pensjon når et medlem tar ut pensjon fra en medlemspliktig stilling.

Det at minstekravet for rett til oppsatt pensjonsrett til påslagspensjon settes til ett år, skal ikke medføre en utvidet rett til oppsatt uførepensjon for dem som omfattes av denne påslagsordningen. Her gjelder fortsatt et minstekrav om minst tre års tjenestetid. Det er bare i bestemmelsen for oppsatt uførepensjon det er behov for en slik presisering. I bestemmelsene om oppsatt enke- og enkemannspensjon og barnpensjon står det presisert at det kreves minst tre års tjenestetid.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 27 femte ledd og § 6-10.

6.3.2 Fleksibelt uttak av alderspensjon

I pensjonsavtalen er det avtalt at alderspensjon fra den nye ordningen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 år etter samme prinsipp som for den fleksible alderspensjonen fra folketrygden. Det innebærer blant annet at den enkelte selv kan velge når pensjonen skal tas ut fra og med 62 år. Pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Videre arbeid i medlemspliktig stilling kan fritt kombineres med uttak av alderspensjon. Uttak av alderspensjon kan også fritt kombineres med annen inntekt.

Det går fram av avtalen at årlig alderspensjon skal framkomme ved å dividere beholdningen med folketrygdens delingstall ved uttaksalder. Slike uttaksregler innebærer at årlig pensjon blir høyere jo senere den tas ut og at opptjente pensjonsrettigheter gir om lag lik samlet alderspensjon over utbetalingsperioden, uavhengig av når den enkelte velger å ta ut pensjonen. Bruken av folketrygdens delingstall innebærer også at påslagspensjonen blir levealdersjustert: økende levealder i befolkningen gir lavere årlig pensjon for gitt uttaksalder. De fleksible uttaksreglene og alleårsopptjeningen innebærer samtidig at den enkelte kan velge å kompensere for effekten av levealdersjusteringen ved å utsette uttaket av pensjon.

Avtalen inneholder ingen nærmere konkretisering av rammene for fleksibilitet i uttaksreglene. Blant annet må det vurderes om det skal være mulighet å ta ut en del av alderspensjonen (gradert pensjon). I folketrygden er det fra 1. januar 2011 åpnet for gradert uttak ned til 20 prosent. Også i de private tjenstepensjonsordningene er det åpnet for gradert uttak.

I dagens bruttoordning er det ingen nedre grense for uttaksgrad, men uttak av pensjon er koblet til fratreden. Departementet mener at det er hensiktsmessig at det åpnes for uttak av gradert pensjon i den nye ordningen. Offentlig ansatte som ønsker å fratre delvis fra stillingen kan da velge gradert uttak av både folketrygden og tjenstepensjonen. Departementet ser imidlertid at det kan være fornuftig med en viss begrensning når det gjelder gradering når pensjonsuttaket nå frikobles fra fratreden fra stillingen. Departementet viser til at alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon er et supplement til alderspensjon fra folketrygden og mener at behovet for fleksibilitet vil være godt ivaretatt dersom påslagspensjonen kan tas ut med samme fleksibilitet som folketrygden.

Departementet foreslår derfor at alderspensjon fra den nye ordningen skal kunne tas ut med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Departementet foreslår videre at uttaksgraden kan endres en gang i året, det vil si med tolv måneders mellomrom, og at det ellers gis mulighet til å ta ut full pensjon og til å stanse uttaket, på samme måte som i folketrygdens alderspensjon.

Det følger av avtalen at pensjonen skal kunne tas ut fleksibelt fram til fylte 75 år. Utsatt uttak utover denne alder vil ikke øke årlig pensjon, og samlet utbetaling ville dermed ha blitt lavere jo lenger man hadde ventet med å ta ut pensjon etter 75 år. På den bakgrunn foreslår departementet at påslagspensjon automatisk utbetales med 100 prosent fra og med måneden etter fylte 75 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-3.

Personer som mottar 100 prosent uføretrygd har ikke samtidig adgang til å ta ut alderspensjon fra folketrygden. Uføre med gradert uføretrygd kan ta ut alderspensjon, men summen av uføregraden og uttaksgraden av alderspensjon kan ikke overstige 100 prosent. Pensjonsavtalen omhandler ikke muligheten for fleksibelt uttak av alderspensjon for medlemmer som også mottar uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen. Departementet viser til at uføretrygd fra folketrygden og uførepensjon fra tjenstepensjonsordning ytes til 67 år og representerer en fullverdig inntektssikring. Dersom det åpnes for at 100 prosent uføre skal kunne ta ut påslagspensjon før 67 år, vil årlig inntekt før 67 år kunne bli urimelig høy og nedgangen i inntekt ved 67 år svært kraftig.

Departementet foreslår derfor at påslagspensjon ikke skal kunne tas ut når man mottar en 100 prosent uførepensjon. Medlemmer som mottar en gradert uførepensjon kombinert med en deltidsstilling kan ha samme behov for gradvis og fleksibel avgang fra denne stillingen, som medlemmer som ikke mottar uførepensjon. Departementet foreslår på den bakgrunnen at påslagspensjon kan tas ut så lenge summen av uføregraden og uttaksgraden av påslagspensjon ikke overstiger 100 prosent.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-3 tredje ledd tredje punktum.

Departementet legger videre til grunn at det ikke skal stilles krav om uttak av folketrygdens alderspensjon for uttak av pensjon fra påslagsordningen. Dette tilsvarer det som gjelder i rammelovene for private tjenstepensjonsordninger.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 44 tiende ledd.

Det vises videre til at Arbeids og- velferdsdirektoratet fastsetter endelige delingstall for uttaksaldre mellom 62 og 75 år innen 1. juli i det året et årskull fyller 61 år, og tallene endres ikke etter at de er fastsatt.

6.3.3 Tidspunkt for uttak og opphør av alderspensjon

For folketrygdens alderspensjon gis pensjonen tidligst fra måneden etter den måned da kravet ble satt fram. Departementet foreslår at tilsvarende regler skal gjelde for den nye alderspensjonen, ved at påslagspensjonen gis tidligst fra og med måneden etter melding om uttak av pensjon ble gitt. Alderspensjonen kan tidligst tas ut med virkning fra måneden etter at et medlem har fylt 62 år.

Etter dagens regler løper pensjonen ut måneden etter døds måneden. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, løper pensjonen ytterligere en måned. Når et medlem dør uten at alderspensjonen er begynt å løpe og vedkommende ved dødsfallet heller ikke mottok midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, skal det etter gjeldende regler, dersom medlemmet etterlater seg ektefelle, utbetales et beløp svarende til en måneds alderspensjon regnet som om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til 67 år.

Folketrygden utbetales ut døds måneden. Etter dagens regler blir bruttopensjonen (usamordnet) utbetalt ytterligere én måned. Påslagspensjon vil være klart lavere enn en usamordnet bruttopensjon, særlig for personer med pensjonsgrunnlag under 7,1 G. Departementet kan ikke se at det er gode argumenter for å videreføre prinsippet om at tjenstepensjonen skal utbetales lenger for de som etterlater seg ektefeller. Offentlig tjenstepensjon har egne ordninger for gjenlevende ektefeller, enke- og enkemannspensjon, som skal ivareta inntektssikring for gjenlevende.

Departementet foreslår at påslagspensjon skal løpe ut måneden etter døds måneden. Denne regelen sammenfaller med reglene i lov om foretakspensjon og i lov om tjenstepensjon i privat sektor.

Departementet foreslår ikke bestemmelser om at påslagspensjon skal løpe i ytterligere en måned dersom avdøde etterlater seg ektefelle eller særregler i tilfeller der et medlem dør uten at alderspensjonen er begynt å løpe.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-3 første ledd og § 6-12.

6.3.4 Omregning ved endring i pensjonsgrad eller stans av pensjon

Det er foreslått at pensjonen skal kunne tas ut helt eller gradert, og at den enkelte skal kunne endre pensjonsgraden etter uttak av pensjon. Pensjonsavtalen omhandler ikke hvordan pensjonen skal regnes om ved slike endringer.

Departementet mener det er hensiktsmessig at reglene for påslagspensjonen på dette punktet knyttes til tilsvarende regler for alderspensjon fra folketrygden. Departementet foreslår at dersom pensjonsgraden endres, skal pensjon under utbetaling først legges tilbake i påslagsbeholdningen. Dette gjøres ved å multiplisere pensjonen med delings-tallet på endringstidspunktet. Deretter beregnes ny pensjon ut fra en andel av samlet påslagsbeholdning som tilsvarende den nye uttaksgraden.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-3 fjerde og femte ledd.

6.3.5 Omregning av alderspensjon ved opptjening etter pensjonsuttak

Den nye alderspensjonen skal kunne kombineres med videre arbeid uten avkorting. Det innebærer at tidspunkt for pensjonsuttak og tidspunkt for fratreden er frikoblet. Dermed vil mange ha mulighet for å opparbeide pensjonsrettigheter samtidig som de mottar alderspensjon. Pensjonsavtalen omhandler ikke hvordan slike tilfeller skal behandles.

Departementet mener det er hensiktsmessig at reglene for påslagspensjonen også på dette punktet baseres på tilsvarende regler som gjelder for alderspensjon fra folke-trygden.

Departementet foreslår derfor at personer som har tatt ut *hel* alderspensjon, får ny opptjening tillagt den løpende pensjonen. Pensjonsopptjening etter uttak av *hel* alderspensjon regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til pensjonen som allerede løper. Omregninger foretas med virkning fra 1. januar året etter at ny opptjening har skjedd.

Departementet foreslår videre at opptjening etter uttak av *delvis* alderspensjon tilføres påslagsbeholdningen. Forslaget innebærer at pensjonsopptjening etter uttak av gradert

pensjon kommer til utbetaling når uttaksgraden endres, for eksempel i forbindelse med overgangen fra delvis til hel pensjon. Den nye opptjeningen vil da tillegges årlig pensjon ved å benytte delingstallet på tidspunktet for gradsendingen.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-5.

6.4 Regulering av pensjon og påslagsbeholdning

6.4.1 Regulering av alderspensjon

Det framgår av pensjonsavtalen at alderspensjon under utbetaling skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden, tilsvarende dagens regulering.

Departementet foreslår derfor at reguleringen skal skje årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved første reguleringstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april foreslår departementet at fratrukket skal settes forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut. Departementet viser til at tilsvarende bestemmelser gjelder for dagens alderspensjon.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 42 andre ledd andre punktum.

6.4.2 Regulering av påslagsbeholdning

Med den nye alderspensjonsordningen opparbeider den enkelte pensjonsrettigheter i form av en påslagsbeholdning. Regulering av pensjon under opptjening vil dermed skje gjennom at påslagsbeholdningen reguleres, i motsetning til i dagens regler der pensjonsgrunnlaget følger utviklingen i den enkeltes lønnsnivå. Det framgår av pensjonsavtalen at beholdningen skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden, det vil si med lønnsveksten, jf. folketrygdloven § 20-18 og forskrift 6. mai 2011 nr. 465 om beregning av lønnsveksten som skal benyttes ved regulering av grunnbeløpet og alderspensjon i folketrygden. Dette vil innebære at pensjonsrettigheter opptjent på ulike tidspunkt vil opprettholdes i verdi i forhold til lønnsutviklingen i samfunnet.

Regulering av opptjente rettigheter i folketrygdens alderspensjon gjennomføres ved at pensjonsbeholdningen årlig oppjusteres i takt med lønnsutviklingen med virkning fra 1. mai. Departementet mener det er hensiktsmessig at påslagsbeholdningen reguleres på samme tidspunkt.

Departementet foreslår at påslagsbeholdningen skal reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 42 første og sjette ledd.

7 Ny AFP

7.1 Innledning og sammendrag

Det går fram av avtalen av 3. mars 2018 at AFP for ansatte i offentlig sektor skal legges om fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig påslagsordning som kommer i tillegg til alderspensjon fra folketrygden og tjenestepensjonsordningen. Ny AFP innføres for ansatte

født i 1963 eller senere. Ansatte født i 1962 eller tidligere skal beholde dagens AFP-ordning.

Den nye AFP-ordningen for ansatte i offentlig sektor er utformet etter mønster av AFP-ordningen i privat sektor. Det går fram av avtalen at følgende skal gjelde for ny AFP i offentlig sektor:

- Ny AFP er en livsvarig ytelse som skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år.
- Ved uttak beregnes årlig AFP-ytelse ved å dividere med folketrygdens delingstall på uttakstidspunktet.
- Ny AFP skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.
- Det forutsettes at det etableres systemer for medregning av kvalifikasjonstid og refusjoner mellom AFP-ordningene i offentlig og privat sektor, slik at kvalifikasjonstid fra privat sektor kan medregnes i offentlig sektor og omvendt.
- AFP-ytelsen skal beregnes som 4,21 prosent av årlig pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 G i alderen 13–61 år.
- Kvalifikasjonskravene for ny AFP fases gradvis inn for ansatte født i 1963–1966 med en tjenestetid på minst ti år.
- For ansatte født i 1967 eller senere gjelder ordinære kvalifikasjonsregler, dvs. medlemmet må ha vært ansatt i en virksomhet med offentlig tjenestepensjon 7 av de siste 9 årene ved 62 år.

Pensjonsavtalen fra 3. mars sier at dersom det skjer store, uforutsette endringer i forutsetningene for pensjonsavtalen, for eksempel endringer i AFP-ordningen i privat sektor, kan partene endre avtalen. LO og NHO ble i tariffoppgjøret 2018 enige om å utrede et grunnlag for forhandlinger om endringer i dagens AFP-ordning i privat sektor. Framstillingen under legger dagens AFP-ordning i privat sektor til grunn.

Avsnitt 7.2 beskriver beregningsreglene for ny offentlig AFP. Avsnitt 7.3 beskriver betingelsene for å motta ny AFP og avsnitt 7.4 beskriver regulering av ny AFP.

7.2 Beregningsregler og uttaksregler for ny AFP

Det framgår av pensjonsavtalen at den årlige pensjonsgivende inntekten i folketrygden vil danne grunnlaget for beregningen av ny AFP. Ny AFP skal baseres på pensjonsgivende inntekt i folketrygden opp til 7,1 G for alle år i alderen 13–61 år. Opptjenings-satsen for ny AFP framgår av pensjonsavtalen mellom partene i offentlig sektor og settes til 4,21 prosent. Summen av årlig opptjening i alderen 13–61 år utgjør en AFP-beholdning.

I pensjonsavtalen er det avtalt at ny AFP skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 år etter samme prinsipp som for den fleksible alderspensjonen fra folketrygden. Det innebærer blant annet at den enkelte selv kan velge når pensjonen skal tas ut fra og med 62 år til og med 70 år. Pensjonen blir høyere jo senere den tas ut.

I privat sektor må ny AFP tas ut sammen med alderspensjon fra folketrygden (helt eller delvis) ved uttak før 70 år. Departementet legger til grunn at tilsvarende regler skal gjelde for ny AFP i offentlig sektor.

I privat sektor er AFP en ytelse som ikke tas ut gradert. Uttaket av AFP kan heller ikke stanses. Departementet legger til grunn at dette også skal gjelde for ny AFP i offentlig sektor.

I privat sektor kan AFP fritt kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen avkortes. Dette skal også gjelde for ny AFP i offentlig sektor. Dette vil innebære at også videre arbeid i medlemspliktig stilling fritt kan kombineres med uttak av AFP, uten at pensjonen avkortes. Uttak kan også kombineres med annen inntekt.

Det framgår av pensjonsavtalen at årlig AFP-ytelse skal framkomme ved å dividere opptjeningen med folketrygdens delingstall på uttakstidspunktet. Uttaksreglene vil da være utformet slik at samlet utbetaling er uavhengig av når den enkelte velger å ta ut pensjonen. Delingstallene reflekterer i hovedsak forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Delingstallene for det enkelte årskull ivaretar dermed både nøytraliteten og levealdersjusteringen av ny AFP i offentlig sektor.

Det framgår av pensjonsavtalen at ny AFP skal kunne tas ut fleksibelt fram til fylte 70 år. I privat sektor legges delingstallet ved fylte 70 år til grunn, ved uttak etter fylte 70 år. Dette skal også skal gjelde for ny AFP i offentlig sektor.

Folketrygdens alderspensjon gis tidligst fra måneden etter at kravet ble satt fram. Det samme gjelder for AFP i privat sektor, og departementet legger til grunn at tilsvarende regler også skal gjelde ny AFP i offentlig sektor. Pensjonen gis tidligst fra og med måneden etter den måneden melding om uttak av pensjon ble gitt. Melding om uttak kan tidligst sendes inn fire måneder før ønsket uttaksdato, og det kan ikke søkes om uttak tilbake i tid. Ny offentlig AFP kan tidligst tas ut med virkning fra måneden etter at et medlem har fylt 62 år.

7.3 Betingelser for rett til ny AFP

Det framgår av pensjonsavtalen at ny AFP skal innføres for ansatte født i 1963 eller senere. Ansatte født i 1962 eller tidligere skal beholde dagens AFP-ordning.

Pensjonsavtalen sier at ny AFP skal utformes etter mønster av AFP i privat sektor. For å få rett til ny AFP i privat sektor, må visse krav til arbeidsforholdet være oppfylt. Vilråene vurderes ved to tidspunkter; ved 62 år og ved uttakstidspunktet for AFP.

Departementet legger til grunn at følgende vilkår må være oppfylt ved 62 år for å motta ny offentlig AFP:

- a) Vært i arbeid hos en tilsluttet virksomhet 7 av de siste 9 årene ved fylte 62 år. Arbeidsforholdet som gir rett til AFP må være hovedarbeidsforholdet, og stillingsandelen minimum 20 prosent.
- b) Ikke være mottaker av pensjon, ventelønn eller annen ytelse uten motsvarende arbeidsplikt i de siste tre årene før fylte 62 år med mindre den årlige verdien av de aktuelle ytelsene er mindre enn 1,5 G.
- c) Ikke være mottaker av uføretrygd fra folketrygden etter fylte 62 år
- d) Ikke hatt øvrige inntekter som overstiger den pensjonsgivende inntekten fra en tilsluttet virksomhet i mer enn to av inntektsårene i ansiennitetsperioden, dvs. de siste 9 årene.

Departementet legger til grunn at følgende vilkår må være oppfylt på uttakstidspunktet for ny offentlig AFP:

- e) Vært ansatt og reell arbeidstaker hos en tilsluttet virksomhet de siste tre årene før uttakstidspunktet. Kravet innebærer minimum 20 prosent stilling og inntekt på minst 1 G. Det tillates opptil 26 uker uten å være ansatt og reell arbeidstaker ved annen årsak til fraværet enn sykdom/skade og opptil 104 uker ved fravær som følge av sykdom/skade, forutsatt at oppholdet ikke er på slutten eller begynnelsen av treårsperioden. Ved oppsigelse som følge av konkurs eller nedbemanning, kan ansatte som har fylt 62 år eller fyller 62 år i løpet av den ordinære oppsigelsestiden søke om AFP innenfor den ordinære oppsigelsestiden gitt at øvrige vilkår for AFP er oppfylt. Uttak av AFP må skje senest den første i måneden etter oppsigelsestidens utløp.
- f) Pensjonsgivende månedsinntekt omregnet til årsinntekt må utgjør minst 1 G på uttakstidspunktet og årsinntekten det foregående inntektsåret må overstige gjennomsnittlig grunnbeløp.
- g) Ikke være mottaker av privat AFP eller betinget tjenestepensjon.
- h) Ved uttak før fylte 70 år, må ny AFP tas ut sammen med alderspensjon fra folketrygden (helt eller delvis).

Det framgår av avtalen at kvalifikasjonskravene for ny AFP skal fases gradvis inn. Ansatte født i 1963–1966, som på uttakstidspunktet ikke oppfyller de ordinære vilkårene for ny AFP, kan innvilges ny AFP dersom tjenestetiden er minst ti år og vedkommende ved 62 år har vært ansatt i en virksomhet med offentlig AFP i henhold til følgende kvalifikasjonskrav:

Årskull	Kvalifikasjonskrav
1963	3 av 5 siste år
1964	4 av 6 siste år
1965	5 av 7 siste år
1966	6 av 8 siste år

7.4 Regulering av ny AFP

Det framgår av pensjonsavtalen at ny AFP skal reguleres som alderspensjon i folketrygden. Dette innebærer at pensjon under utbetaling årlig skal reguleres med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent. Før uttak skal AFP-beholdningen reguleres med lønnsveksten. Reguleringen skjer med virkning fra 1. mai hvert år.

8 Betinget tjenestepensjon

8.1 Innledning og sammendrag

Det går fram av avtalen at det skal innføres en ordning med betinget tjenestepensjon. Betinget tjenestepensjon blir et tillegg til alderspensjonen for dem som ikke kvalifiserer for ny AFP, og gir økt sikkerhet for den fremtidige samlede pensjonen for dem som ikke

kvalifiserer for ny AFP. Betinget tjenestepensjon skal innføres fra 2020 for ansatte som er født i 1963 eller senere.

Det går videre fram av pensjonsavtalen at betinget tjenestepensjon skal tjenes opp med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 G i år med medlemskap i en offentlig tjenestepensjonsordning fram til og med det året en fyller 61 år. Departementet viser til at grunnsatsen for opptjening i påslagsordningen tar hensyn til at den nye AFP-ordningen for ansatte i offentlig sektor er utformet etter mønster av AFP-ordningen i privat sektor.

Betinget tjenestepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år. Ved uttak beregnes den årlige pensjonen ved å dividere opptjeningen med folketrygdens delingstall.

Det foreslås ikke detaljerte regler for ny AFP i dette høringsnotatet. Forslaget om regler for betinget tjenestepensjon i dette høringsnotatet må vurderes på nytt i lys av et framtidig lovforslag om ny AFP.

Avsnitt 8.2 gjelder betingelser for å få betinget tjenestepensjon og avsnitt 8.3 gjelder beregningsreglene for betinget tjenestepensjon, dvs. hvordan ytelsen skal beregnes for dem som oppfyller betingelsene for å motta ytelsen. Avsnitt 8.4 gjelder regulering av betinget tjenestepensjon.

8.2 Betingelser for rett til betinget tjenestepensjon

Betinget tjenestepensjon er, som navnet indikerer, en betinget ytelse som ikke skal utbetales til alle. I pensjonsavtalen går det fram at betinget tjenestepensjon skal være et tillegg til alderspensjonen for dem som ikke kvalifiserer for ny AFP. Betinget tjenestepensjon skal altså ikke komme i tillegg til AFP. Minstekravet til opptjeningstid for rett til betinget tjenestepensjon er ett år.

Departementet foreslår at betinget tjenestepensjon ikke skal komme til utbetaling for personer som oppfyller betingelsene for AFP fra privat eller offentlig sektor.

Departementet foreslår at de som får utbetalt betinget tjenestepensjon ikke på et senere tidspunkt kan få utbetalt ordinær AFP. Ordinær AFP vil normalt gi en høyere ytelse enn betinget tjenestepensjon. Tjenestepensjonsleverandørene plikter å opplyse om at mottak av betinget tjenestepensjon innebærer at ordinær AFP ikke innvilges. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om det må foreligge avslag på søknad om ordinær AFP for å kunne få betinget tjenestepensjon.

I avtalen heter det at spørsmålet om hvorvidt betinget tjenestepensjon skal gis til personer som mottar uførepensjon etter 62 år utsettes til etter at Stortinget har vedtatt reglene for alderspensjon til uføre i folketrygden.

Personer født i 1963 fyller 62 år i 2025. Senest innen 2025 må det altså avklares hvorvidt betinget tjenestepensjon skal kunne utbetales til personer som mottar uføretrygd etter 62 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-8 første og fjerde ledd.

8.3 Beregningsregler for betinget tjenestepensjon

8.3.1 Betinget beholdning

I lovforslaget foreslås det at en betinget beholdning skal danne grunnlag for beregning av betinget tjenestepensjon. Beholdningen er summen av den årlige opptjeningen. Opp-tjeningen beregnes ved å multiplisere et beregningsgrunnlag med en fastsatt opp-tjeningsprosent. Departementet foreslår at den betingede beholdningen oppdateres årlig.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-8 femte ledd.

8.3.2 Opptjeningssats

Opptjeningssatsen for betinget tjenestepensjon framgår av pensjonsavtalen mellom partene i offentlig sektor og settes til 3 prosent av pensjonsgrunnlaget i inntektsintervallet 0–7,1 G. Som i AFP-ordningen gis det ikke opptjening for pensjonsgrunnlag over 7,1 G.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 14 første ledd og § 6-8 andre ledd.

8.3.3 Beregningsgrunnlag

Inntekt i medlemspliktig stilling vil danne grunnlaget for beregning av betinget tjenestepensjon. Betinget tjenestepensjon skal baseres på opptjeningstiden fra og med 2020 og fram til og med 62 år. Departementet foreslår at det benyttes det samme pensjonsgrunnlaget som for påslagspensjonen, se punkt 6.2.3, men begrenset oppad til 7,1 G.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-8 andre ledd.

8.3.4 Opptjening gjennom året

Det framgår ikke av avtalen hvordan årlig opptjening til betinget tjenestepensjon skal skje for medlemmer som jobber deltid, for medlemmer som har endringer i pensjonsgrunnlaget i løpet av året eller for medlemmer som kun jobber deler av et kalenderår.

Departementet viser til punkt 6.2.4, der det er vurdert hvordan beregningsreglene for påslagspensjon skal være i slike tilfeller.

Departementet mener at opptjening av betinget tjenestepensjon bør skje på samme måte som i påslagsordningen. Departementet foreslår derfor at også opptjeningen av betinget tjenestepensjon skal skje løpende. Opptjeningen for en periode fastsettes som det opptjeningen ville ha vært dersom vedkommende hadde hatt uforandret pensjonsgrunnlag et helt kalenderår, delt på 365 og multiplisert med antall dager i perioden. Departementet foreslår videre at for medlemmer med deltidsstilling skal den løpende opptjeningen utgjøre en forholdsmessig del av det opptjeningen ville vært dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-8 andre og femte ledd.

8.3.5 Opptjening på grunnlag av uførepensjon

I avtalen går det fram at spørsmålet om hvorvidt uføre skal få utbetalt betinget tjenestepensjon skal avklares etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden. Det kan ikke

utelukkes at utfallet kan bli at uføre skal ha betinget pensjon. Det må derfor tas høyde for dette ved utforming av opptjeningsregelverket. Departementet har vurdert hvordan dette skal håndteres i lovforslaget.

1963-kullet fyller 62 år i 2025. Det er altså mer enn fem år til betinget tjenestepensjon tidligst kan utbetales. Uføre født fra og med 1963 skal imidlertid tjene opp pensjon i nye ordninger fra og med 2020. I de fonderte offentlige tjenestepensjonsordningene vil det derfor fra samme tidspunkt kreves inn årlige premier og avsettes midler til uføres alderspensjon. Dersom det i påvente av en avklaring av reglene i folketrygden, ikke skal avsettes midler til betinget tjenestepensjon for uføre, vil det senere kunne utløse betydelige engangspremier, dersom utfallet blir at uføre skal få betinget tjenestepensjon.

Departementet foreslår derfor beregningsregler for betinget tjenestepensjon for uføre, men presiserer i tråd med avtalen, at hvorvidt uføre skal få utbetalt betinget tjenestepensjon eller ikke skal avklares etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden.

Departementet foreslår at medlemmer som blir uføre i en medlemspliktig stilling skal tjene opp betinget tjenestepensjon mens de mottar uførepensjon. Uførepensjonen beregnes ut fra et pensjonsgrunnlag som er tilsvarende inntekten i stillingen før uførhet, oppregulert for senere endringer i folketrygdens grunnbeløp. Departementet mener det er naturlig at dette grunnlaget benyttes som grunnlag for opptjeningen av betinget tjenestepensjon. Departementet foreslår derfor at pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet etter benyttes som opptjeningsgrunnlag.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-8 tredje ledd.

8.3.6 Øvre alder for medregning

Det går fram av pensjonsavtalen at det skal gis opptjening for betinget tjenestepensjon til og med det året en fyller 61 år. Departementet legger til grunn at det ikke er behov for å fastsette en nedre aldersgrense for opptjening, men at dette følger av medlemskapsbestemmelsene.

Pensjonsopptjeningen er foreslått fastsatt løpende og departementet foreslår at pensjonsopptjeningen skjer til og med fylte 62 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-8 andre ledd.

8.3.7 Fleksibelt uttak av betinget tjenestepensjon

I pensjonsavtalen er det avtalt at betinget tjenestepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 år etter samme prinsipper som gjelder for den fleksible alderspensjonen fra folketrygden. Det innebærer blant annet at den enkelte selv kan velge når pensjonen skal tas ut fra og med 62 år. Pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Videre arbeid i medlemspliktig stilling kan fritt kombineres med uttak av betinget tjenestepensjon. Uttak kan også kombineres med annen inntekt. Dersom det innvilges betinget tjenestepensjon etter at et medlem har fylt 70 år, skal årlig pensjon beregnes som om uttaket skjedde ved 70 år.

Det er et særskilt spørsmål om betinget tjenestepensjon skal kunne tas ut gradert. Betinget tjenestepensjon vil utgjøre en liten del av samlet pensjon, og vil kun komme til utbetaling dersom det ikke utbetales ny AFP. Departementet viser til at ny AFP ikke kan graderes og mener videre at den enkeltes behov for gradert uttak i tilstrekkelig grad vil

dekkes av fleksibiliteten i folketrygden og den ordinære tjenstepensjonen. Regler om gradert uttak vil også komplisere regelverket. Departementet foreslår derfor at det ikke gis mulighet for uttak av gradert betinget tjenstepensjon. Departementet foreslår videre at uttak av betinget tjenstepensjon ikke kan stanses, tilsvarende som for ny AFP.

Departementet legger videre til grunn at det ikke skal stilles krav om uttak av folketrygdens alderspensjon for å motta betinget tjenstepensjon.

Uttaksreglene utformes med sikte på at samlet utbetaling skal være uavhengig av når den enkelte velger å ta ut pensjonen. Dette skjer ved at den betingede beholdning divideres med delingstallet som gjelder for årskullet ved uttaksalderen. Delingstallene reflekterer i hovedsak forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Delingstallene for det enkelte årskullet ivaretar dermed både nøytraliteten og levealdersjusteringen av betinget tjenstepensjon.

Tilsvarende som ved ny AFP, foreslår departementet at delingstallet ved fylte 70 år legges til grunn ved uttak etter fylte 70 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-9.

8.3.8 Tidspunkt for uttak og opphør av betinget tjenstepensjon

For folketrygdens alderspensjon gis pensjonen tidligst fra måneden etter den måned da kravet ble satt fram. Departementet foreslår at tilsvarende regler skal gjelde for betinget tjenstepensjon ved at pensjonen gis tidligst fra og med måneden etter den måned melding om uttak av pensjon ble gitt. Betinget tjenstepensjon kan tidligst tas ut med virkning fra måneden etter at et medlem har fylt 62 år.

Departementet foreslår at betinget tjenstepensjon, som privat AFP, skal utbetales ut døds måneden.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-9 første ledd og § 6-12.

8.4 Regulering av betinget tjenstepensjon og betinget beholdning

8.4.1 Regulering av betinget tjenstepensjon under utbetaling

Betinget tjenstepensjon under utbetaling skal reguleres som alderspensjon fra folketrygden. Departementet foreslår at reguleringen skal skje årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved første reguleringstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april foreslår departementet at fratrekket skal settes forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 42 andre ledd andre punktum.

8.4.2 Regulering av betinget beholdning

Betinget tjenstepensjon opparbeides i form av en betinget beholdning. Reguleringen av pensjon under opptjening vil dermed skje gjennom at beholdningen reguleres. For at pensjonsrettigheter opptjent på ulike tidspunkt skal opprettholdes i verdi i forhold til lønnsutviklingen i samfunnet, reguleres pensjon under opptjening med lønnsveksten.

Departementet foreslår at den betingede holdningen skal reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 42 første og sjette ledd.

9 Overgangstillegg

9.1 Innledning og sammendrag

Det går fram av pensjonsavtalen at årskullene 1963–1970 skal få et overgangstillegg. For 1963-kullet skal overgangstillegget utgjøre 0,15 G og for hvert påfølgende årskull etter 1963-kullet skal tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng. Tillegget skal gis i alderen fra 62 til 67 år til dem som fratrer fra medlemspliktig stilling før 67 år. For å få et fullt tillegg kreves det 40 års tjenestetid, og for å få et delvis tillegg kreves det minst 15 års tjenestetid. For personer med tjenestetid mellom 40 og 15 år gis tillegget forholdsmessig og det skal justeres for gjennomsnittlig stillingsandel. Tillegget skal ikke levealdersjusteres eller avkortes mot arbeidsinntekt.

Avsnitt 9.2 beskriver betingelsene for å få rett til overgangstillegg og avsnitt 9.3 beskriver beregningsreglene for overgangstillegget. Avsnitt 9.4 beskriver tidspunkt for uttak og opphør av overgangstillegg, og avsnitt 9.5 forslår regler for regulering av overgangstillegget.

9.2 Betingelser for rett til overgangstillegg

Det følger av avtalen at det kreves minst 15 års tjenestetid for å få rett på overgangstillegg. Videre kreves det at en fratrer helt fra medlemspliktig stilling.

Departementet mener at kravet om å fratre helt fra medlemspliktig stilling må innebære at overgangstillegg bare kan gis til personer som står i medlemspliktig stilling på uttakstidspunktet. Videre faller tillegget bort dersom en mottaker av overgangstillegg helt eller delvis gjeninntre i medlemspliktig stilling.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-7 første ledd.

9.3 Beregning av overgangstillegg

Det framgår av avtalen at det kreves 40 års tjenestetid for et fullt tillegg. For personer med tjenestetid mellom 40 og 15 år beregnes tillegget forholdsmessig ved at fullt tillegg multipliseres med en brøk hvor antall år med tjenestetid er telleren og 40 år er nevneren. Tillegget justeres for gjennomsnittlig stillingsandel.

Departementet viser til at tjenestetid ikke vil være en beregningsfaktor for de andre nye pensjonselementene. Tjenestetid er imidlertid fortsatt en selvstendig beregningsfaktor for uførepensjon og etterlatteytelsene i offentlig tjenstepensjon. Departementet legger derfor til grunn at det vil være uproblematisk å benytte tjenestetid og gjennomsnittlig stillingsandel for å beregne overgangstillegg.

Departementet forslår at gjennomsnittlig stillingsandel beregnes med utgangspunkt i alle år som medlem av en offentlig tjenstepensjonsordning. Departementet foreslår videre

at dersom samlet opptjeningstid er over 40 år, skal gjennomsnittlig stillingsandel beregnes med utgangspunkt i de 40 årene med høyest stillingsandel.

Det framgår av avtalen at fullt tillegg utgjør 0,15 G for 1963-kullet. Tillegget skal trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert påfølgende årskull etter 1963-kullet, slik at et fullt tillegg for 1964-kullet utgjør 87,5 prosent av 0,15 G, fullt tillegg for 1965-utgjør 75 prosent av 0,15 G osv. 1970-kullet blir det yngste årskullet som kan motta overgangstillegg og et fullt tillegg for dette kullet utgjør 12,5 prosent av 0,15 G. Det gis ikke overgangstillegg for personer født fra og med 1971.

Det vises til punkt 13.4.4 for eksempler på beregning av overgangstillegg.

Overgangstillegget skal ikke levealdersjusteres, og det skal ikke avkortes mot eventuell arbeidsinntekt.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 19 første ledd, § 20 første ledd og § 6-7 andre, tredje og fjerde ledd.

9.4 Tidspunkt for uttak og opphør

Overgangstillegget kan tidligst innvilges fra 62 år. Departementet forslår at overgangstillegget utbetales fra og med måneden etter den måned melding om uttak ble gitt. Overgangstillegget skal løpe ut måneden etter at et medlem fyller 67 år, forutsatt at en ikke gjeninntre i medlemspliktig stilling. Dersom en gjeninntre helt eller delvis i medlemspliktig stilling, faller overgangstillegget bort.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-7 første ledd.

9.5 Regulering av overgangstillegg

Departementet foreslår at overgangstillegg fra 1. mai hvert år skal reguleres i takt med grunnbeløpet.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 42 andre ledd, fjerde punktum.

10 2011-tillegg

10.1 Innledning og sammendrag

Det går fram av pensjonsavtalen at årskullene 1963–1967 skal få et tillegg til pensjonen dersom de har opptjening før 2011. Tillegget skal utformes nøytralt, slik at årlig utbetaling blir lavere ved uttak før 67 år og høyere ved uttak etter 67 år.

Avsnitt 10.2 omhandler hvordan tillegget skal beregnes. Her foreslår departementet at et fullt tillegg skal utgjøre 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen justert for opptjeningstid før 2011 i forhold til kravet til full opptjening som den oppsatte bruttopensjonen er beregnet etter. Departementet foreslår videre at 1963-kullet får 100 prosent av et fullt tillegg og at tillegget trappes ned med 20 prosentpoeng for hvert påfølgende årskull etter 1963-kullet.

Avsnitt 10.3 omhandler uttak av tillegget. Her foreslår departementet at tillegget skal kunne tas ut etter nøytrale uttaksregler fra 62 år. Tillegget skal ikke levealdersjusteres,

men skal justeres for uttaksalder. Departementet foreslår at dette gjennomføres ved at tillegget multipliseres med en brøk hvor delingstallet ved 67 år er telleren og delingstallet på uttakstidspunktet er nevneren.

I avsnitt 10.4 foreslår departementet regler for årlig regulering av tillegget.

10.2 Beregning av tillegget

Det går fram av avtalen at årskullene 1963–1967 gis et tillegg til pensjonen dersom de har opptjening før 2011. Tillegget utgjør 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen, justert med en brøk hvor opptjeningstid før 2011 er telleren og kravet til full opptjening som den oppsatte bruttopensjonen er beregnet etter er nevneren. Det vises til avsnitt 11.3 hvor beregningsregler for oppsatt bruttopensjon framgår.

Det framgår videre av avtalen at tillegget trappes ned med årskull slik at 1963-kullet får 100 prosent, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent.

Pensjonsavtalen sier ikke noe om hvordan deltid skal påvirke beregningen av tillegget. Dersom tillegget beregnes med utgangspunkt i pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen ved inngangen til 2020, beregnet etter ordinære regler, vil stillingsstørrelsen i perioden 2011–2020 påvirke størrelsen på tillegget. Departementet mener at stillingsstørrelse etter 2011 ikke bør påvirke størrelsen på tillegget og foreslår at tillegget beregnes med utgangspunkt i gjennomsnittlig stillingsstørrelse før 2011.

Det vises til punkt 13.4.5 for eksempler på beregning av 2011-tillegg.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 19 første ledd, § 20 første ledd og § 6-6 første ledd.

10.3 Uttak av tillegget

I pensjonsavtalen går det fram at tillegget skal utformes nøytralt, slik at årlig utbetaling blir lavere ved uttak før 67 år og høyere ved uttak etter 67 år. Tillegget skal ikke levealdersjusteres, men justeres for uttaksalder. Departementet foreslår at dette gjennomføres ved at tillegget multipliseres med en brøk hvor delingstallet ved 67 år er telleren og delingstallet på uttakstidspunktet er nevneren. Som det framgår av avtalen, skal videre arbeid i medlemspliktig stilling fritt kunne kombineres med uttak av tillegget. Uttak kan også kombineres med annen inntekt.

Departementet har vurdert om det skal være mulig å ta ut gradert tillegg. Departementet mener at fleksibiliteten i systemet er tilstrekkelig ivaretatt ved at folketrygden og den ordinære tjenstepensjonen kan tas ut gradert. Departementet foreslår derfor at tillegget ikke kan tas ut gradert. Det foreslås heller ikke regler for stans av tillegget.

Departementet legger videre til grunn at det ikke skal stilles krav om at folketrygdens alderspensjon er tatt ut for å kunne ta ut 2011-tillegget.

Departementet foreslår at det innføres en regel om automatisk utbetaling av tillegget fra og med måneden etter fylte 75 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-6 andre og tredje ledd.

10.4 Regulering av 2011-tillegg

Departementet foreslår at 2011-tillegg under utbetaling skal reguleres som alderspensjon i folketrygden. Reguleringen skal skje årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Ved første reguleringstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april settes fratrekket forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 42 andre ledd andre punktum.

11 Alderspensjon opptjent etter gjeldende regler

11.1 Innledning og sammendrag

Det går fram av avtalen at de som har opptjening i bruttoordningen skal få en oppsatt pensjon fra denne ordningen når de starter å tjene opp pensjonsrettigheter i påslagsordningen. Mange vil dermed få pensjon både fra dagens ordning og fra den nye påslagsordningen.

Det går videre fram at de som er født i 1963 eller senere skal kunne ta ut den oppsatte bruttopensjonen fleksibelt fra 62 år. Ved uttak av oppsatt bruttopensjon før 67 år, skal det skje en foreløpig samordning. Det skal ikke samordnes med opptjening i folketrygden etter 67 år.

Det går også fram av avtalen at dersom opptjeningen i bruttoordningen samlet er tre år eller mindre, skal rettighetene overføres til påslagsordningen.

Avsnitt 11.2 gjelder konvertering av opptjente rettigheter i bruttoordningen med varighet under tre år. Her skisseres to ulike måter å konvertere opptjente rettigheter på, men uten at departementet konkluderer.

Avsnitt 11.3 gjelder oppsatt pensjonsrett. Det foreslås at dagens regler for oppsatt pensjon videreføres med marginale justeringer.

Avsnitt 11.4 gjelder fleksibelt uttak av alderspensjon fra bruttoordningen. Det foreslås at oppsatt bruttopensjon skal kunne tas ut fra 62 år etter samme prinsipp som for den fleksible alderspensjonen fra folketrygden.

Avsnitt 11.5 gjelder levealdersjustering av oppsatt bruttopensjon. Det foreslås at levealdersjusteringen gjennomføres ved å benytte folketrygdens delingstall slik at effekten av levealdersjusteringen blir lik for bruttopensjonen og folketrygden.

I avsnitt 11.6 og avsnitt 11.7 foreslår departementet regler for samordning av oppsatt bruttopensjon. Det foreslås at det skal skje en foreløpig samordning ved uttak dersom pensjonen tas ut før 67 år. Det foreslås videre at det skal samordnes med folketrygden ved 67 år i de tilfellene hvor pensjonen tas ut ved 67 år eller senere.

Avsnitt 11.8 foreslår regler for omregning ved endring i pensjonsgrad eller stans av pensjon.

11.2 Konvertering av opptjente rettigheter før 2020 med varighet under tre år

I pensjonsavtalen går det fram at opptjente rettigheter i bruttoordningen med en samlet opptjeningstid under tre år skal konverteres (overføres) til påslagsordningen. Det er ikke opplagt hverken hvordan eller når konverteringen skal skje.

Departementet legger til grunn at opptjente rettigheter for medlemmer som har fratrukket før 1.1.2020 med varighet under tre år ikke skal konverteres.

Etter dagens regler beregnes bruttopensjonen først ved pensjoneringstilfellet. Overføringsavtalen sikrer at bruttopensjonen beregnes som om all opptjening har skjedd hos samme pensjonsordning. Hvorvidt samlet opptjeningstid er over eller under tre år, avklares i dag først ved pensjonering og ved å legge sammen opptjeningstid gjennom overføringsavtalen.

Departementet har vurdert hvorvidt

1. konverteringen skal skje ved inngangen til 2020 eller ved uttak av pensjon, og
2. om hver pensjonsinnretning skal konvertere sin opptjening isolert eller om det skal være en koordinering mellom ulike pensjonsinnretninger for å avgjøre hvorvidt samlet opptjeningstid er over eller under tre år.

Departementet er av den oppfatning at formuleringen i avtalen om konvertering av opptjente rettigheter under tre år har to formål. For det første å sikre at opptjeningstid før 2020 med varighet under tre år ikke faller bort pga. kravet om minst tre års tjenestetid for å få utbetalt pensjon fra en oppsatt pensjonsrett. For det andre å forenkle pensjonsberegningen for dem med kort opptjeningstid i bruttoordningen.

En person som har hatt en avsluttet periode med opptjening i bruttoordningen med en varighet på to år, har etter dagens regler ikke rett til pensjon med mindre vedkommende gjeninntre i et nytt stillingsforhold som gir rett til offentlig tjenstepensjon. Hvorvidt de to årene med opptjening i bruttoordningen gir uttelling eller ikke, avgjøres etter gjeldende regler først ved pensjonering.

For en person som har et avsluttet arbeidsforhold med to års varighet tilbake i tid og har et løpende arbeidsforhold som har vart i to år før 2020 vil det være avgjørende hvorvidt konverteringen skjer isolert hos den enkelte leverandør eller koordinert. Dersom konverteringen skjer ukoordinert, vil vedkommende få konvertert to år til påslagsordningen mens de to årene fra det avsluttede arbeidsforholdet ikke konverteres. Dersom konverteringen skjer koordinert, vil de til sammen fire årene i bruttoordningen ikke bli konvertert.

Departementet ser at begge hensynene – å sikre opptjente rettigheter og forenkling – til en viss grad kan ivaretas ved at hver enkelt pensjonsinnretning kun tar hensyn til egen opptjeningstid for å avgjøre hvorvidt opptjening i bruttoordningen med varighet under tre år skal konverteres eller ikke. Med en slik tilnærming vil konverteringen enkelt kunne skje før 2020. For å sikre opptjente rettigheter med varighet under tre år, som ikke konverteres, må § 23 i lov om Statens pensjonskasse justeres slik at det går fram at det er samlet opptjeningstid, både i bruttoordningen og i påslagsordningen, som skal avgjøre hvorvidt det utbetales pensjon fra en oppsatt rett fra bruttoordningen.

En slik tilnærming vil sikre at opptjeningstid som ville gitt pensjonsutbetaling etter gjeldende regler ikke går tapt pga. innføringen av påslagsordningen. En slik tilnærming vil være relativt enkel og bidra til å forenkle pensjonsberegningen for dem med kort opptjeningstid i bruttoordningen. Tilnærmingen vil imidlertid ikke ivareta at det er samlet opptjeningstid som avgjør hvorvidt en konverteres eller ikke. For eksempel vil en person med en oppsatt rett med en varighet på to år før 2020 og et aktivt arbeidsforhold som har hatt en varighet på to år, få konvertert de to årene fra det aktive arbeidsforholdet, men ikke de to årene med oppsatt rett. Ved pensjonering vil imidlertid vedkommende få utbetalt pensjon fra bruttoordningen med en opptjeningstid på to år.

Begge hensynene kan også til en viss grad ivaretas ved å vente med konverteringen til pensjoneringstilfellet inntreffer. Da kan det skje en koordinering gjennom overføringsavtalen hvor opptjeningstid i bruttoordningen med en samlet varighet under tre år konverteres dersom samlet opptjeningstid, i bruttoordningen og i påslagsordningen, er minst tre år. For eksempelet over vil dette innebære at ingen opptjente rettigheter i bruttoordningen konverteres, ettersom samlet opptjeningstid i bruttoordningen er mer enn tre år.

Departementet mener at det ville vært forenklende om opptjeningstid i bruttoordningen med en varighet under tre år, for dem som fra 2020 overføres til påslagsordningen, ble konvertert til påslagsordningen i 2020. For å få til dette må trolig konverteringen skje ukoordinert. Det er trolig urealistisk at pensjonsleverandørene, i tillegg til å implementere et nytt opptjeningssystem for pensjon, får koordinert og konvertert opptjente bruttorettigheter innen 2020.

Departementet ber særskilt om høringsinstansenes syn på hvordan opptjening i bruttoordningen med varighet under tre år best kan ivaretas ved overgang til påslagsordningen.

En eventuell konvertering kan enten skje koordinert eller i hver ordning. Uavhengig av løsning er det nærliggende at pensjonsgrunnlaget ved inngangen til 2020 legges til grunn. Departementet foreslår at pensjonsgrunnlaget ved inngangen til 2020 (omgjort til pensjonsgrunnlaget i hel stilling) multipliseres med opptjeningssatsene i påslagsordningen, opptjeningstiden før 2020 og gjennomsnittlig stillingsandel for den oppsatte rettigheten.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-2 fjerde ledd.

11.3 Beregning av oppsatt pensjonsrett

Opptjente rettigheter i bruttoordningen før 2020, som ikke konverteres til påslagsordningen, skal ivaretas ved en oppsatt pensjonsrett. Personer som har sluttet i offentlig sektor før 2020 har allerede oppsatte rettigheter for tidligere opptjening.

For personer som står i medlemspliktig stilling ved inngangen til 2020 skal opptjeningen i bruttoordningen omgjøres til en oppsatt rettighet etter ordinære regler. Pensjonsgrunnlaget pr. 31.12.2019 legges til grunn for den oppsatte rettigheten.

Enkelte kan ha hatt en kortere periode med deltid og en lang periode i fulltidsstilling. Med dagens regler vil pensjonsgrunnlaget bli beregnet med utgangspunkt i en full stilling, dersom en pensjoneres fra en aktiv stilling og har minst 30 år med fulltid. Når opptjente rettigheter gjøres om til en oppsatt rettighet, vil imidlertid pensjonsgrunnlaget

bli beregnet basert på gjennomsnittlig stillingsprosent med utgangspunkt i alle år. Den oppsatte rettigheten vil da kunne bli beregnet med utgangspunkt i et lavere pensjonsgrunnlag enn dersom kun de 30 årene med høyest stillingsandel inngår i beregningen. Departementet ser at dette kan gi noen urimelige resultater, og foreslår at gjennomsnittlig stillingsprosent beregnes med utgangspunkt i de 30 årene med høyest stillingsprosent dersom samlet opptjeningsstid før 2020 er over 30 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 19 første ledd, § 20 første ledd og § 6-11 første ledd.

11.4 Gradering og stopp og stans av oppsatt bruttopensjon

Etter dagens regler må en fratre helt eller delvis fra medlemspliktig stilling for å kunne ta ut pensjon fra bruttoordningen. Uttaksgraden er knyttet til fratredelsesgraden; ved overgang til en 60-prosentstilling kan en ta ut 40 prosent alderspensjon.

For personer som er født fra og med 1963 skal oppsatt bruttopensjon kunne tas ut fleksibelt fra 62 år, dvs. at det ikke lenger skal være et krav om å fratre stillingen for å kunne ta ut pensjon. Det må derfor bestemmes eksplisitt hvilken grad av fleksibilitet det skal være til å motta graderte ytelser og til å endre uttaksgrad.

Departementet legger til grunn at det skal være mulig med gradert uttak av bruttopensjon også for årskull som gis mulighet til å ta ut bruttopensjonen fleksibelt fra 62 år. Departementet ser imidlertid at det kan være fornuftig å begrense muligheten til gradering. Departementet viser til at alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon er et supplement til alderspensjon fra folketrygden og mener at behovet for fleksibilitet vil være godt ivaretatt dersom oppsatt bruttopensjon kan tas ut med samme fleksibilitet som folketrygden.

Departementet foreslår derfor at oppsatt bruttopensjon skal kunne tas ut med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Departementet foreslår videre at uttaksgraden kan endres én gang i året, med minst tolv måneders mellomrom, og at det ellers gis mulighet til å ta ut full pensjon og til å stanse uttaket. Ved fylte 75 år skal uttaket alltid utgjøre fullt uttak.

For medlemmer som mottar gradert uførepensjon kan summen av uføregraden og graden av alderspensjon ikke overstige 100 prosent.

Departementet legger videre til grunn at det ikke skal stilles krav om at alderspensjon fra folketrygden må tas ut for å kunne ta ut oppsatt bruttopensjon. Dette tilsvarer det som gjelder i rammelovene for private tjenstepensjonsordninger.

Videre arbeid i medlemspliktig stilling kan kombineres med uttak av oppsatt bruttopensjon. Uttak kan også kombineres med annen inntekt.

Det innføres en regel om automatisk utbetaling av oppsatt bruttopensjon fra og med måneden etter fylte 75 år.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-11 første til tredje ledd og sjuende ledd.

11.5 Levealdersjustering av oppsatt bruttopensjon

Gjeldende regler for levealdersjustering av offentlig tjenstepensjon ved bruk av folketrygdens forholdstall, gjelder fullt ut for årskull til og med 1953-kullet, og delvis for årskullene 1954–1962. For personer født fra og med 1963 og for overgangskullene 1954–1962 er det vedtatt at offentlig tjenstepensjon som skal samordnes med folketrygd opptjent etter nye regler, skal levealdersjusteres ved hjelp av delingstall. Lovteknisk er dette løst ved at loven sier at offentlig tjenstepensjon skal levealdersjusteres ved hjelp av såkalte justeringstall. Justeringstallene fastsettes på ulike måter, avhengig av årskull: For årskull til og med 1953-kullet settes justeringstallet lik forholdstallet. For årskull fra og med 1963-kullet fastsettes justeringstallet lik delingstallet dividert med 13,42. For overgangskullene 1954–1962 benyttes justeringstall fastsatt både ved hjelp av forholdstall og ved hjelp av delingstall.

Etter gjeldende regler skjer levealdersjusteringen på uttakstidspunktet, men tidligst fra 67 år. For personer født fra og med 1963, som får anledning til å ta ut bruttopensjonen fleksibelt fra 62 år, skal bruttopensjonen levealdersjusteres på uttakstidspunktet. Departementet foreslår at bruttopensjonen for personer født fra og med 1963, fortsatt skal levealdersjusteres med justeringstall og at justeringstallet på uttakstidspunktet legges til grunn.

I avtalen heter det at årlig pensjon opptjent i bruttoordningen skal være høyere desto senere den tas ut etter 67 år. For å sikre dette, foreslår departementet at det ikke skal være noen nedre grense på justeringstallet som benyttes ved levealdersjustering av bruttopensjon for personer født fra og med 1963.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-11 fjerde ledd.

11.6 Samordning av oppsatt bruttopensjon før 67 år

Samordningsloven regulerer hvor mye samlet pensjon en person kan få samtidig fra to eller flere pensjons- og trygdeordninger. Ytelsene fra folketrygden gis uten reduksjon når en person samtidig mottar ytelser fra andre pensjons- og trygdeytelser som inngår under samordningsloven.

Gjeldende regler for samordning av alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger med gammel alderspensjon fra folketrygden følger av samordningsloven §§ 19 og 23. Bestemmelser om levealdersjustering av samordningsfradragene følger av samordningsloven § 24.

Det er nylig vedtatt regler for samordning av alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger med ny alderspensjon fra folketrygden. De nye samordningsreglene skal inngå som § 24 a i samordningsloven og gjelder fra og med 1. januar 2021 (jf. Prop. 61 L (2017–2018)).

For alderspensjon fra offentlig tjenstepensjon som skal samordnes med ny folketrygd skal det fastsettes en samordningsbeholdning som danner grunnlaget for å beregne et samordningsfradrag. Det er pensjonsbeholdningen etter folketrygdloven § 20-4, garanti-pensjonsbeholdningen etter folketrygdloven § 20-11 og garanti for opptjente rettigheter etter folketrygdloven § 20-20 som danner grunnlaget for samordningsbeholdningen. Samordningsbeholdningen er 98 prosent av summen av beholdningene.

Samordningen skal tidligst skje fra måneden etter at medlemmet fyller 67 år. Dersom tjenestepensjonen tas ut før eller ved fylte 67 år, og alderspensjon fra folketrygden tas ut ved fylte 67 år, tas det utgangspunkt i beholdningene ved fylte 67 år. Er det tatt ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden før fylte 67 år, tas det utgangspunkt i beholdningene som medlemmet ville hatt rett til dersom alderspensjonen var tatt ut ved fylte 67 år. Dersom tjenestepensjonen tas ut etter fylte 67 år, og alderspensjon fra folketrygden tas ut fra samme tidspunkt, tas det utgangspunkt i beholdningene på uttakstidspunktet. Er det tatt ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden på et tidligere tidspunkt, tas det utgangspunkt i de beholdningene som medlemmet ville hatt rett til dersom alderspensjonen fra folketrygden var tatt ut samtidig med tjenestepensjonen.

Samordningsfradraget fastsettes ved å dividere samordningsbeholdningen med et delingstall fastsatt etter folketrygdloven § 20-13. Dersom tjenestepensjonen tas ut før eller ved fylte 67 år, legges delingstallet ved fylte 67 år til grunn. Dersom tjenestepensjonen tas ut etter fylte 67 år, benyttes delingstallet på uttakstidspunktet.

Det gis et tillegg til tjenestepensjonen som tilsvarer 2,5 ganger folketrygdens grunnbeløp, dividert med delingstall fastsatt etter folketrygdloven § 20-13.

For personer født fra og med 1963 skal oppsatt bruttopensjon kunne tas ut fleksibelt fra 62 år. Regelverket for fleksibelt uttak av bruttopensjon må utformes slik at for en gitt avgangsalder blir forventet utbetalt pensjon uavhengig av når pensjonen tas ut. Departementet har vurdert hvordan fleksibelt uttak av oppsatt bruttopensjon skal gjennomføres slik at samlet utbetaling av pensjon blir uavhengig av uttaksalder (nøytrale uttaksregler).

Bruttoordningens logikk er, for et gitt pensjonsgrunnlag, at utbetalt tjenestepensjon blir høyere jo lavere folketrygden er. Dvs. at jo tidligere pensjonen tas ut og samordnes, jo høyere blir netto tjenestepensjon. I dag er dette løst ved at tjenestepensjonen tidligst kommer til utbetaling ved 67 år, uttak av tjenestepensjon er koblet til avgang fra medlemspliktig stilling og tjenestepensjonen samordnes som om folketrygden tas ut samtidig. Personer som har tatt ut folketrygden tidlig, får dermed ikke høyere netto tjenestepensjon som følge av at folketrygden er lav pga. tidliguttak.

Departementet foreslår, i tråd med avtalen, at fleksibelt uttak av bruttopensjon gjennomføres ved at det skjer en foreløpig samordning dersom uttaket skjer før 67 år. Ved uttak av bruttopensjon før 67 år, skal det fastsettes en foreløpig samordningsbeholdning. Den foreløpige samordningsbeholdningen bør ta utgangspunkt i den ordinære samordningsbeholdningen på uttakstidspunktet, eventuelt tillagt noe videre folketrygdopptjening.

Departementet har vurdert hvorvidt det skal forskutteres noe folketrygdopptjening ved uttak før 67 år og eventuelt hvor mye som skal forskutteres. Dersom det ikke forskutteres folketrygdopptjening i samordningsberegningen for de som tar ut bruttopensjon før 67 år, vil årlig pensjon fra bruttoordningen måtte justeres ned fra 67 år for dem som fortsetter i jobb. Dersom det forskutteres mye folketrygdopptjening i samordningsberegningen for de som tar ut bruttopensjon før 67 år, vil årlig pensjon fra bruttoordningen kunne bli lav i perioden fram til 67 år for dem som faktisk slutter i jobb.

Departementet har vurdert ulempen med å måtte sette ned årlig ytelse fra 67 år mot hensynet til å få høy nok ytelse i perioden fram til 67 år mot hverandre. Departementet ser at det kan være uheldig både at årlig ytelse må settes ned fra 67 år for dem som

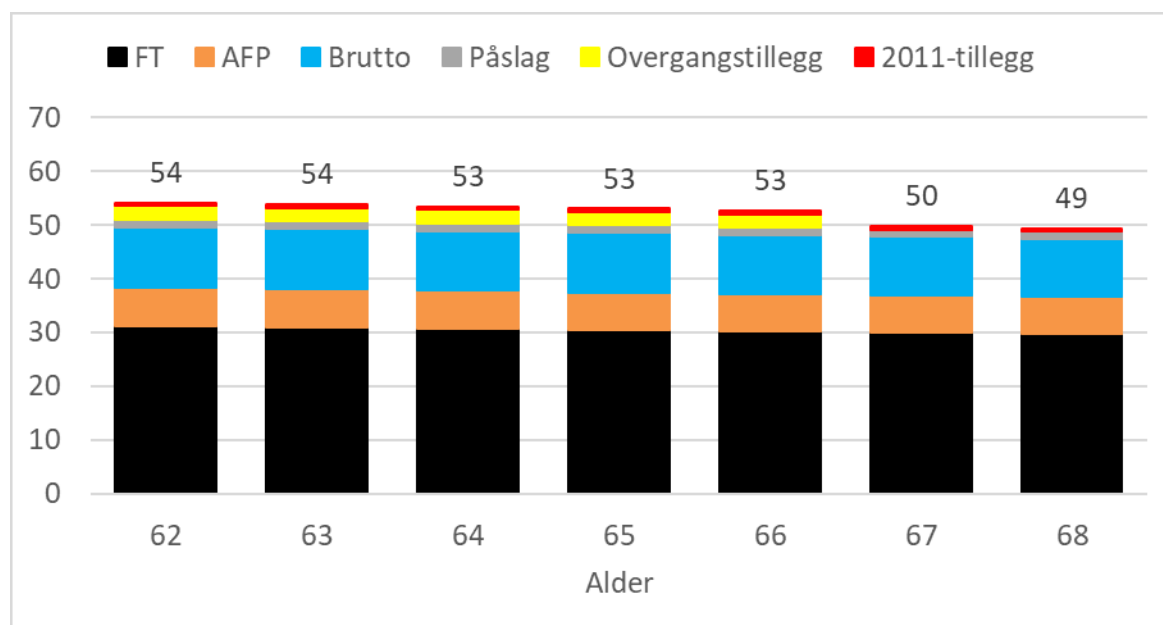
fortsetter i jobb etter uttak og at årlig ytelse fra bruttoordningen blir lav i perioden før 67 år for dem som faktisk fratrer ved uttak.

De første årskullene som får fleksibelt uttak av bruttopensjon gis et overgangstillegg dersom de fratrer før 67 år, se kapittel 9. Overgangstillegget faller bort ved 67 år. Dersom det forskutteres folketrygdopptjening fram til 67 år, vil årlig pensjon fra bruttoordningen øke fra 67 år for dem som fratrer tidlig. Økt utbetaling fra bruttoordningen vil da delvis kompensere for bortfall av overgangstillegget ved 67 år.

Figur 11.1 til figur 11.4 illustrerer to ytterpunkter for foreløpig samordning av bruttopensjon for en person født i 1963 som tar ut pensjon ved 62 år. Figur 11.1 og figur 11.2 illustrerer forløpet på pensjonsutbetalingene dersom det ikke forskutteres noe folketrygdopptjening i samordningsfradraget, og figur 11.3 og figur 11.4 illustrerer forløpet på pensjonsutbetalingene dersom det forskutteres maksimal folketrygdopptjening i samordningsfradraget.

Dersom det ikke forskutteres noe folketrygdopptjening ved uttak, vil en person som faktisk slutter i jobb ha fått beregnet riktig bruttopensjon ved uttak. Det som skjer etter uttak er at pensjon årlig reguleres med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent. Når kompensasjonsgraden måles i faste lønninger, innebærer reguleringen at samlet kompensasjonsgrad faller marginalt over tid. Ved 67 år faller overgangstillegget bort. På dette lønnsnivået innebærer dette at samlet kompensasjonsgrad faller med om lag tre prosentpoeng, se figur 11.1.

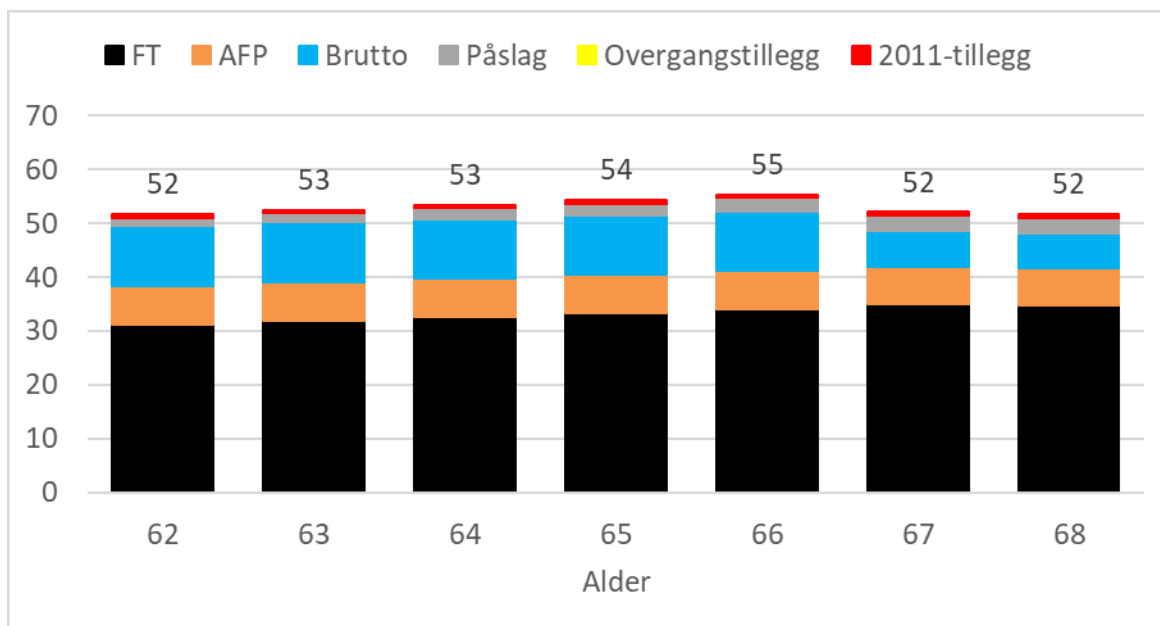
Figur 11.1 Pensjon etter alder for en person som slutter og tar ut pensjon ved 62 år. Ingen forskuttering av folketrygdopptjening i samordningsfradraget

Årskull	Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
1963	6 G	100	35 år	35 år	1,00

Dersom det ikke forskutteres noe folketrygdopptjening ved uttak, vil en person som fortsetter i jobb til 67 år ha fått beregnet en for høy pensjon fra bruttoordningen ved uttak. Bruttopenasjonen skal derfor settes ned fra 67 år. Ettersom personen fortsetter i jobb, vil imidlertid både pensjonen fra folketrygden og påslagspensjonen øke fram til 67 år. Dette motvirker fallet i bruttopensjon fra 67 år noe. Samlet kompensasjonsgrad vil på dette inntektsnivået falle med om lag 3 prosentpoeng ved 67 år, se figur 11.2.

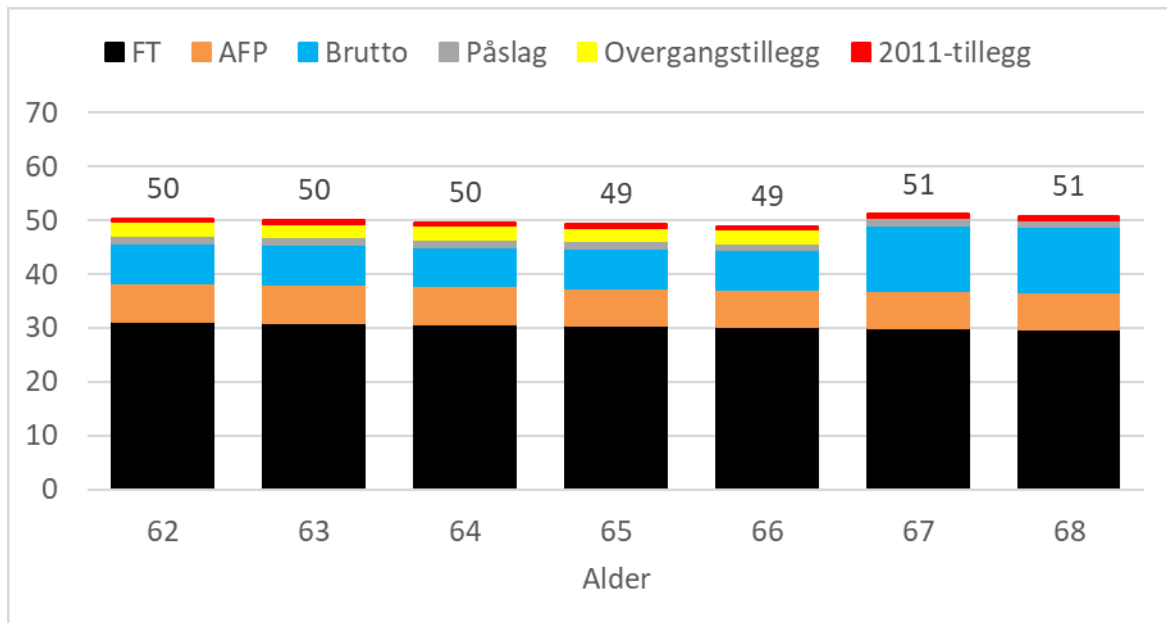
Figur 11.2 Pensjon etter alder for en person som slutter ved 67 år, men tar ut pensjon ved 62 år. Ingen forskuttering av folketrygdopptjening i samordningsfradraget

Årskull	Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
1963	6 G	100	35 år	35 år	1,00

Dersom det forskutteres maksimal folketrygdopptjening ved uttak, vil en person som faktisk slutter i jobb ha fått beregnet for lav pensjon fra bruttoordningen ved uttak. Bruttopenasjonen skal derfor settes opp fra 67 år. Ved 67 år faller overgangstillegget bort. I dette tilfellet vil økningen i bruttopensjon fra 67 år være større enn bortfallet av overgangstillegget slik at årlig pensjon øker fra 67 år, se figur 11.3.

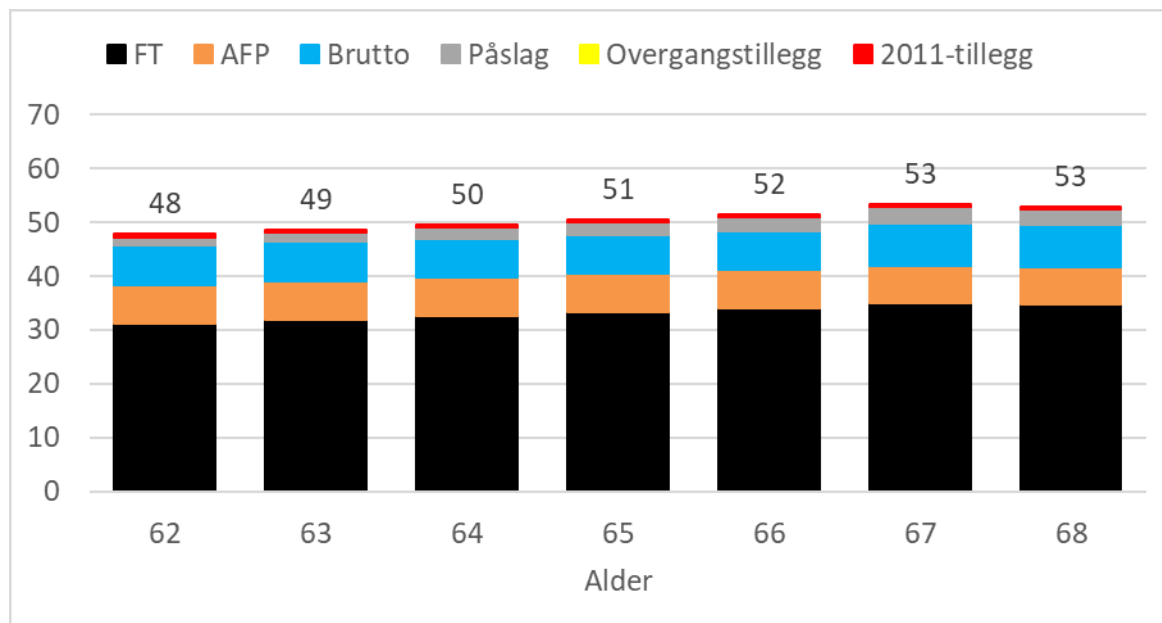
Figur 11.3 Pensjon etter alder for en person som slutter og tar ut pensjon ved 62 år. Maksimal forskuttering av folketrygdopptjening i samordningsfradraget

Årskull	Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
1963	6 G	100	35 år	35 år	1,00

Dersom det forskutteres maksimal folketrygdopptjening ved uttak, vil en person som fortsetter i jobb til 67 år med årlig inntekt 6 G ha fått beregnet marginalt for lav pensjon fra bruttoordningen ved uttak. Bruttopenasjonen skal derfor settes noe opp fra 67 år. Ettersom personen fortsetter i jobb vil både pensjonen fra folketrygden og påslagspensjonen øke fram til 67 år, se figur 11.4.

Figur 11.4 Pensjon etter alder for en person som slutter ved 67 år, men tar ut pensjon fra 62 år. Maksimal forskuttering av folketrygd-opptjening i samordningsfradraget

Årskull	Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
1963	6 G	100	35 år	35 år	1,00

Ved lavere og høyere lønnsnivåer enn det som er brukt i eksemplene over, vil variasjonen i pensjon etter alder være både større og mindre enn det som går fram av figurene over. Det kan særlig framstå som overdrevent å forskuttere maksimal folketrygdopptjening for personer med et lavt pensjonsgrunnlag. Personer som har hatt lav lønn og som slutter tidlig, vil imidlertid ofte motta garantipensjon fra folketrygden. Å forskuttere maksimal opptjening fram til 67 år vil derfor ikke slå fullt ut i økt samordningsfradrag. Dette demper konsekvensene av å forskuttere maksimal opptjening i beregning av samordningsfradraget.

For å sikre at pensjonen fra bruttordningen ikke må settes ned fra 67 år, og for å få en relativt jevn pensjonsutbetaling, mener departementet at det er hensiktsmessig å forskuttere maksimal folketrygdopptjening fram til 67 år.

Departementet foreslår at den foreløpige samordningsbeholdningen fastsettes som den ordinære samordningsbeholdningen på uttakstidspunktet, tillagt folketrygdopptjening fram til 67 år med utgangspunkt i et pensjonsgrunnlag på 7,1 G, dvs. det som maksimalt kan tjenes opp i folketrygden fram til 67 år.

Departementet foreslår videre at det foreløpige samordningsfradraget fastsettes ved å dividere den foreløpige samordningsbeholdningen med delingstallet fastsatt etter folketrygdloven § 20-13. Det er delingstallet på uttakstidspunktet for bruttopensjonen som skal legges til grunn. Det vil si at bestemmelsen om at dersom tjenstepensjonen tas ut før 67 år, legges delingstallet ved fylte 67 år til grunn ikke skal gjelde for personer født fra og med 1963. Det vises til punkt 13.4.3 som illustrerer beregning av fleksibelt uttak av bruttopensjon fra 62 år.

Det vises til lovforslaget, samordningsloven § 24 c andre ledd.

11.7 Samordning av oppsatt bruttopensjon fra og med 67 år

Ved uttak av bruttopensjon før 67 år skal årlig pensjon beregnes på nytt fra 67 år. Samordningsfradraget skal da fastsettes på bakgrunn av den ordinære samordningsbeholdningen. Dersom den ordinære samordningsbeholdningen er lavere enn den foreløpige beholdningen, skal årlig pensjon fra bruttoordningen økes.

Først sammenlignes følgende størrelser:

- a) den oppsatte bruttopensjonen fratrukket et samordningsfradrag som tar utgangspunkt i den ordinære samordningsbeholdningen,
- b) den oppsatte bruttopensjonen fratrukket et samordningsfradrag som tar utgangspunkt i den foreløpige samordningsbeholdningen

Delingstallet ved uttak legges til grunn i beregningen av både den oppsatte bruttopensjonen og for samordningsfradragene.

Dersom a) er større enn b), gis det et tillegg i pensjonen fra 67 år. Tillegget består av to elementer:

1. differansen mellom a) og b).
2. beløpet fra punkt 1, multiplisert med antall år med mottak av en foreløpig samordnet bruttopensjon, dividert på delingstallet ved 67 år.

Punkt 1 sikrer at bruttopensjonen beregnes med utgangspunkt i riktig samordningsbeholdning, og punkt 2 sikrer at eventuelt for lite utbetalt pensjon i perioden før 67 år fordeles på fremtidige pensjonsutbetalinger.

Førstegangsuttak av bruttopensjon fra og med 67 år samordnes med den ordinære samordningsbeholdningen. Delingstallet ved uttak legges til grunn i beregningen av både den oppsatte bruttopensjonen og for samordningsfradraget.

Departementet foreslår i tråd med avtalen at det ikke skal samordnes med eventuell opptjening i folketrygden som skjer etter 67 år.

Det vises til lovforslaget, samordningsloven § 24 c tredje og fjerde ledd.

11.8 Omregning ved endring i pensjonsgrad eller stans av pensjon

Det er foreslått at oppsatt bruttopensjon skal kunne tas ut helt eller gradert og at den enkelte skal kunne endre pensjonsgraden underveis i utbetalingsperioden.

Departementet foreslår at dersom pensjonsgraden økes før 67 år, skal det økte deluttaket beregnes som et nytt uttak etter ordinære regler. Dersom pensjonsgraden reduseres før 67 år, skal årlig pensjon reberegnes ved å dividere med den opprinnelige uttaksgraden og multiplisere med den nye uttaksgraden.

Departementet foreslår videre at dersom pensjonsgraden endres etter 67 år, skal pensjon under utbetaling omgjøres til en beholdning ved at den årlige pensjonen multipliseres med delingstallet på endringstidspunktet. Deretter beregnes ny årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på endringstidspunktet, multiplisert med ny uttaksgrad.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 6-11 femte og sjette ledd.

12 Utfasing av individuell garanti

12.1 Innledning og sammendrag

Levealdersjusteringen av offentlig tjenstepensjon innebærer at alderspensjonen på samme måte som alderspensjon fra folketrygden reduseres ved gitt uttaksalder dersom levealderen øker. Som et resultat av tariffoppgjøret i 2009, ble det imidlertid fra 2011 innført en individuell garanti for medlemmer av offentlig tjenstepensjonsordning som er født før 1959. Garantien sikrer disse medlemmene 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningstid, også etter at pensjonen er levealdersjustert. Garantien gjelder tidligst fra 67 år for samlet alderspensjon fra folketrygden og offentlig tjenstepensjonsordning og forutsetter at pensjonene er tatt ut samtidig.

Garantien som gjelder til og med 1958-kullet, ble lovfestet gjennom behandlingen av Prop. 107 L (2009–2010). For Statens pensjonskasses del framgår bestemmelsen av lov om Statens pensjonskasse § 24 a. I proposisjonen ble det uttalt at når lovregler for årskull fra og med 1954-kullet senere skulle utarbeides, ville det bli foretatt en særskilt vurdering av behovet for eventuelle justeringer ut over det som fulgte av avtalen fra tariffoppgjøret i 2009 for de første årskullene etter 1958-kullet. Forslaget i høringsnotatet her er en oppfølging av det dette og en oppfølging av det som ble avtalt gjennom pensjonsavtalen 3. mars 2018.

I pensjonsavtalen ble det avtalt at det videreføres en individuell garanti for årskullene 1959–1962 ved at disse årskullene får en andel av det garantitillegget som er gitt til og med 1958-kullet. Andelene bestemmes av forholdet mellom opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningstid. Garantitilleggene skal trappes ned med årskull, slik at 1959-kullet får 90 prosent av tillegget, 1960-kullet får 80 prosent, 1961-kullet får 70 prosent og 1962-kullet får 60 prosent av tillegget.

Avsnitt 12.2 beskriver den individuelle garantien som er gitt for årskull til og med 1958-kullet og avsnitt 12.3 beskriver utfasing av garantien for årskullene 1959–1962.

12.2 Nærmere om garantien for årskull til og med 1958-kullet

Garantien som gjelder til og med 1958-kullet sikrer at samlet alderspensjon fra folketrygden og offentlig tjenstepensjonsordning etter levealdersjustering og samordning er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget for personer som har full opptjeningstid. Garantien gjelder tidligst fra 67 år. For medlemmer som ikke har full opptjeningstid, utgjør det garanterte pensjonsnivået et forholdsmessig beløp.

Dersom summen av pensjoner etter levealdersjustering og samordning er lavere enn det garanterte pensjonsnivået på 66 prosent, innebærer den individuelle garantien at det utbetales et garantitillegg som svarer til differansen opp til det garanterte nivået. Eventuelle forsørgingstillegg holdes utenfor ved beregningen av garantitillegget, det vil si barnetillegg i tjenstepensjonsordningen og barne- og ektefellestillegg i folketrygden.

Dersom alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen er tatt ut før eller ved 67 år, skal alderspensjon fra folketrygden som inngår i garantiberegningen regnes å være tatt ut ved

67 år. Når alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen er tatt ut etter 67 år, skal alderspensjon fra folketrygden som inngår i garantiberegningen regnes å være tatt ut på samme tidspunkt som tjenestepensjonen tas ut.

Det stilles krav om uttak av alderspensjon fra folketrygden for at det skal utbetales garantitillegg. Dersom det er helt uttak av pensjon fra tjenestepensjonsordning, kreves det også helt uttak av alderspensjon fra folketrygden. Ved delvis uttak av pensjon må uttaksgraden i folketrygden være minst like høy som uttaksgraden i tjenestepensjonsordningen. Økt opptjening i folketrygden etter uttak av tjenestepensjon inngår i beregningsgrunnlaget for garantitillegget når den økte opptjeningen kommer til utbetaling.

Den individuelle garantien gjelder også ved overgang fra uførepensjon til alderspensjon.

Reglene om individuell garanti gjelder også personer som har sluttet i tjenesten før pensjonsalderen, men har opptjent pensjonsrettigheter som utbetales på et senere tidspunkt (oppsatt alderspensjon). Kravet til full tjenestetid i en oppsatt alderspensjon vil kunne være høyere enn 30 år (men likevel ikke mer enn 40 år), og garantien er tilpasset dette.

Det foreslås en justering av bestemmelsen om hvem som omfattes av dagens garanti. Det presiseres at bestemmelsen gjelder medlemmer som er født i 1958 eller tidligere.

Se lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 24 b første ledd.

12.3 Individuell garanti for årskullene 1959–1962 med gradvis nedtrapping

I pensjonsavtalen ble det avtalt at det videreføres en individuell garanti for årskullene 1959–1962 ved at disse årskullene får en andel av det garantitillegget som er gitt til og med 1958-kullet, med en gradvis nedtrapping.

I tråd med avtalen foreslår departementet at årskullene 1959–1962 gis et garantitillegg som beregnes på samme måte som garantitillegget til personer født til og med 1958, men som multipliseres med produktet av:

- a) Forholdet mellom opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningstid, maksimalt kravet til full opptjeningstid.
- b) En årskullspesifikk faktor som er 9/10 for 1959-kullet, 8/10 for 1960-kullet, 7/10 for 1961-kullet og 6/10 for 1962-kullet.

Det vises til punkt 13.4.6 for en illustrasjon av utfasingen av den individuelle garantien.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse ny § 24c.

13 Økonomiske konsekvenser for den enkelte

13.1 Innledning

De foreslåtte reglene for nye pensjonsordninger har stor betydning for offentlig ansatte, for arbeidsgivere med ansatte som har offentlig tjenestepensjon, for offentlige finanser og for samfunnet. Forslagene til nye pensjonsordninger vil slå ulikt ut for ulike årskull. Dette skyldes både at påslagsordningen fases gradvis inn og at de første årskullene som

får nye ordninger er omfattet av enkelte overgangsordninger. Departementet har derfor i dette kapitlet valgt å belyse effektene for årskull som berøres av de foreslåtte reglene ved ulike innfallsvinkler.

I avsnitt 13.2 illustreres egenskapene med utvalgte forutsetninger, dvs. som typeeksempler, slik at det gis et rendyrket bilde av hvordan ulike forutsetninger slår ut med henholdsvis dagens regler og forslaget til nye regler. I avsnitt 13.3 illustreres egenskapene med dagens og nye ordninger basert på faktisk opptjening for et utvalg medlemmer av Statens pensjonskasse. I avsnitt 13.4 vises eksempler på hvordan pensjonen skal beregnes.

13.2 Egenskaper ved forslagene illustrert med typeeksempler

13.2.1 Innledning

Dette avsnittet belyser konsekvensene av dagens ordninger og forslaget til nye ordninger for utvalgte årskull ved noen typeeksempler der pensjonsnivåer beregnes med utgangspunkt i stiliserte forutsetninger om blant annet inntektsutvikling, lengden på yrkeskarrieren og stillingsprosent. Typeeksempler er godt egnet til å vise hvordan en grunnleggende omlegging av pensjonsordningene påvirker pensjonsnivåene for ulike grupper av offentlig ansatte. Formålet med typeeksemplene er å sammenligne pensjonsnivåene som følger av pensjonsavtalen inngått 3. mars, og som følges opp gjennom forslagene i dette høringsnotatet, med hva pensjonsnivåene ville vært dersom ordningene ikke legges om.

Ettersom de som tar ut pensjon før 67 år med dagens ordninger kan få endret pensjonsnivået både ved 65 og 67 år, illustreres typeeksemplene med to ulike figurtyper: først vises pensjonen på uttakstidspunktet, altså pensjon ved første gangs uttak. Dernest vises nivået på den livsvarige pensjonen, målt ved pensjonen ved 70 eller 72 år for ulike uttakstidspunkt.

Typeeksemplene illustrerer pensjonsberegninger for årskullene 1963 og 1993. I figurene som viser nye ordninger, er det tatt hensyn til at opptjeningen i bruttoordningen etter forslagene skal stanses i 2020 og at det gis oppsatte rettigheter etter ordinære regler for den opptjeningen som er skjedd før 2020. I figurene som viser dagens ordninger, er det tatt hensyn til at bruttoordningen videreføres og etter gjeldende regler skal samordnes med ny alderspensjon fra folketrygden.

Befolkningens levealder har i lang tid vært økende og ifølge Statistisk sentralbyrås (SSB) befolkningsframskrivninger forventes den å øke videre framover. Med SSBs middelalternativ øker framskrevet forventet levealder ved 67 år fra 19,2 år i 2017 til 20,9 år i 2030 og 24,1 år i 2060. Anslagene på delingstall benyttet i beregningene i dette avsnittet er Arbeids- og velferdsdirektoratets prognoser som er basert på SSBs befolkningsframskrivninger (middelalternativet). De som er født i 1993, og som fyller 67 år i 2060, forventes altså å ha mer enn tre års lengre gjenstående levetid ved 67 år enn de som er født i 1963. Med den samme uttaksalderen blir derfor årlig pensjon betraktelig lavere for 1993-kullet enn for 1963-kullet, og det må forventes at hele eller deler av økningen i levetid vil gi utslag i høyere uttaksalder. I figurene som følger er det derfor lagt til grunn at 1993-kullet typisk vil ta ut pensjon to år senere enn 1963-kullet. Der figurene for 1963-kullet viser

pensjon ved uttaksalder 62–70 år, viser figurene for 1993-kullet pensjon ved uttaksalder 64–72 år.

For å kunne illustrere hvordan ulike faktorer påvirker pensjonsnivåene i dagens og nye ordninger, presenteres først beregninger med utgangspunkt i et gitt sett med forutsetninger om blant annet opptjeningstid og inntektsprofil. Deretter varieres forutsetningene, og det illustreres hvordan dette påvirker sammenlikningen av dagens og nye ordninger. Formålet med å vise typeeksempler med partielle variasjoner i forutsetningene er å få et inntrykk av hvordan ulike forutsetninger isolert sett påvirker pensjonsnivåene med dagens ordninger og med forslaget til nye ordninger.

13.2.2 Utgangsforutsetninger

Som utgangsforutsetninger legges det til grunn:

- 35 opptjeningsår i folketrygden ved 62 år,
- 35 års tjenestetid i offentlig tjenstepensjon ved 62 år,
- fulltid,
- jevn inntekt på 6 G,

Disse forutsetningene varieres i de senere avsnittene. I alle eksemplene er det forutsatt at personen er enslig og har full trygdetid. Dette har bare betydning i eksemplene der det gis garantipensjonen i alderspensjonen fra folketrygden (figur 13.13–figur 13.16).

Formålet med typeeksemplene er å belyse hvordan 1963- og 1993-årskullene faktisk vil komme ut, og beregningene viser derfor resultatet etter levealdersjustering. Levealdersjustering innebærer at man må stå lenger i arbeid for å få samme pensjon som andel av lønn som årskull med lavere forventet levealder. Hvor mye uttaket må utsettes, avhenger av hvor mye befolkningens levalderen øker. Arbeids- og velferdsdirektoratet beregner nødvendig uttaksalder for å kompensere for levealdersjusteringen, men disse beregningene tar bare hensyn til alderspensjon fra folketrygden. For gitte forutsetninger om opptjening og basert på Arbeids- og velferdsdirektoratets prognoser på delingstall, er det imidlertid mulig å gjøre tilsvarende beregninger som tar hensyn til nye ordninger for offentlig ansatte.

Tabell 13.1 viser hvor lenge utvalgte årskull må stå i jobb med nye ordninger for å kompensere for effekten av levealdersjusteringen, dvs. for å få det pensjonsnivået 1943-kullet ville ha fått ved 67 år, dersom de hadde fått pensjonen beregnet med de nye ordningene, basert på utgangsforutsetningene.

Tabell 13.1 Hvor lenge utvalgte årskull må stå i jobb med nye ordninger for å oppnå samme pensjonsnivå som 1943-kullet ville fått ved 67 år

1963-kullet	1973-kullet	1983-kullet	1993-kullet
69 år og 9 mnd.	70 år og 11 mnd.	72 år og 0 mnd.	73 år og 0 mnd.

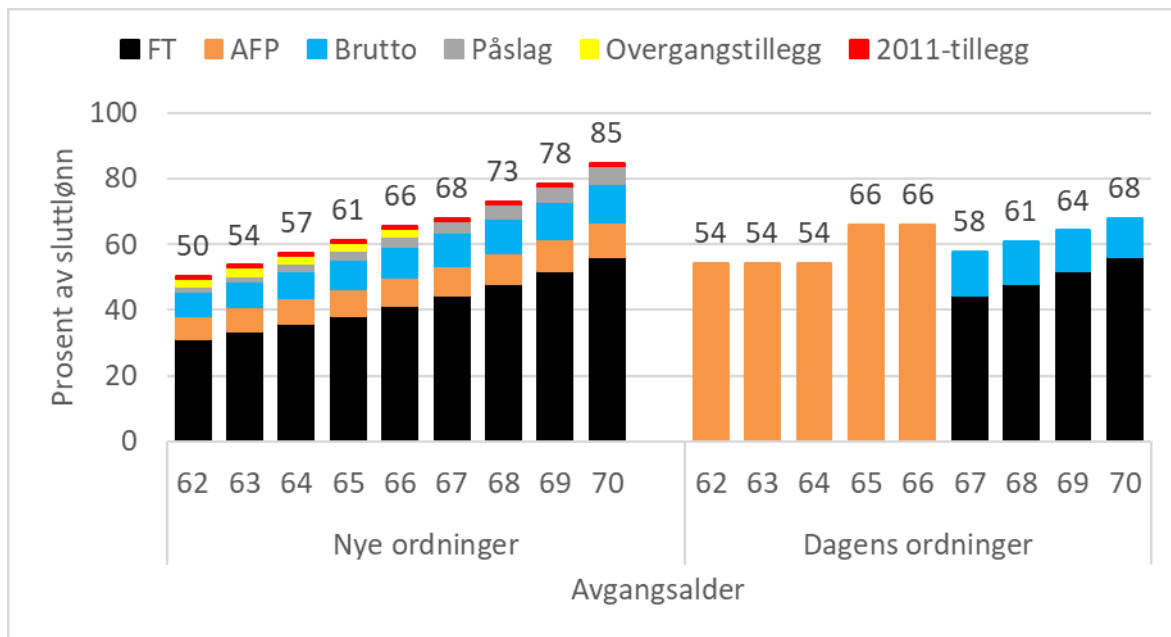
Nye ordninger foreslås innført fra 2020. Dette innebærer at en eksempelperson født i 1963 vil ha 30 opptjeningsår i bruttoordningen på overgangstidspunktet. En person født i 1993 vil kun ha opptjening i nye ordninger.

Figur 13.1 illustrerer hvordan pensjonen på uttakstidspunktet varierer med uttaksalder, og figur 13.2 illustrerer nivået på den livsvarige pensjonen ved 70 år for 1963-kullet.

Med ny offentlig tjenstepensjonsordning og ny offentlig AFP vil samlet pensjon for eksempelpersonen født i 1963 bestå av folketrygd, ny AFP, påslagspensjon, bruttopensjon og 2011-tillegg. Ved avgang før 67 år kan det også gis et overgangstillegg fram til 67 år. Både folketrygden, påslagspensjonen, AFP og 2011-tillegget øker med avgangsalder. I folketrygden og påslagspensjonen er det to mekanismer som bidrar til økt pensjonsnivå ved høyere avgangsalder – uttakseffekt og opptjeningseffekt. Uttakseffekten bidrar til høyere årlig pensjon ved at pensjonsopptjeningen skal fordeles på færre år og opptjeningseffekten bidrar til økt årlig pensjon ved at pensjonsopptjeningen øker. I AFP-ordningen er det ingen opptjening etter 62 år og det er derfor kun uttakseffekten som bidrar til økt årlig pensjon. Det er heller ingen opptjeningseffekt for 2011-tillegget, men uttakseffekten bidrar til at årlig pensjon øker med uttaksalder. Overgangstillegget øker ikke dersom det tas ut senere, og fordi det opphører ved 67 år bidrar det heller ikke til nivået på livsvarig pensjon.

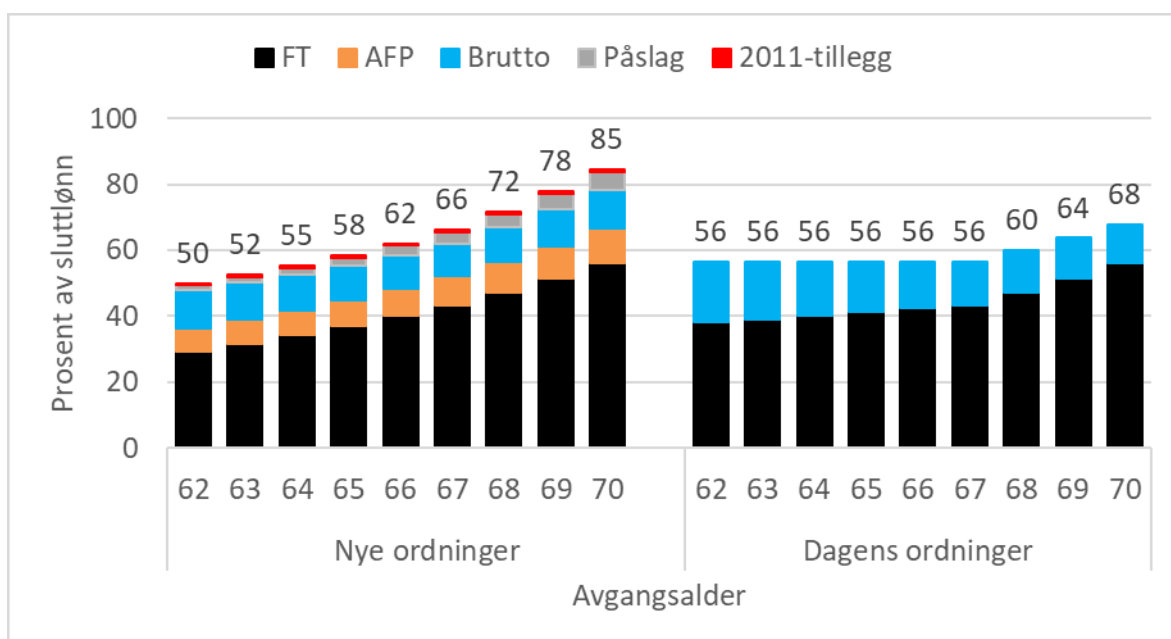
Som illustrert i figur 13.1 og figur 13.2, er det livsvarige nivået og nivået på uttakstidspunktet for dem som slutter ved 62 år om lag likt. Overgangstillegget faller bort fra 67 år. Det vises imidlertid til avsnitt 11.7, der det foreslås at ved uttak av alderspensjon opptjent i bruttoordningen før 67 år, skal pensjonen justeres fra 67 år. En konsekvens av de reglene som der foreslås er at personer som slutter i arbeid før 67 år, vil få økt pensjon fra bruttoordningen ved 67 år. Ved avgang fra 62 år oppveier disse effektene om lag hverandre.

Figur 13.1 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 1963-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,00

Figur 13.2 Livsvarig pensjon ved 70 år i prosent av sluttlønn. 1963-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,00

Pensjonsnivåene måles i prosent av tidligere lønn, målt i fast G. Alderspensjon under utbetaling reguleres lavere enn veksten i G. Dette er grunnen til at når pensjonen tas ut

før 70 år, utgjør livsvarig pensjon ved 70 år en lavere andel av lønn enn pensjon på uttakstidspunktet. Det gjelder både med nye ordninger, og i dagens ordninger ved uttak fra 67 år.

Med dagens ordninger er pensjonen i alderen 62–64 år en folketrygdberegnet AFP, i alderen 65–66 år er det en tjenstepensjonsberegnet AFP og fra 67 år er det en samordnet tjenstepensjon i kombinasjon med alderspensjon fra folketrygden. Fordi AFP er en opphørende ytelse, er det liten sammenheng mellom livsvarig pensjon ved 70 år og pensjon på uttakstidspunktet for uttak før 67 år.

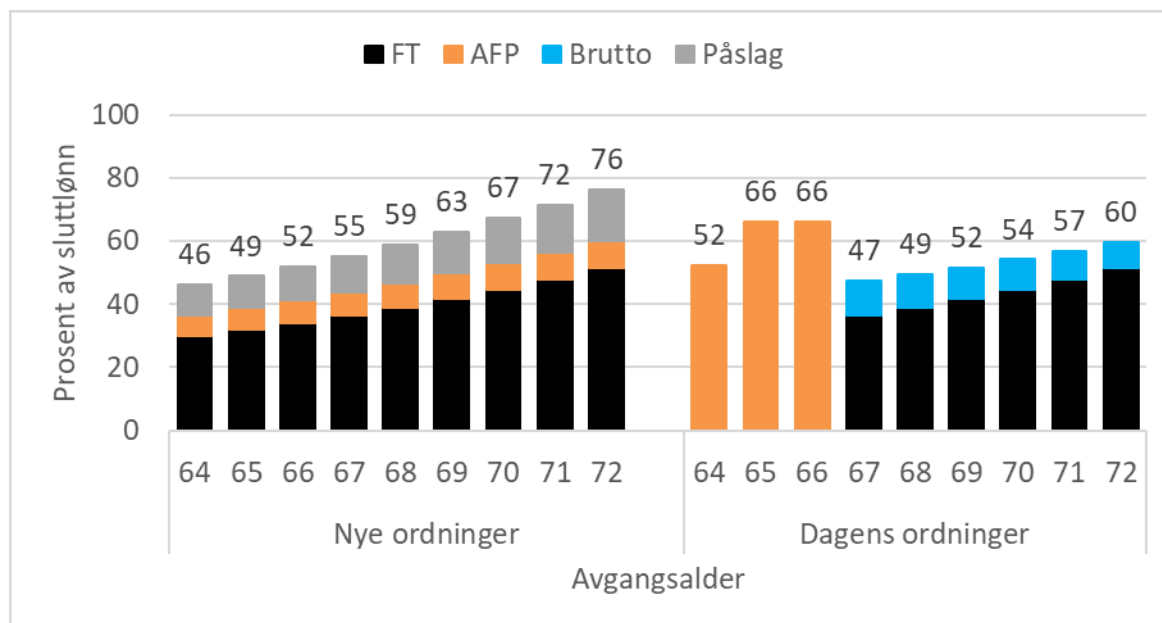
Med dagens ordninger øker livsvarig pensjon med avgangsalder kun ved uttak etter 67 år for dem som har full opptjeningsstid ved 62 år. Arbeid etter 62 år gir økt opptjening av alderspensjon fra folketrygden, men dette vil, i all hovedsak, bidra til økt samordningsfradrag slik at samlet pensjon ikke øker. Alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen samordnes og utbetales tidligst fra 67 år. Ved utsatt avgangsalder etter 67 år øker folketrygden både gjennom opptjeningseffekten og uttakseffekten. Tjenstepensjonen øker gjennom en uttakseffekt fram til effekten av levealdersjusteringen er fullt ut kompensert. Samtidig bidrar økningen av alderspensjon fra folketrygden til et økt samordningsfradrag. Samlet livsvarig pensjon øker derfor med utsatt avgang etter 67 år, men klart mindre enn det som er tilfellet med nye ordninger.

Livsvarig pensjon er høyere med nye ordninger enn med dagens ordninger ved uttak etter 64 år for eksempelpersonen født i 1963. Ved tidligere uttak gir dagens ordninger høyere nivå.

Figur 13.3 illustrerer hvordan pensjonen på uttakstidspunktet varierer med uttaksalder, og figur 13.4 illustrerer nivået på den livsvarige pensjonen for 1993-kullet. Med ny offentlig tjenstepensjonsordning og ny offentlig AFP vil samlet pensjon for eksempelpersonen født i 1993 bestå av folketrygd, ny AFP og påslagspensjon.

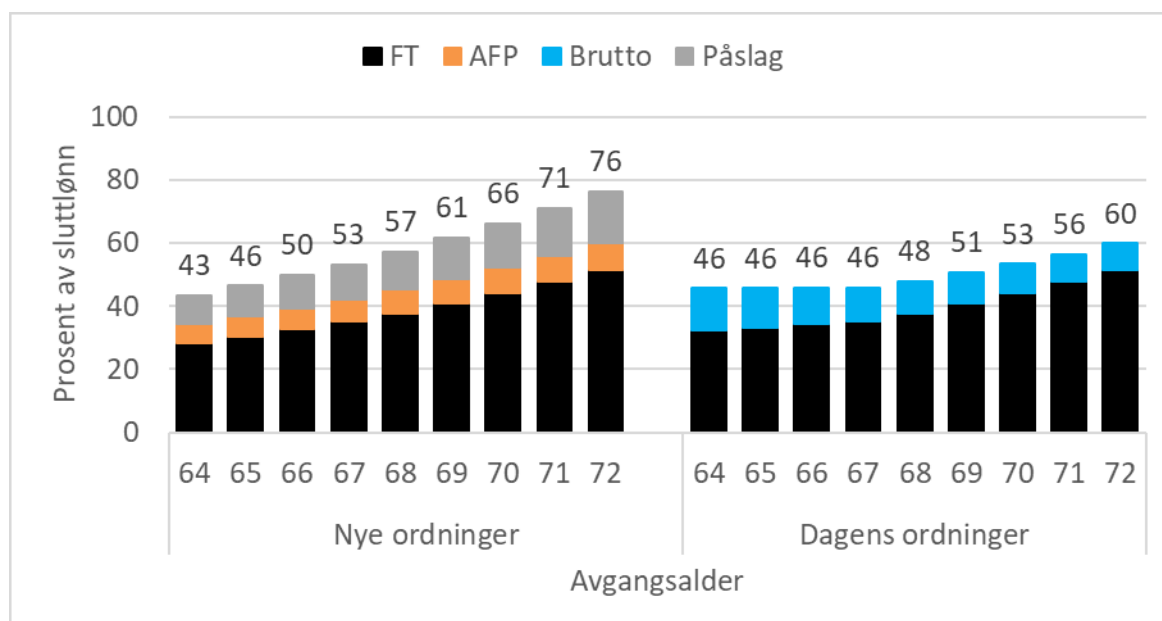
Dagens AFP levealdersjusteres ikke. Nivået på pensjonen på uttakstidspunktet med uttak før 67 år er derfor i hovedsak det samme for 1993- og 1963-kullet med dagens ordninger. Kronetillegget i dagens AFP i alderen 62–64 år er imidlertid nominelt, noe som innebærer at det utgjør en lavere andel av lønnsnivået for 1993-kullet. Alderspensjonen fra 67 år, og dermed også livsvarig pensjon, blir imidlertid fullt ut omfattet av levealdersjusteringen, også med dagens ordninger. Selv om dagens tidligpensjonsordning gir om lag like høye ytelser som tidligere, får den likevel relativt sett en lavere verdi. Dette skyldes både at en gradvis økende levealder vil gi en gradvis kortere utbetalingsperiode for AFP, og at det livsvarige pensjonsnivået gradvis blir lavere. En lavere livsvarig pensjon må i tillegg ses i sammenheng med at forventet periode med mottak av alderspensjon fra 67 år blir gradvis lengre over tid.

Figur 13.3 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,00

Figur 13.4 Livsvarig pensjon ved 72 år i prosent av sluttlønn. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,00

Levealdersjusteringen innebærer at samlet årlig pensjon for gitt uttaksalder er klart høyere for 1963-kullet enn for 1993-kullet, både med dagens ordninger og med nye ordninger. Siden forventet periode med utbetaling av pensjon er om lag tre år lengre for 1993-kullet enn for 1963-kullet, er likevel ikke samlet pensjonsutbetaling over livsløpet lavere.

Det er ikke bare levealderjustering som påvirker forskjellen i pensjonsnivå, for gitt uttaksalder, mellom 1963- og 1993-kullet. For alderspensjonen fra folketrygden og ny AFP er det bare levealderjusteringen som påvirker nivåene, men påslaget fra de ulike elementene i tjenstepensjonsordningen påvirkes også av andre forhold. Personer i født i 1963 som har opptjening før 2011, får blant annet et 2011-tillegg, noe personer født i 1993 ikke vil få. 1993-kullet har bare opptjening i påslagsmodellen, mens 1963-kullet også har opptjening i dagens bruttomodell. Pensjon opptjent i bruttomodellen samordnes med alderspensjon fra folketrygden. Pensjonen fra bruttoordningen blir derfor høyere jo lavere opptjening man har i folketrygden. Dette trekker isolert sett i retning av høyere pensjon fra bruttoordningen ved tidlig avgang og lavere pensjon fra bruttoordningen ved sen avgang. Den gradvise innfasingen av påslagspensjonen bidrar dermed til at økningen i årlig pensjon som følge av utsatt uttak blir lavere enn dersom nye ordninger hadde vært fullt ut innfaset fra og med 1963-kullet.

Årlig livsvarig pensjon er høyere med nye ordninger enn med dagens ordninger ved uttak fra 65 år for eksempelpersonen født i 1993. Ved uttak tidligere gir dagens ordninger høyere nivå.

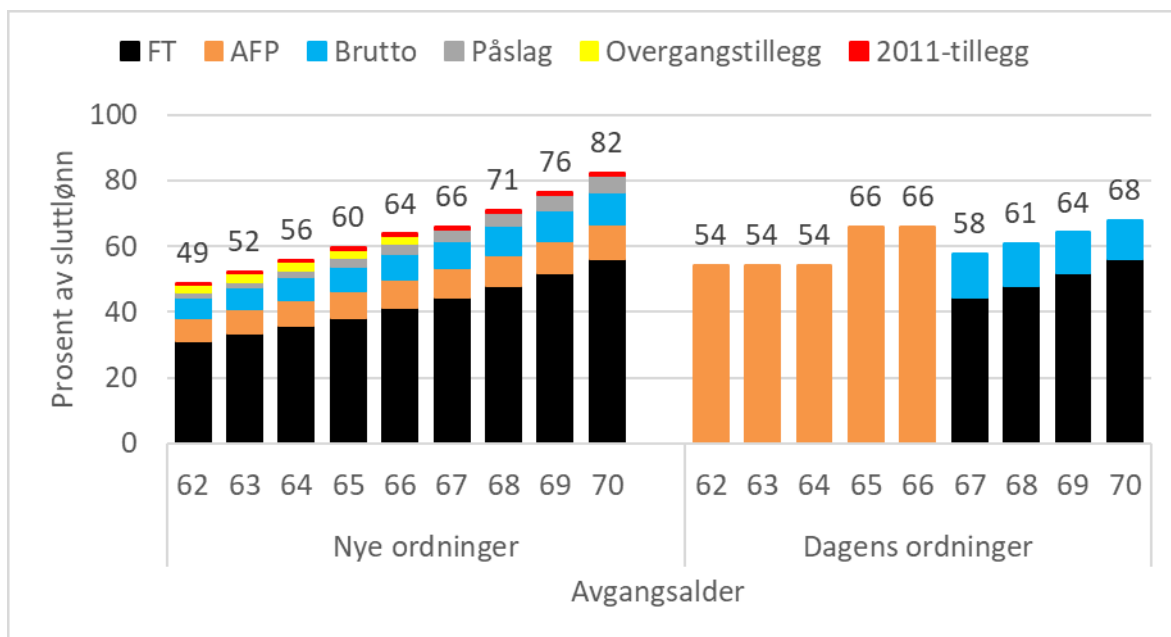
13.2.3 Variasjon i opptjeningstid

Dette punktet viser hvordan lengden på tjenestetiden påvirker pensjonsberegningene med hhv. dagens og nye ordninger.

Figur 13.5 og figur 13.6 illustrerer pensjon ved 30 års tjenestetid ved 62 år for 1963-kullet og figur 13.7 og figur 13.8 illustrerer tilsvarende for 1993-kullet.

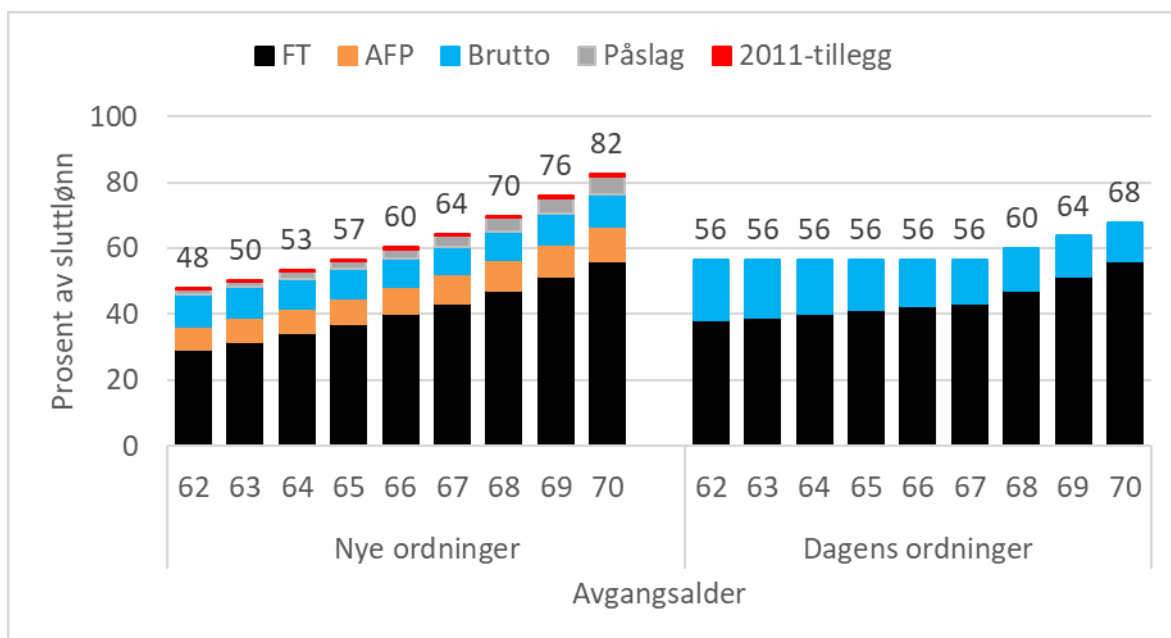

Figur 13.5 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 30 opptjeningsår i tjenestepensjonsordningen. 1963-kullet

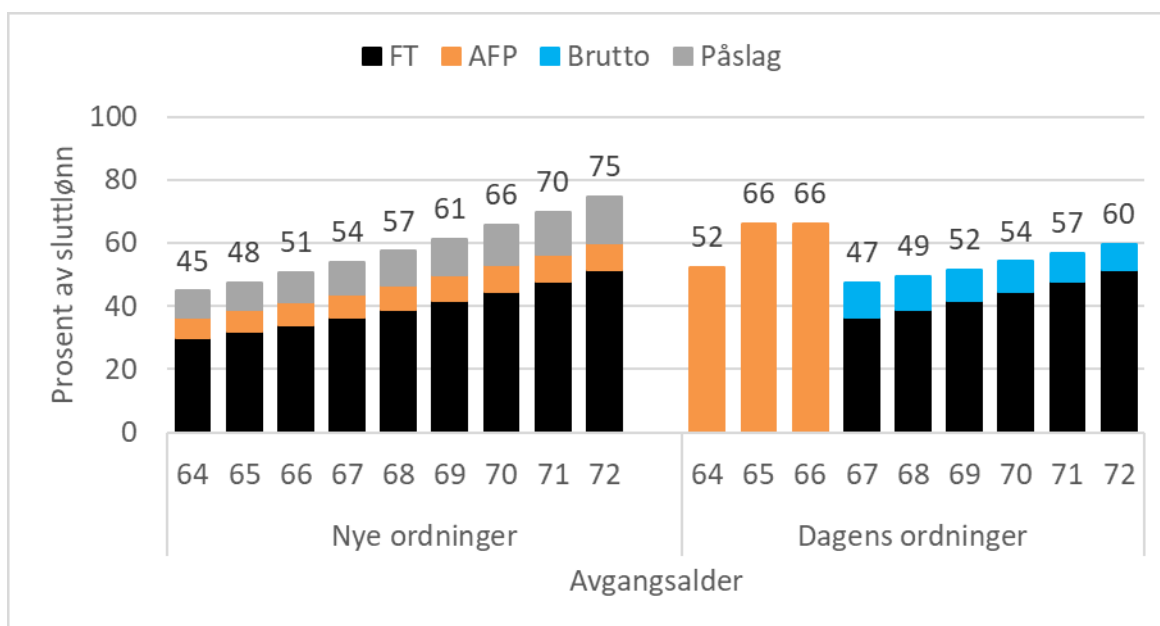
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	30 år	1,00

Figur 13.6 Livsvarig pensjon ved 70 år i prosent av sluttlønn. 30 opptjeningsår i tjenestepensjonsordningen. 1963-kullet

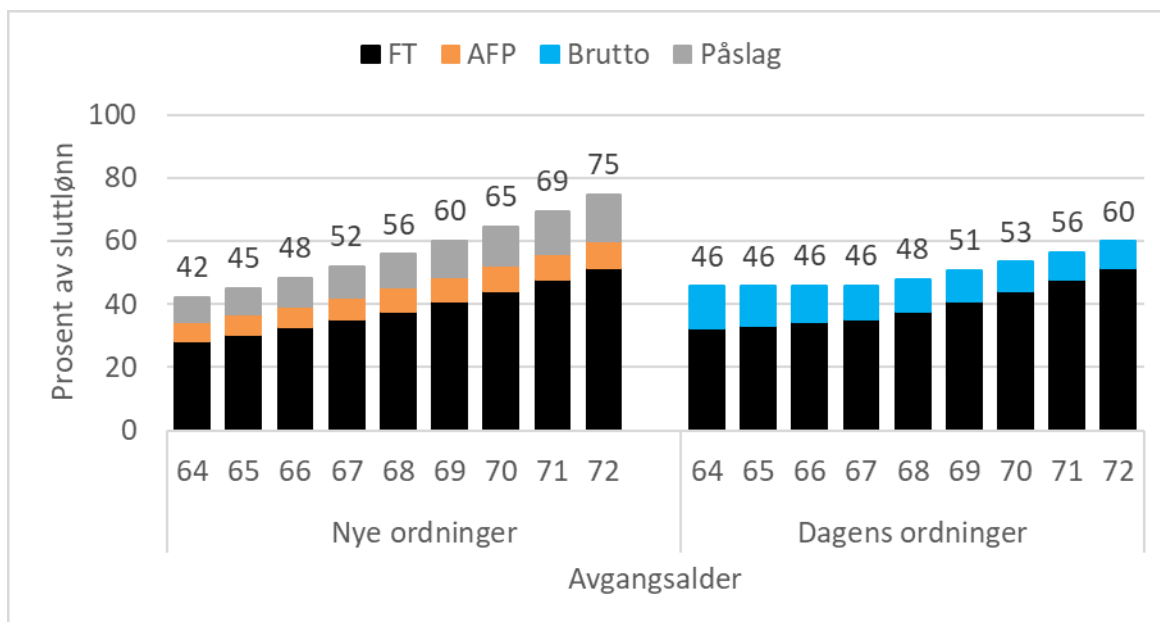
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	30 år	1,00

Figur 13.7 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 30 opptjeningsår i tjenstepensjonsordningen. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	30 år	1,00

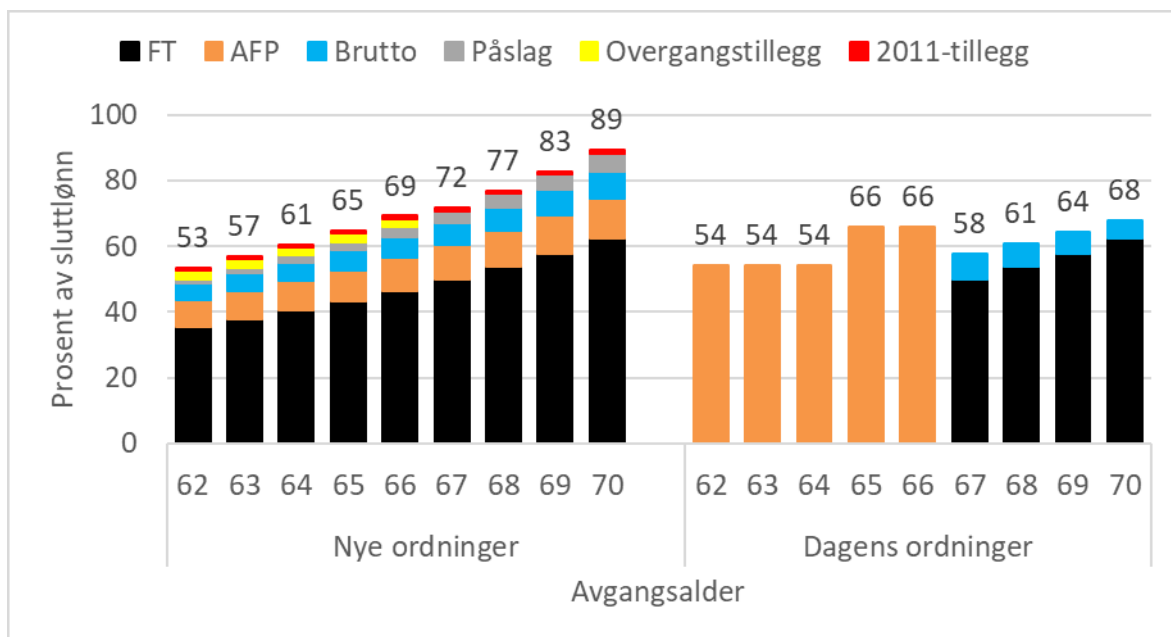
Figur 13.8 Livsvarig pensjon ved 72 år i prosent av sluttlønn. 30 opptjeningsår i tjenstepensjonsordningen. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	30 år	1,00

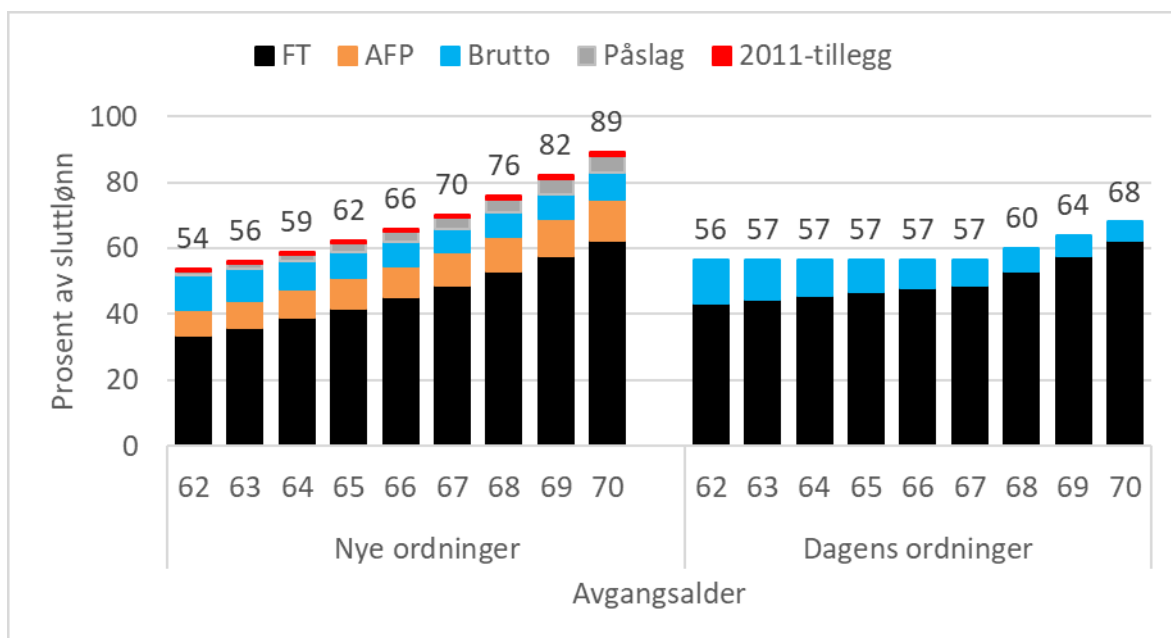
Figur 13.9 og figur 13.10 illustrerer pensjon ved 40 års tjenestetid ved 62 år for 1963-kullet og figur 13.11 og figur 13.12 illustrerer tilsvarende for 1993-kullet.

Figur 13.9 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 40 opptjeningsår i tjenstepensjonsordningen. 1963-kullet

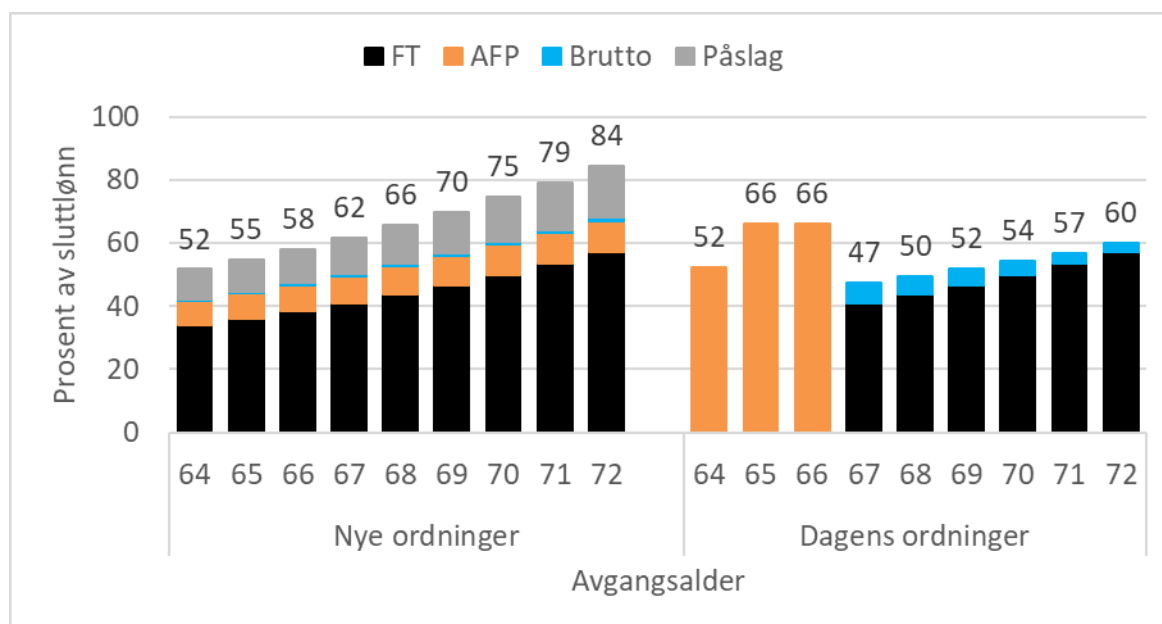
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	40 år	40 år	1,00

Figur 13.10 Livsvarig pensjon ved 70 år i prosent av sluttlønn. 40 opptjeningsår i tjenstepensjonsordningen. 1963-kullet

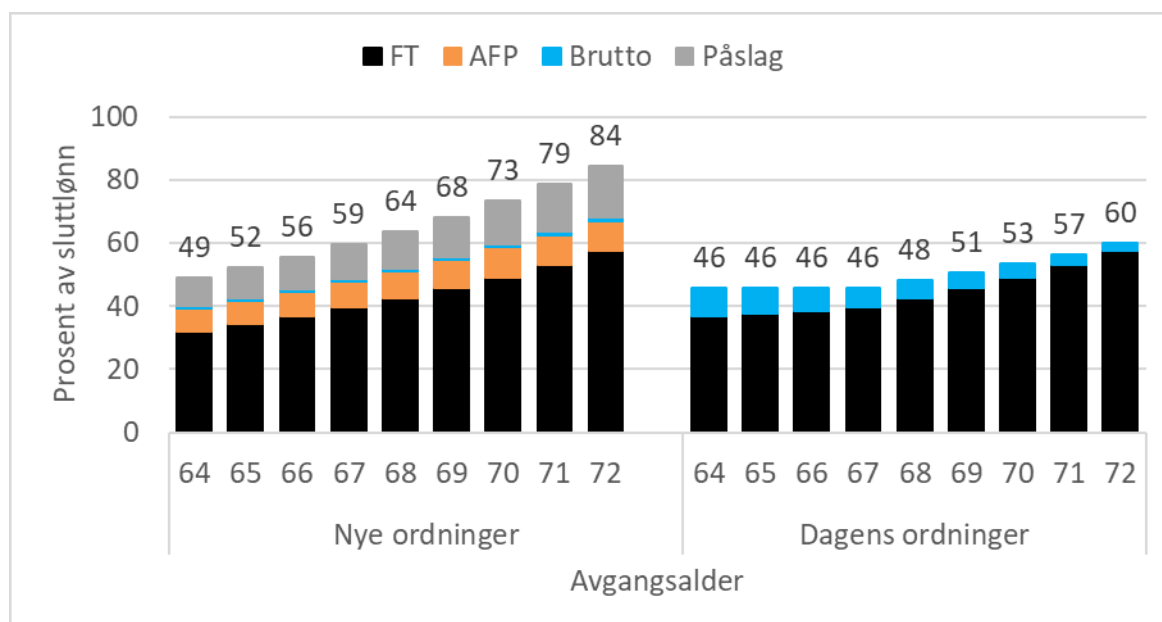
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	40 år	40 år	1,00

Figur 13.11 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 40 opptjeningsår i tjenstepensjonsordningen. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	40 år	40 år	1,00

Figur 13.12 Livsvarig pensjon ved 72 år i prosent av sluttlønn. 40 opptjeningsår i tjenstepensjonsordningen. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	40 år	40 år	1,00

Med dagens ordninger er samlet pensjon upåvirket av om tjenestetiden er 30, 35 eller 40 år. Sammensetningen av pensjonen er imidlertid avhengig av antall opptjeningsår. Ved 40 års tjenestetid ved 62 år, er opptjeningen i folketrygden høyere, noe som gir et høyere

samordningsfradrag og dermed en lavere tjenstepensjon med en videreføring av dagens ordninger.

Med nye ordninger øker samlet pensjon med antall opptjeningsår i tjenstepensjonsordningen. Dette betyr at kort opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen gir lavere pensjon enn lang opptjeningstid. Dette skyldes at påslagsordningen har alleårs-opptjening, uten et opptjeningstak på 30 år. Med 40 års tjenestetid, som innebærer 40 opptjeningsår i folketrygden, øker også folketrygden og ny AFP. For 1963-kullet, som har store deler av opptjeningen i bruttoordningen, samordnes deler av den økte folketrygd-opptjeningen, men for 1993-kullet, som har størstedelen av sin opptjening i påslagsmodellen, slår økt folketrygd direkte ut i høyere samlet pensjon.

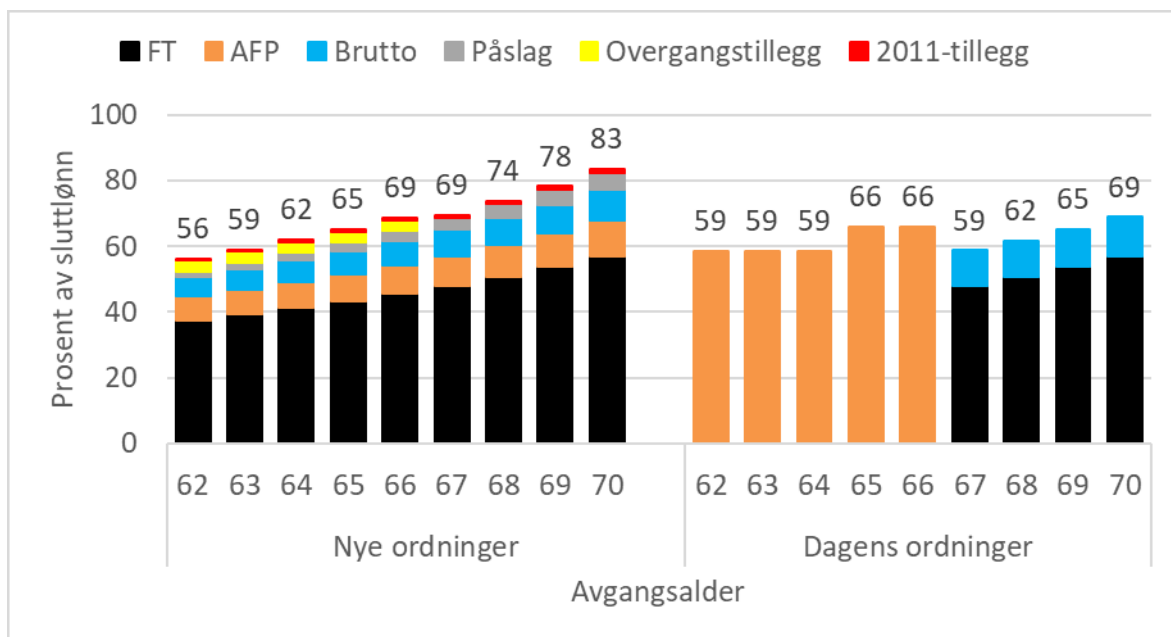
13.2.4 Variasjon i pensjonsgrunnlaget

Dette punktet ser på hvordan pensjonsgrunnlaget påvirker pensjonsberegningene med hhv. dagens og nye ordninger.

Figur 13.13 illustrerer samlet pensjon på uttakstidspunktet, og figur 13.14 illustrerer nivået på livsvarig pensjon med en stillingsandel på 75 prosent og et pensjonsgrunnlag på 4,5 G, dvs. en lønn i full stilling på 6 G for 1963-kullet.

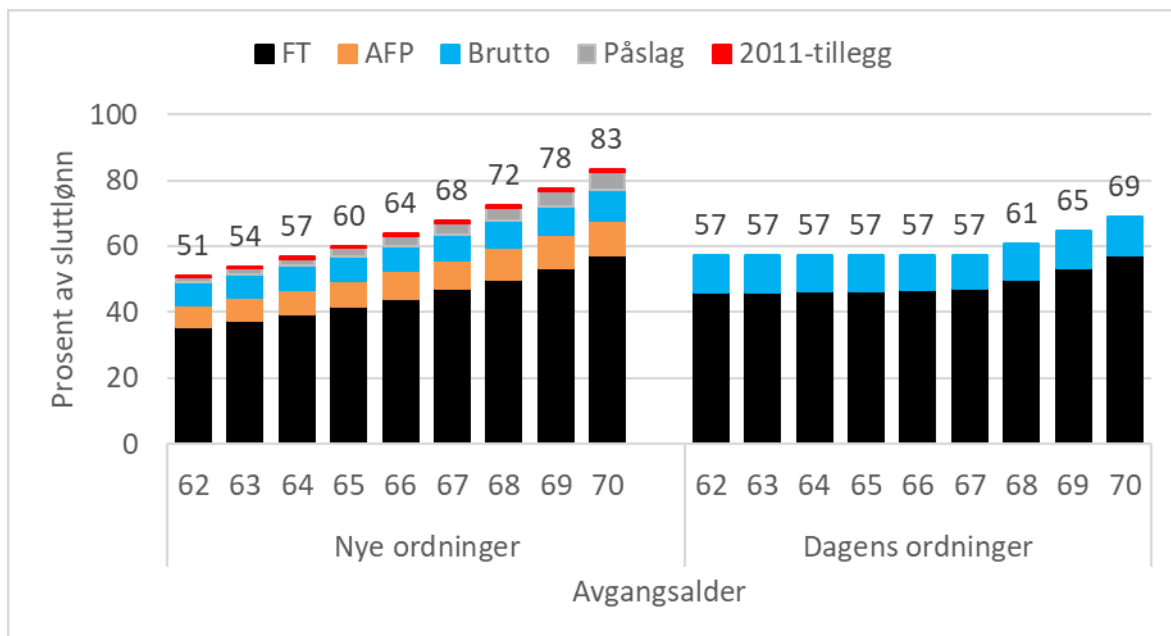
Tidligere kunne personer som har jobbet deltid få høyere samlet alderspensjon på grunn av en særskilt deltidsfordel når tjenstepensjonen ble samordnet med alderspensjon fra folketrygden. I de samordningsreglene som nå er vedtatt å gjelde fullt ut for personer født i 1963 eller senere, er det ingen særskilt deltidsfordel. Heller ikke i de nye ordningene har stillingsandelen en selvstendig betydning for størrelsen på pensjonen, så lenge lønnen i full stilling er under 7,1 G. Imidlertid vil pensjonsgrunnlaget være lavere for personer med stillingsandel under 100 prosent. En person som jobber i 75 prosent stilling som ved full stilling gir en årlig inntekt på 6 G, vil ha et pensjonsgrunnlag og en årlig opptjening av alderspensjon fra folketrygden på 4,5 G. Eksemplene som illustrerer effekten av et lavere pensjonsgrunnlag enn 6 G viser derfor også effekten av en lavere stillingsandel enn 100 prosent.

**Figur 13.13 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 4,5 G. 1963-kullet**

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
4,5 G	75	35 år	35 år	1,00

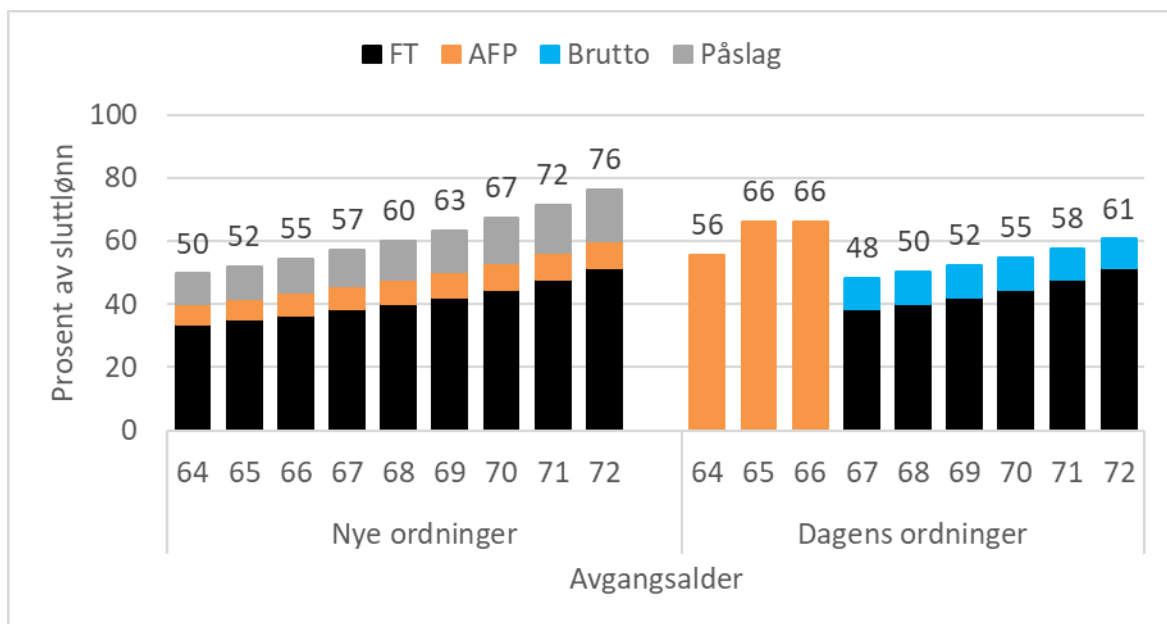
**Figur 13.14 Livsvarig pensjon ved 70 år i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 4,5 G. 1963-kullet**

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
4,5 G	75	35 år	35 år	1,00

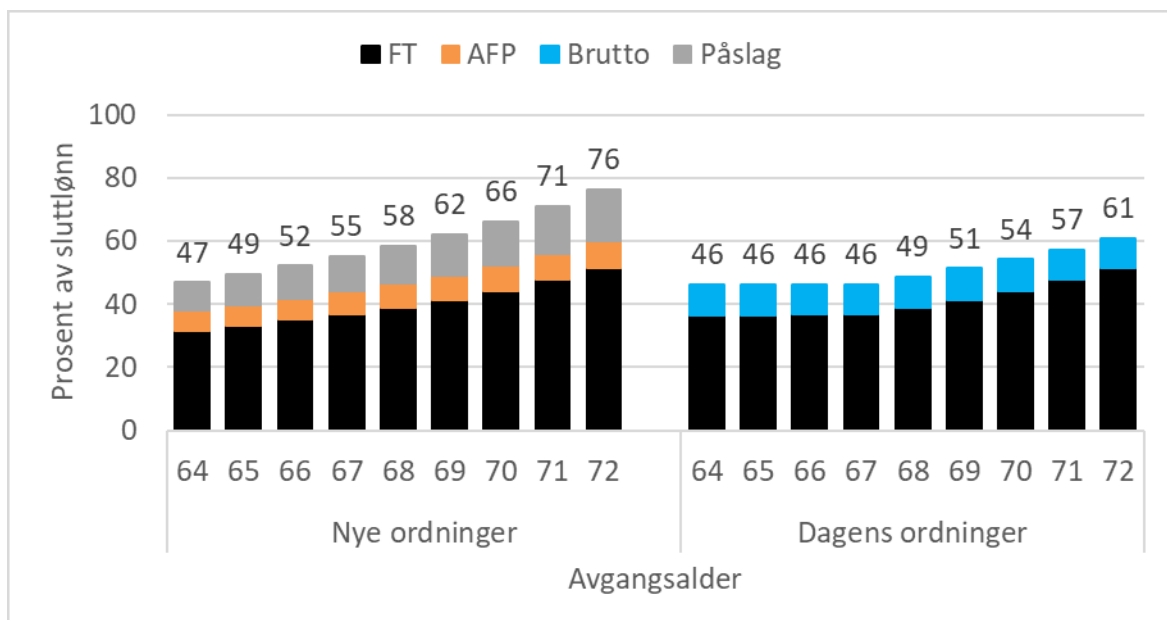
Figur 13.15 og figur 13.16 illustrerer tilsvarende figurer for 1993-kullet.

**Figur 13.15 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 4,5 G. 1993-kullet**

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
4,5 G	75	35 år	35 år	1,00

**Figur 13.16 Livsvarig pensjon ved 72 år i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 4,5 G. 1993-kullet**

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
4,5 G	75	35 år	35 år	1,00

Med dagens ordninger er kompensasjonsgraden på uttakstidspunktet høyere for personer med lav sluttlønn enn i utgangseksempelet. Unntaket er tjenstepensjonsberegnet AFP fra 65 år som i begge tilfeller er 66 prosent av sluttlønn. En framskriving

av satsene for garantipensjon fram til 2030 innebærer at en årlig inntekt på 4,5 G i 35 år vil gi garantipensjon fra folketrygden, noe som gir en høyere folketrygd som andel av lønn enn eksemplene med en årlig inntekt på 6 G. Med dagens ordninger resulterer dette i hovedsak i høyere samordningsfradrag og da en tilsvarende lavere tjenstepensjon. Samordningsfordelene utgjør imidlertid en større andel av samlet pensjon for lavtlønte, slik at kompensasjonsgraden er høyere enn ved et inntektsnivå på 6 G. Vi ser likevel at samlet pensjon fra 67 år med dagens ordninger øker mindre enn økningen i folketrygden, sammenlignet med utgangseksempelet. Dette kommer av at økningen i folketrygdens bidrag til økt kompensasjonsgrad for lavere lønnsnivå, i all hovedsak går til samordning. Dagens folketrygdberegnete AFP bygger på folketrygdens gamle regler med en grunnpensjon og opptjening av tilleggspensjon for inntekter utover 1 G og utgjør derfor også en større andel av lønn ved lav inntekt enn ved høy inntekt.

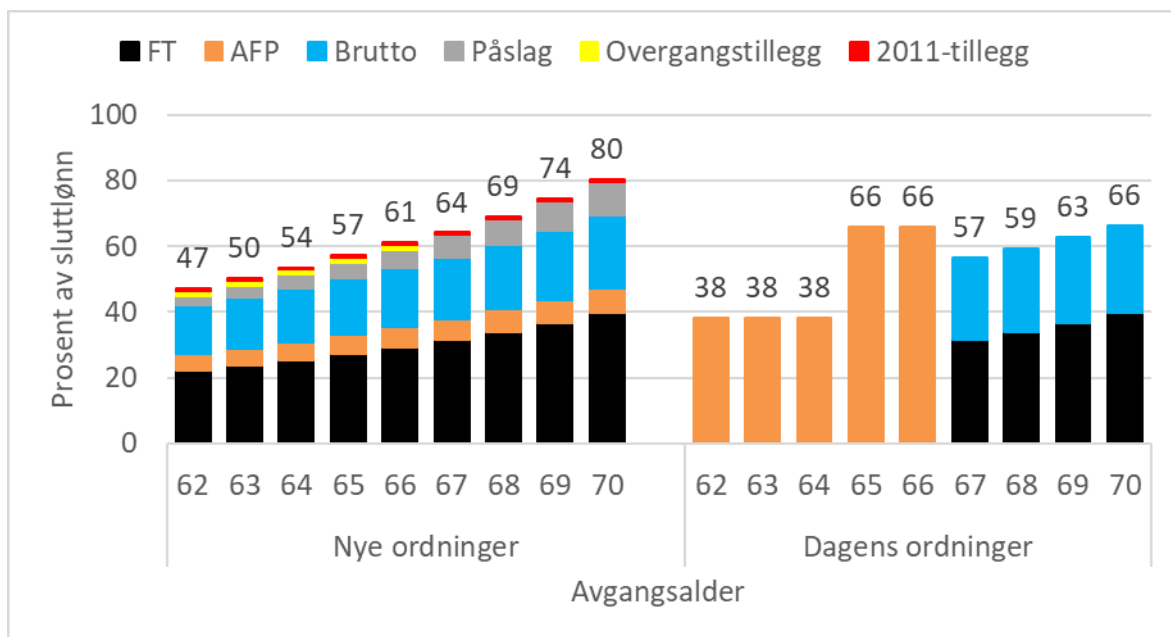
Sammenlignet med utgangseksempelet ser vi at kompensasjonsnivået på uttakstidspunktet med nye ordninger er høyere ved en sluttlønn på 4,5 G enn på 6 G. Dette gjelder for alle uttakaldre, men særlig for uttak før 67 år. Dette skyldes at overgangstillegget utgjør en større andel av pensjonsgrunnlaget ved 4,5 G. Videre skyldes dette at folketrygden, på grunn av garantipensjonen, utgjør en høyere andel av lønnen for lavtlønte. Både ny AFP, påslagsordningen og inntektspensjonen i folketrygden er proporsjonal med inntekt opp til 7,1 G.

Årlig livsvarig pensjon er høyere med nye ordninger enn med dagens ordninger ved uttak fra om lag 64 år. Ved uttak tidligere gir dagens ordninger høyere.

Figur 13.17 illustrerer samlet pensjon på uttakstidspunktet, og figur 13.18 illustrerer nivået på livsvarig pensjon med et pensjonsgrunnlag på 10 G for 1963-kullet. Figur 13.19 og figur 13.20 viser tilsvarende figurer for 1993-kullet.

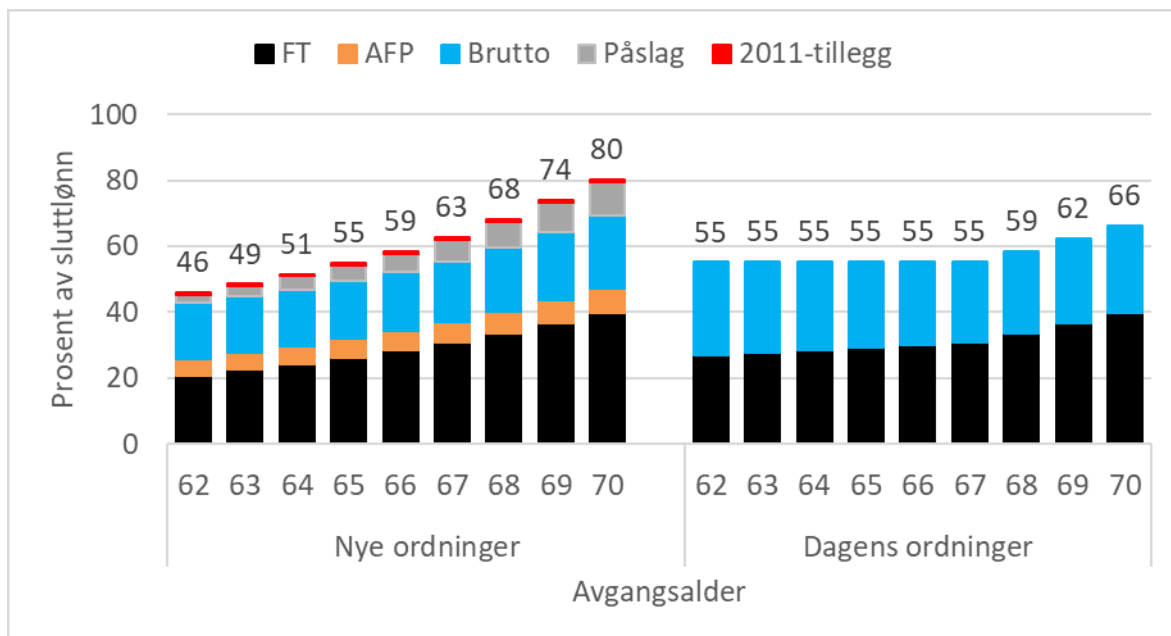

**Figur 13.17 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 10 G. 1963-kullet**

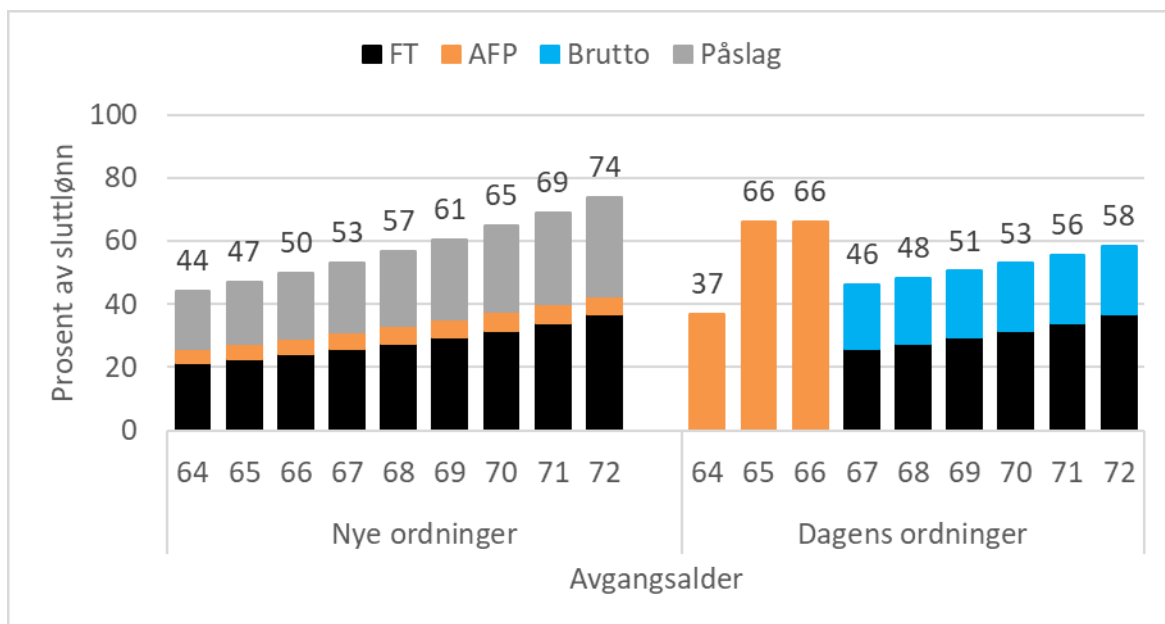
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
10 G	100	35 år	35 år	1,00

**Figur 13.18 Livsvarig pensjon ved 70 år i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 10 G. 1963-kullet**

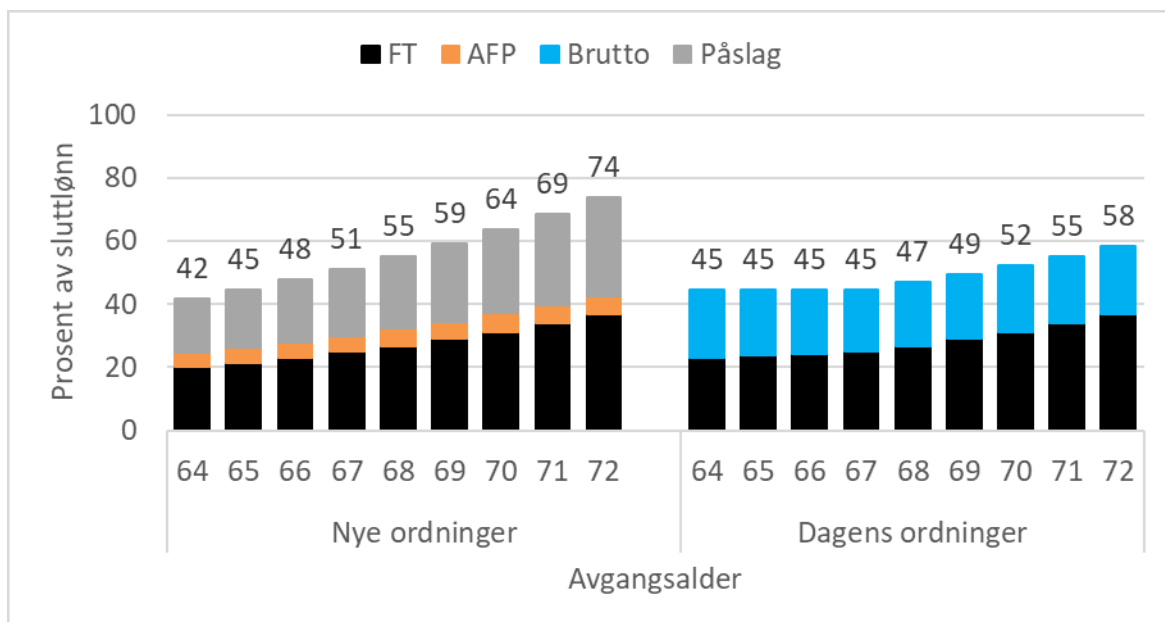
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
10 G	100	35 år	35 år	1,00

**Figur 13.19 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 10 G. 1993-kullet**

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
10 G	100	35 år	35 år	1,00

**Figur 13.20 Livsvarig pensjon ved 72 år i prosent av sluttlønn.
Pensjonsgrunnlag 10 G. 1993-kullet**

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
10 G	100	35 år	35 år	1,00

Sammenlignet med utgangseksempellet gir nye ordninger lavere kompensasjonsgrader ved høyt pensjonsgrunnlag. Dette kommer av at ny AFP kun gir opptjening for inntekt opp til 7,1 G, og tilleggssatsen i påslagsordningen kompenserer ikke for dette. Med

dagens ordninger er det liten forskjell i livsvarig pensjon mellom utgangseksempellet og eksemplene med høyt pensjonsgrunnlag. Dette skyldes at bruttoordningen fullt ut kompenserer for folketrygden. Den eneste forskjellen i samlet livsvarig pensjon mellom utgangseksempellet og eksemplene med høyt pensjonsgrunnlag er at samordningsfordelene utgjør en mindre andel av pensjonsgrunnlaget ved høye inntekter.

Livsvarig pensjon er høyere med nye ordninger enn med dagens ordninger ved uttak fra om lag 65 år for både 1963- og 1993-kullet. Ved uttak tidligere gir dagens ordninger høyere nivå og ved uttak senere gir nye ordninger høyere nivå.

13.2.5 Variasjon i forholdet mellom sluttlønn og gjennomsnittslønn

Dette punktet ser på hvordan forholdet mellom sluttlønn og gjennomsnittslønn påvirker pensjonsberegningene med dagens og nye ordninger.

Figur 13.21 til figur 13.24 illustrerer effekten av at sluttlønnen er høyere enn gjennomsnittslønnen for hhv. 1963- og 1993-kullet. Figur 13.25 til figur 13.28 illustrerer effekten av at sluttlønnen er lavere enn gjennomsnittslønnen. Det er lagt til grunn hhv. en jevnt stigende lønn og en jevnt fallende lønn.

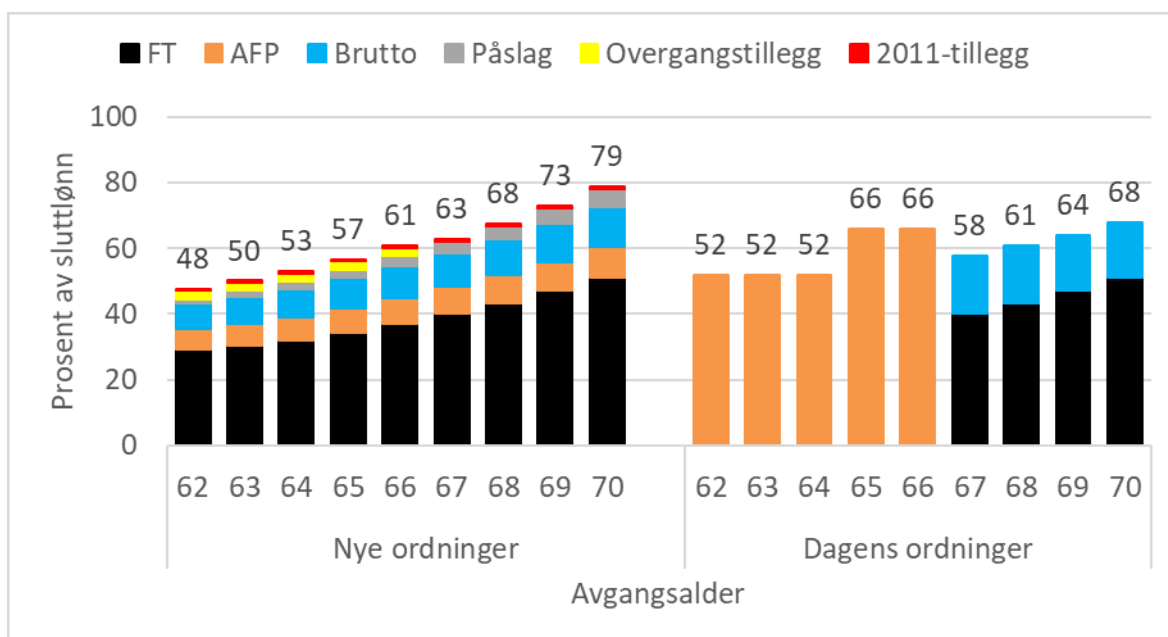
Så lenge inntekten er under 7,1 G, som det maksimalt gis opptjening for i folketrygden, er forløpet på inntekten uten betydning for opptjeningen med nye ordninger. For 1963-kullet, som har størstedelen av opptjeningen i bruttoordningen, vil likevel forløpet på inntekten gi noe utslag i pensjonen fra bruttoordningen som følge av at den påvirker pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen.

Sammenlignet med utgangseksempellet, blir kompensasjonsnivåene, målt som andel av sluttlønn, lavere i ny modell når sluttlønnen er høyere enn gjennomsnittslønnen. For 1963-kullet har dette imidlertid begrenset effekt ettersom størstedelen av tjenstepensjonen er opptjent i bruttoordningen.

I dagens ordninger avhenger samlet pensjon ikke bare av samlet inntekt over yrkeskarrieren, men også av hvordan inntekten har utviklet seg over tid. Hvis man sammenligner to personer som har hatt like høy samlet inntekt gjennom karrieren, vil personen som har den høyeste inntekten når pensjonen tas ut få den høyeste pensjonen. Med de nye ordningen vil de to få like høy pensjon. Dette pensjonsnivået utgjør imidlertid en lavere andel av sluttlønnen, jo høyere sluttlønnen er.

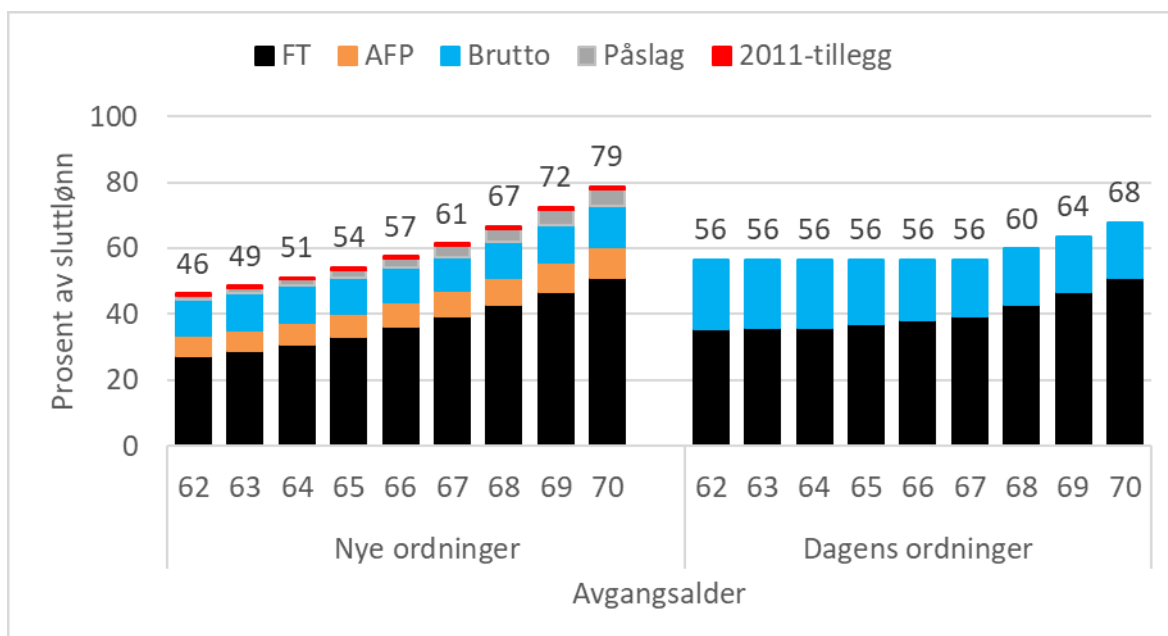
I dagens ordning blir folketrygden en lavere andel av sluttlønn når sluttlønnen er høyere enn gjennomsnittslønnen. Bruttomodellen fører imidlertid til at reduksjonen i folketrygden kompenseres gjennom økt tjenstepensjon. Fordelingen av pensjon mellom folketrygden og tjenstepensjonen endres noe ved at tjenstepensjonen kompenserer for at opptjeningen i folketrygden er lavere.

Figur 13.21 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 6 prosent høyere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1963-kullet

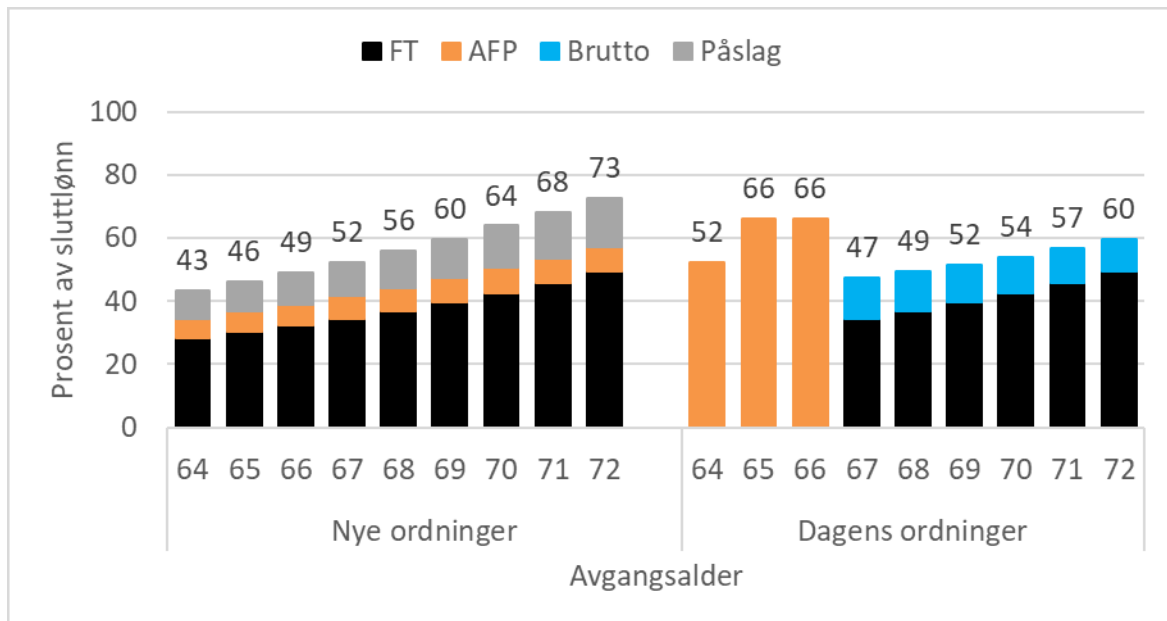
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,06

Figur 13.22 Livsvarig pensjon ved 70 år i prosent av sluttlønn. 6 prosent høyere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1963-kullet

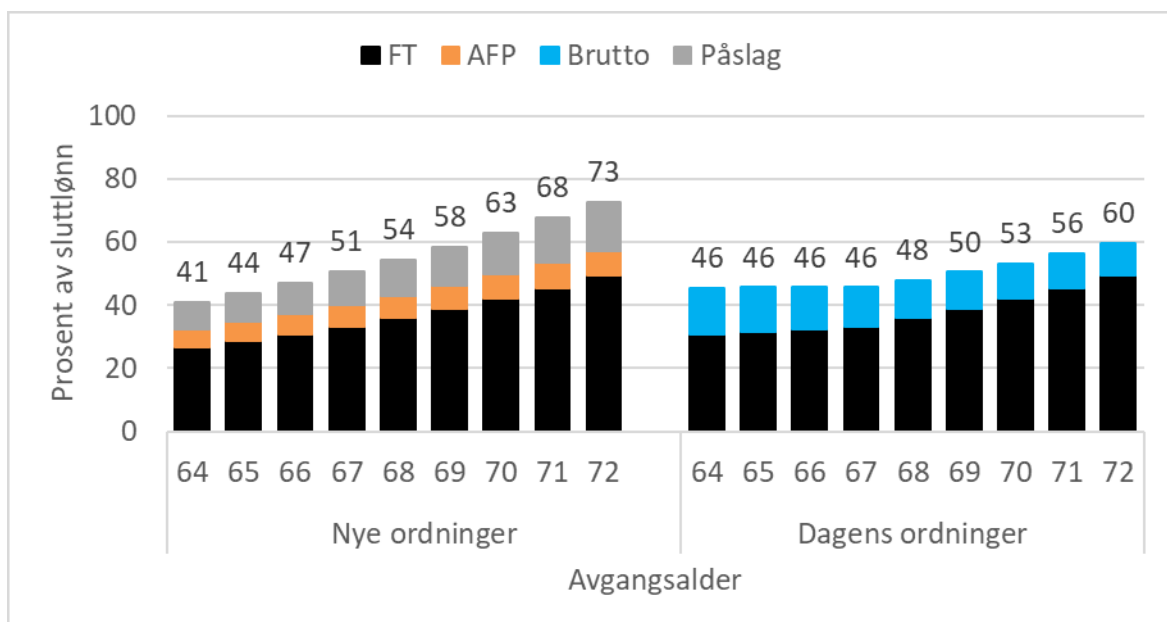
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,06

Figur 13.23 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 6 prosent høyere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1993-kullet

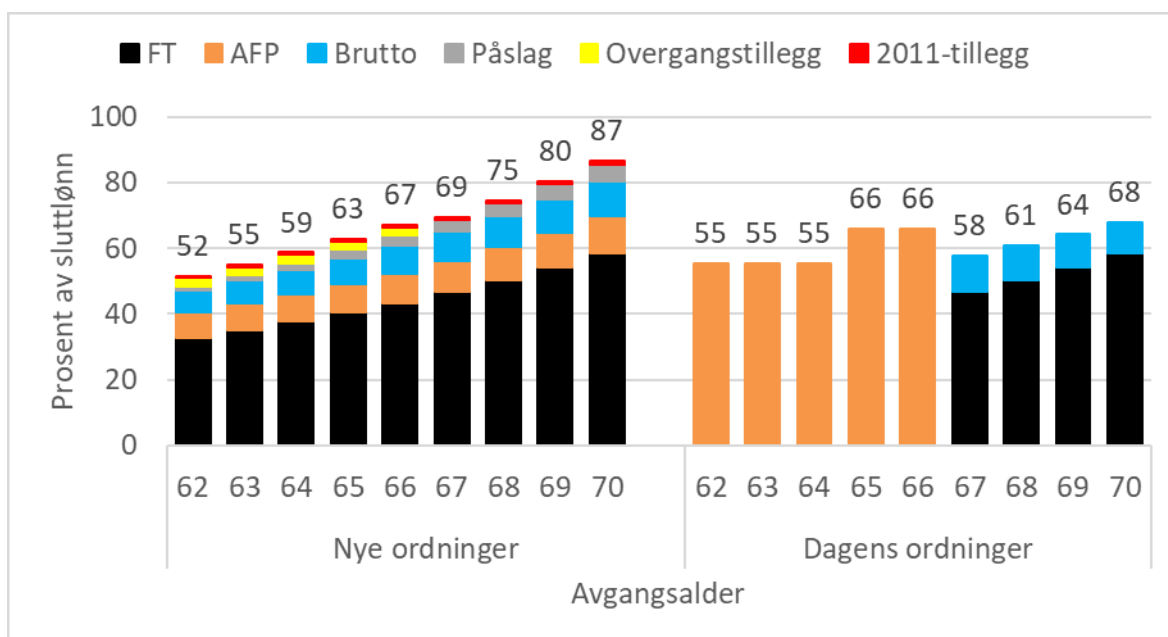
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,06

Figur 13.24 Livsvarig pensjon ved 72 år i prosent av sluttlønn. 6 prosent høyere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1993-kullet

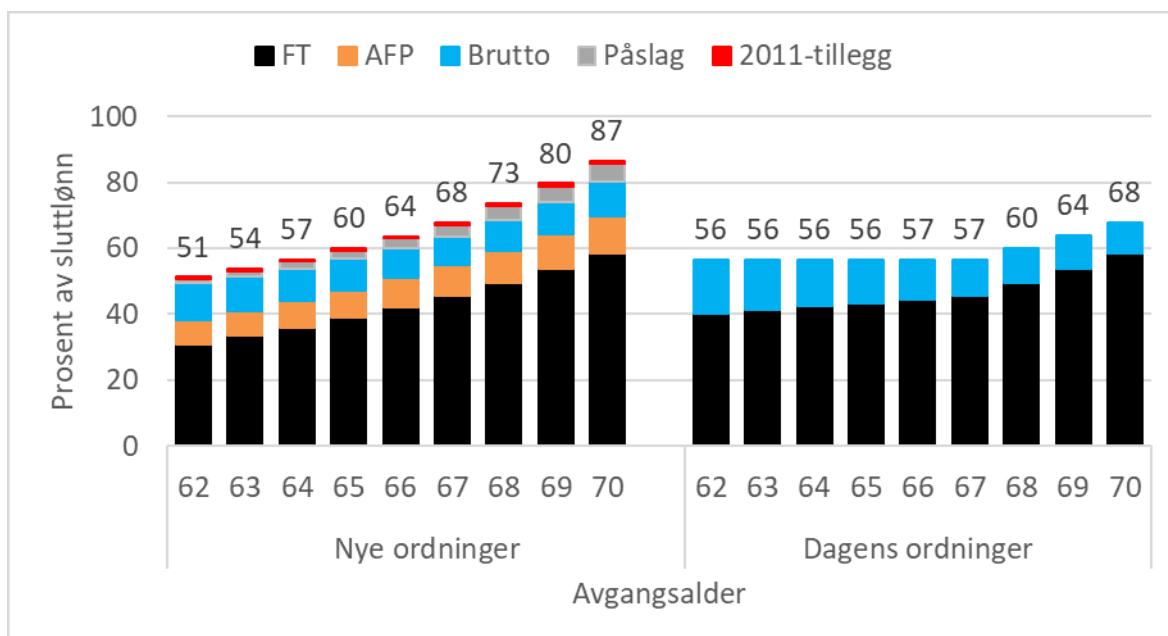
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	1,06

Figur 13.25 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 6 prosent lavere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1963-kullet

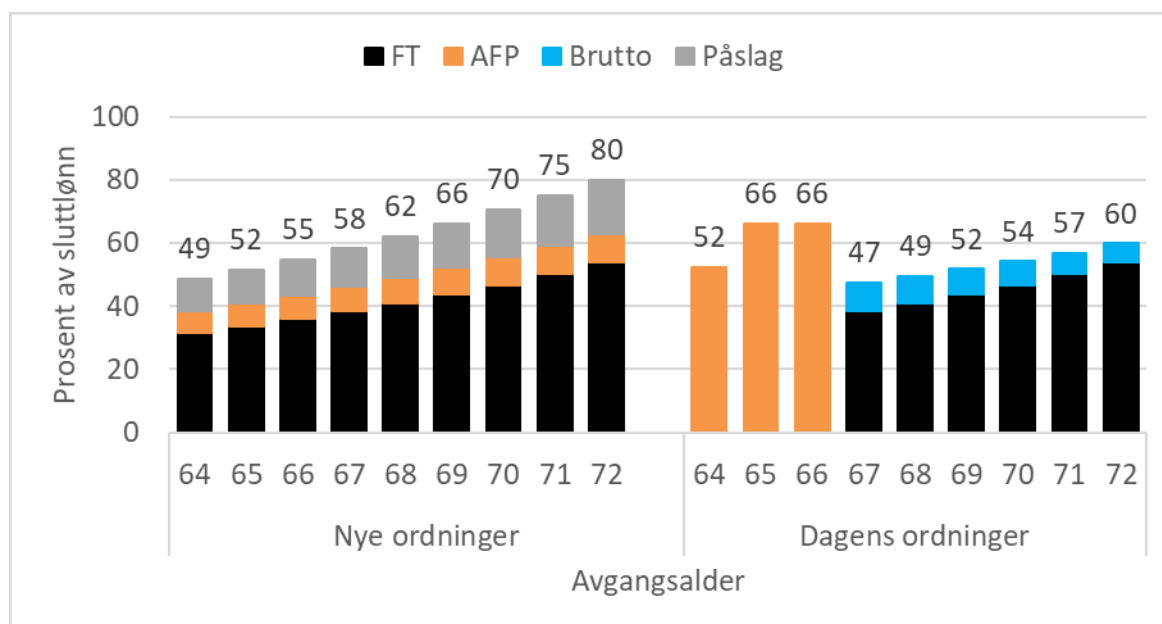
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	0,94

Figur 13.26 Livsvarig pensjon ved 70 år i prosent av sluttlønn. 6 prosent lavere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1963-kullet

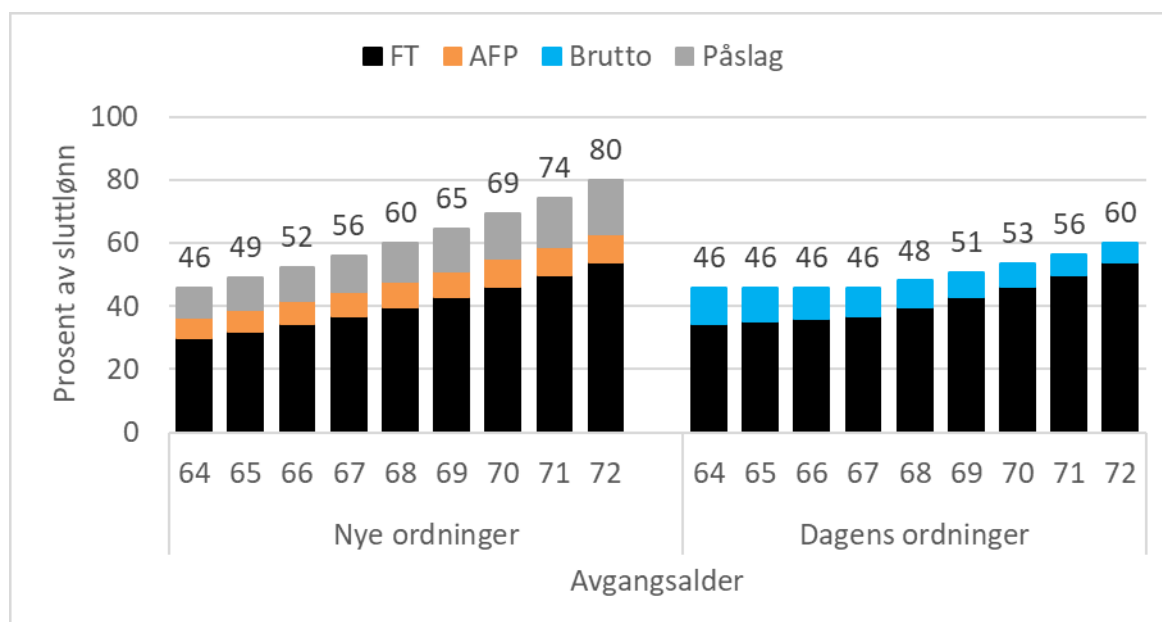
Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	0,94

Figur 13.27 Pensjon på uttakstidspunktet i prosent av sluttlønn. 6 prosent lavere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	0,94

Figur 13.28 Livsvarig pensjon ved 72 år i prosent av sluttlønn. 6 prosent lavere sluttlønn enn gjennomsnittslønn. 1993-kullet

Sluttlønn	Stillingsprosent	År i FT ved 62 år	Tjenestetid ved 62 år	Sluttlønn vs. snittlønn
6 G	100	35 år	35 år	0,94

Når sluttlønnen er lavere enn gjennomsnittslønnen øker kompensasjonsgradene med nye ordninger når kompensasjonsgraden måles i prosent av sluttlønn. For 1963-kullet har dette imidlertid begrenset effekt ettersom størstedelen av tjenestepensjonen er opptjent i bruttomodellen. I dagens ordning blir folketrygden en høyere andel av sluttlønn når sluttlønnen er høyere enn gjennomsnittslønnen. Bruttomodellen fører imidlertid til en

tilsvarende reduksjon i tjenestepensjonen. Fordelingen av pensjon mellom folketrygden og tjenestepensjonen endres derfor noe.

13.3 Egenskaper ved forslagene illustrert med faktisk opptjening for medlemmer født i 1945

Typeeksemplene i forrige avsnitt viser hvordan partielle variasjoner i enkelforutsetninger påvirker sammenligningen av dagens og nye ordninger. I mange tilfeller har samvariasjonen i enkelte forutsetninger avgjørende betydning. Det er umulig å belyse alle samvariasjonene med typeeksempler. Det er nærmest en uendelig mengde med mulige kombinasjoner av forutsetninger, og hvert opptjeningsforløp er et mulig typeeksempel. I stedet for å ha et stort antall typeeksempler med forskjellige forutsetninger, har Statens pensjonskasse (SPK) gjort pensjonsberegninger på faktisk opptjening.

SPK har beregnet samlet pensjon og sammensetningen av samlet pensjon for et utvalg av alderspensjonister i staten og skolen, utvalget består av 4 205 alderspensjonister. Beregningene er gjort på 1945-kullet, for de som mottar alderspensjon eller AFP som første pensjonsprodukt, dvs. at uføre og personer med særaldersgrense ikke er inkludert.

Det som illustreres og sammenliknes i dette avsnittet er beregninger av:

- a) ny folketrygd, dagens AFP og dagens bruttoordning, og
- b) ny folketrygd, påslagspensjon og ny AFP.

Dette er dermed en sammenlikning av virkningene på lang sikt.

I typeeksemplene ble dagens ordninger og nye ordninger sammenlignet med to ulike figurer. En figur som illustrerte pensjon ved uttak, og en annen figur som illustrerte livsvarig pensjon. En måte å slå sammen informasjonen fra de to figurene på er å illustrere hva som utbetales i samlet pensjon i utbetalingsperioden. Slike størrelser omtales gjerne som nåverdier, og måler verdien i dag av fremtidige utbetalinger. For å beregne nåverdiene av pensjonsutbetalingene må det gjøres antagelser om forventet levetid. I beregningene er det antatt en forventet levetid på 85 år.

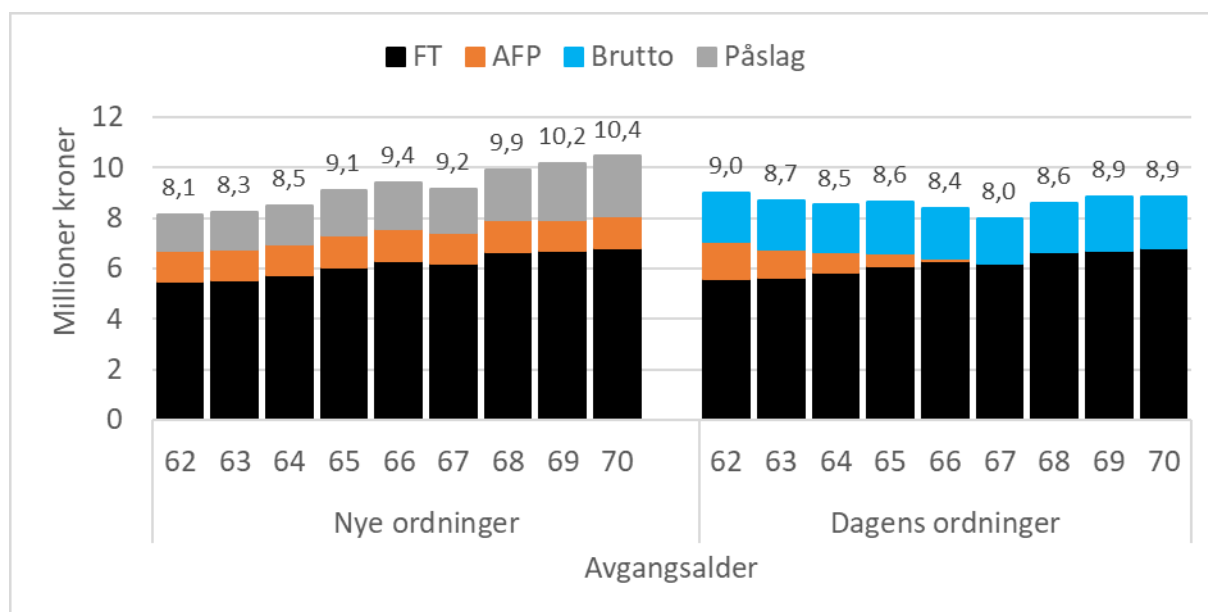
Alle beregningene er videre gjort uten levealdersjustering, det vil si ved å forutsette at delingstallene er fastsatt ut fra levealderen til 1943-kullet.

Resultatene av beregningene må tolkes med forsiktighet. For det første er det uklart hvor representative dagens alderspensjonister er for framtidens alderspensjonister. Beregningene bygger på inntektshistorikken til et utvalg av dagens alderspensjonister. Beregningene undervurderer derfor trolig den framtidige yrkesdeltakelsen for kvinner og dermed pensjonsopptjeningen til de framtidige alderspensjonistene. Dette betyr at uttellingen med nye ordninger med alleårsopptjening undervurderes.

Figur 13.29 illustrerer gjennomsnittlig samlet utbetalt pensjon over livsløpet i millioner kroner (nåverdi) etter avgangsalder.

Figur 13.29 Gjennomsnittlig samlet pensjon over livsløpet etter avgangsalder. Nåverdi i millioner 2018-kroner

Beregningene i figur 13.29 er basert på faktiske opptjening og inneholder alle faktiske variasjoner og samvariasjoner i de relevante variablene. Det er derfor ikke rett fram å tolke resultatene.

Med dagens ordninger er samlet pensjonsutbetaling i liten grad avhengig av avgangsalder. Gjennomsnittlig folketrygd øker med avgangsalder. Dette skyldes for det første høyere opptjening for de som fortsetter i jobb. Det skyldes trolig også en sammensetningseffekt ved at høytlønnede i større grad en lavtlønnede står lenge i jobb. AFP-utbetalingene reduseres med uttaksalder siden de som står i jobb til 67 år eller lenger ikke får AFP etter dagens regler. Gjennomsnittlig utbetalt tjenstepensjon reduseres med uttaksalder fram til 67 år og øker igjen for uttak etter 67 år. Dette forklares trolig av at folketrygden øker ved utsatt uttak mens bruttopensjonen i mange tilfeller ikke øker ved videre arbeid mellom 62 og 67 år. For de som står i jobb etter 67 år øker også bruttopensjonen slik at nettopensjonen ikke reduseres ved utsatt uttak. At tjenstepensjonen øker med økt avgangsalder etter 67 år forklares trolig også delvis av at høytlønnede i større grad enn lavtlønnede står i jobb etter 67 år.

Med nye ordninger øker samlet utbetalt pensjon med uttaksalder. Folketrygden øker fortsatt med avgangsalder, men avviker noe fra beregningene av videreført bruttomodell ved at den har en noe annen periodisering. Ved videreført brutto kommer folketrygden først til utbetaling fra 67 år mens den kommer til utbetaling fra avgangsalderen for de som omfattes av nye ordninger. I og med at det er nåverdiberegninger og folketrygden har nøytrale uttaksregler, har ulik periodisering liten effekt.

AFP-utbetalingene er mer eller mindre upåvirket av avgangsalderen. Dette skyldes trolig at det ikke er noen opptjeningseffekt i AFP-ordningen etter 62 år. I den grad det er systematikk mellom lønn avgangsalder, slår dette ikke særlig ut i AFP-beregningene. Dette kan trolig delvis forklares av at AFP-ordningen ikke gir uttelling for inntekt over 7,1 G. Påslagspensjonen øker, ikke overaskende, med avgangsalder. Overgang til påslagspensjon med alleårsopptjening bidrar til å øke tjenstepensjonen ved utsatt uttak.

Den positive sammenhengen mellom utbetalt tjenestepensjon og avgangsalder forklares trolig også av at høytlønte står lenger i jobb enn lavtlønte.

Vi ser at ved avgang etter 64 år gir nye ordninger høyere samlet utbetalt pensjon enn dagens ordninger.

Tabell 13.2 viser prosentvis endring i samlet utbetalt pensjon med nye ordninger sammenlignet med dagens ordninger.

Tabell 13.2 Prosentvis endring i gjennomsnittlig pensjon (nåverdi) med nye ordninger sammenlignet med dagens ordninger

Avgangsalder	FT	SPK	Samlet pensjon
62 år	-2,4 %	-21,3 %	-9,5 %
63 år	-1,8 %	-10,8 %	-4,9 %
64 år	-1,3 %	1,5 %	-0,4 %
65 år	-0,7 %	19,0 %	5,1 %
66 år	-0,1 %	49,2 %	12,1 %
67 år	0,0 %	65,8 %	14,7 %
68 år	0,0 %	67,5 %	15,2 %
69 år	0,0 %	61,3 %	15,0 %
70 år	0,0 %	78,6 %	18,0 %

Folketrygden blir først utbetalt fra 67 år med dagens ordninger, mens den blir utbetalt fra avgangsalderen med nye ordninger. Uttaksreglene for folketrygden er i utgangspunktet nøytrale, slik at uttakstidspunkt ikke har betydning for samlet utbetaling. I beregningene er det imidlertid lagt til grunn at pensjonen utbetales til 85 år. Dette er lenger enn det som ligger i delingstallet for 1943-kullet. Derfor gir tidliguttak lavere samlet utbetaling av folketrygd.

Samlet utbetaling fra SPK er i gjennomsnitt lavere med nye ordninger enn med dagens ordninger for de som slutter før eller ved 63 år. For de som står i jobb lenger enn til 63 år, er samlet gjennomsnittlig utbetaling fra SPK høyere med nye ordninger. Den prosentvise endringen øker klart med avgangsalder.

Samlet pensjon fra folketrygden og SPK er høyere med nye ordninger for dem som står i jobb etter 64 år, og den prosentvise endringen øker klart med avgangsalder.

13.4 Eksempler på beregning av pensjon

Dette avsnittet belyser hvordan pensjonen skal beregnes under ulike forutsetninger om uttaksalder, avgangsalder, fødselsår osv. Eksemplene er begrenset til de årskullene som omfattes av lovforslagene, det vil si i hovedsak årskull fra og med 1963-kullet. I tillegg belyses effekten av utfasingen av den individuelle garantien for 1959-kullet.

I alle beregningseksempelene er det forutsatt at personene er enslige. Sivilstand påvirker i hovedsak ikke beregningene. Det er bare i eksemplene i avsnitt 13.4.3, der det gis garantipensjon fra folketrygden, og i eksemplene i avsnitt 13.4.6, der alderspensjonen i folketrygden er delvis opptjent etter gamle regler, at sivilstand har betydning for pensjonsnivåene.

I alle beregningseksemplene benyttes grunnbeløpet i folketrygden fra 1. mai 2018, altså 96 883 kroner.

13.4.1 Fullt ut innfaset nye ordninger

For å illustrere hvordan pensjonen beregnes når nye ordninger er fullt ut innfaset, vises det til typeeksempelet Silje. Forutsetningene om pensjonsopptjening for Silje går fram av boks 13.1.

Boks 13.1 Forutsetninger Silje				
Fødselsår: 1993				
Grunnbeløp: 96 883 kroner				
Anslag på delingstall				
62 år	65 år	67 år	70 år	72 år
23,93	21,51	19,87	17,42	15,78
<i>Opptjening i folketrygden</i>		<i>Opptjening i offentlig tjenestepensjon</i>		
- 35 opptjeningsår i folketrygden ved 62 år		- 35 opptjeningsår i påslagsordningen ved 62 år		
- Gjennomsnittlig inntekt i folketrygden på 6 G (581 298 kroner)		- Gjennomsnittlig inntekt i offentlig stilling på 6 G (581 298 kroner)		

Tabell 13.3 illustrerer hvordan pensjonen beregnes dersom Silje tar ut hel alderspensjon hhv. ved 62, 65, 67, 70 og 72 år.

Ved 62 år har Silje en pensjonsbeholdning i folketrygden på $(35 \times 0,181 \times 581\,298 \text{ kroner})$ 3 682 523 kroner. Anslag på delingstall ved 62 år er 23,93. Årlig alderspensjon fra folketrygden ved uttak 62 år blir da $(3\,682\,523 \text{ kroner} / 23,93)$ 153 887 kroner. Pensjonsbeholdningen fra påslagsordningen er $(35 \times 0,057 \times 581\,298 \text{ kroner})$ 1 159 690 kroner. Årlig påslagspensjon blir da $(1\,159\,690 / 23,93)$ 48 462 kroner. Dersom Silje står i jobb til 62 år, har Silje også rett på ny AFP. AFP-beholdningen er $(35 \times 0,0421 \times 581\,298 \text{ kroner})$ 856 543 kroner og årlig AFP-ytelse ved 62 år er $(856\,543 / 23,93)$ 35 794 kroner.

Dersom Silje venter tre år med å ta ut pensjon og fortsetter i jobb i tre år, øker pensjonsbeholdningene fra folketrygden og fra påslagsordningen. AFP-beholdningen øker ikke etter 62 år, men delingstallet ved uttak fra 65 år er lavere enn ved uttak ved 62 år. Anslag på delingstall ved 65 år er 21,51. Årlig alderspensjon fra folketrygden ved uttak 65 år blir

da (3 998 168 kroner/21,51) 185 875 kroner, årlig påslagspensjon blir (1 259 091 kroner/21,51) 58 535 kroner og årlig AFP ytelse blir (856 543 kroner/21,51) 39 821 kroner.

Tabell 13.3 Beregning av pensjon ved førstegangsuttak av pensjon ved 62, 65, 67, 70 og 72 år

Avgangsalder	62 år	65 år	67 år	70 år	72 år
Alderspensjon fra folketrygden	3 682 523/23,93 153 887 kroner	3 998 168/21,51 185 875 kroner	4 208 598/19,87 211 807 kroner	4 524 242/17,42 259 715 kroner	4 734 672/15,78 300 043 kroner
Påslagspensjon	1 159 690/23,93 48 462 kroner	1 259 091/21,51 58 535 kroner	1 325 359/19,87 66 702 kroner	1 424 761/17,42 81 789 kroner	1 491 029/15,78 94 489 kroner
AFP	856 543/23,93 35 794 kroner	856 543/21,51 39 821 kroner	856 543/19,87 43 107 kroner	856 543/17,42 49 170 kroner	856 543/17,42 49 170 kroner
Samlet pensjon	238 143 kroner	284 231 kroner	321 615 kroner	390 674 kroner	443 701 kroner
Kompensasjonsgrad i prosent	41,0	48,9	55,3	67,2	76,3

Ved å fortsette i arbeid og utsette uttaket i 10 år, fra 62 år til 72 år, øker samlet kompensasjonsgrad med om lag 35 prosentpoeng.

13.4.2 Betinget tjenestepensjon

For å illustrere hvordan betinget tjenestepensjon beregnes når den nye ordningen er fullt ut innfaset, vises det til typeeksempelet Line. Forutsetningene om pensjonsopptjening for Line går fram av boks 13.2.

Boks 13.2 Forutsetninger Line

Fødselsår: 1993

Grunnbeløp: 96 883 kroner

Anslag på delingstall

62 år	65 år	67 år	70 år	72 år
23,93	21,51	19,87	17,42	15,78

Opptjening i folketrygden

- 35 opptjeningsår i folketrygden ved 62 år
- Gjennomsnittlig inntekt i folketrygden på 6 G (581 298 kroner)

Opptjening i offentlig tjenestepensjon

- Opptjening i offentlig tjenestepensjon gjennom hele karrieren bortsett fra fire år som selvstendig næringsdrivende fra 54 år til og med 57 år
- 31 opptjeningsår i påslagsordningen ved 62 år
- Gjennomsnittlig inntekt i offentlig stilling på 6 G (581 298 kroner)

Tabell 13.4 illustrerer hvordan pensjonen beregnes dersom Line tar ut hel alderspensjon hhv. ved 62, 65, 67, 70 og 72 år.

Line har lik opptjening i folketrygden som Silje i avsnitt 13.4.1 og årlig alderspensjon fra folketrygden ved uttak 62 år er 153 887 kroner. Line har færre års opptjening i påslagsordningen enn Silje. Påslagsbeholdningen er $(31 \times 0,057 \times 581\,298 \text{ kroner})$ 1 027 154 kroner. Årlig påslagspensjon blir da $(1\,027\,154 / 23,93)$ 42 923 kroner. Line står i jobb i offentlig sektor ved 62 år, men siden hun jobbet som selvstendig næringsdrivende fra 54 år til og med 57 år, tilfredsstiller hun ikke kravet om at hun ved 62 år i 7 av de siste 9 årene må ha vært arbeidstaker i en virksomhet som er omfattet av en AFP-ordning. Derimot vil Line ha rett på betinget tjenestepensjon. Beholdningen for betinget tjenestepensjon er $(31 \times 0,03 \times 581\,298 \text{ kroner})$ 540 607 kroner og årlig betinget tjenestepensjon ved 62 år er $(540\,607 / 23,93)$ 22 591 kroner.

Dersom Line venter tre år med å ta ut pensjon og fortsetter i jobb til 65 år, øker pensjonsbeholdningene fra folketrygden og fra påslagsordningen. Beholdningen for betinget tjenestepensjon øker ikke etter 62 år, men delingstallet ved uttak etter 62 år er lavere enn ved uttak ved 62 år. Anslag på delingstall ved 65 år er 21,51.

Ved uttak etter fylte 70 år, legges delingstallet ved 70 år til grunn. Årlig alderspensjon fra folketrygden ved uttak 65 år blir da (3 998 168 kroner/21,51) 185 875 kroner, årlig påslagspensjon blir (1 126 556 kroner/21,51) 52 374 kroner og årlig betinget tjenestepensjon blir (540 607 kroner/21,51) 25 133 kroner.

Tabell 13.4 Beregning av pensjon ved førstegangsuttak av pensjon ved 62, 65, 67, 70 og 72 år

Avgangsalder	62 år	65 år	67 år	70 år	72 år
Alderspensjon fra folketrygden	3 682 523/23,93 153 887 kroner	3 998 168/21,51 185 875 kroner	4 208 598/19,87 211 807 kroner	4 524 242/17,42 259 715 kroner	4 734 672/15,78 300 043 kroner
Påslagspensjon	1 027 154/23,93 42 923 kroner	1 126 556/21,51 52 374 kroner	1 192 823/19,87 60 031 kroner	1 292 225/17,42 74 181 kroner	1 358 493/15,78 86 090 kroner
AFP	0	0	0	0	0
Betinget tjenestepensjon	540 607/23,93 22 591 kroner	540 607/21,51 25 133 kroner	540 607/19,87 27 207 kroner	540 607/17,42 31 034 kroner	540 607/17,42 31 034 kroner
Samlet pensjon	219 402 kroner	263 381 kroner	299 045 kroner	364 930 kroner	417 166 kroner
Kompensasjonsgrad	37,7 prosent	45,3 prosent	51,4 prosent	62,8 prosent	71,8 prosent

Ved å stå i jobb og utsette uttaket i 10 år, fra 62 år til 72 år, øker samlet kompensasjonsgrad for Line med om lag 34 prosentpoeng.

13.4.3 Fleksibelt uttak av bruttopensjon

For å illustrere hvordan fleksibelt uttak av bruttopensjon beregnes, vises det til typeeksempelet Dag. Eksempelet her illustrerer kun beregning av bruttopensjonen. Dag vil i tillegg få påslagspensjon, AFP, 2011-tillegg og overgangstillegg. Forutsetningene om pensjonsopptjening for Dag går fram av boks 13.3.

Dag er født i 1963 og har 30 opptjeningsår i bruttoordningen før 2020. Opptjeningstiden i bruttoordningen ivaretas ved en oppsatt rettighet med utgangspunkt i pensjonsgrunnlaget i 2020. Dag får en oppsatt bruttopensjon som utgjør $(387\,532 \times 0,66 \times 30 / 40)$ 191 828 kroner før levealdersjustering.

Tabell 13.5 og tabell 13.6 illustrerer hvordan pensjonen beregnes dersom Dag slutter i jobb og tar ut bruttopensjon ved 62 år. Tabell 13.5 viser hvordan pensjonen beregnes ved uttak og tabell 13.6 viser hvordan pensjonen reberegnes ved 67 år.

Boks 13.3 Forutsetninger Dag

Sivilstand: Enslig

Fødselsår: 1963

Grunnbeløp: 96 883 kroner

Anslag på delingstall og justeringstall

	62 år	67 år
Delingstall	20,35	16,30
Justeringstall	1,516	1,215

Anslag på garantipensjon høy sats i 2030: 165 016 kroner

Opptjening i folketrygden

- 35 opptjeningsår i folketrygden ved 62 år
- Gjennomsnittlig inntekt i folketrygden på 4 G (387 532 kroner)

Opptjening i offentlig tjenstepensjon

- 30 opptjeningsår i bruttoordningen før 2020
- Jevn inntekt i offentlig stilling på 4 G (387 532 kroner)

Dag vil ved 62 år ha tjent opp en inntekstpensjonsbeholdning i folketrygden på 2 455 015 kroner. I avsnitt 11.6 foreslås det at ved samordning av pensjon tatt ut fra 62 år, skal det legges til fem år med opptjening basert på en inntekt på 7,1 G. Inntekstpensjonsbeholdningen blir da 3 077 537 kroner. Som enslig vil Dag ha rett på garantipensjon etter høy sats. Garantipensjonsbeholdningen ved 67 år vil etter avkortning mot 80 prosent av inntekstpensjonen være $(2\,767\,063 - 0,8 \times 3\,077\,537) = 305\,034$ kroner.¹ Summen av garantipensjonsbeholdningen og inntekstpensjonsbeholdningen blir da 3 382 571 kroner. Den foreløpige samordningsbeholdningen blir da $(3\,382\,571 \times 0,98) = 3\,314\,919$ kroner.

Det foreløpige samordningsfradraget utgjør den foreløpige samordningsbeholdningen, justert for tjenestetidsbrøken, dividert på delingstallet ved 62 år. Bruttopenasjonen minus det foreløpige samordningsfradraget blir da 4 365 kroner.

I tillegg gis det et tillegg etter samordning på 2,5 G, justert for tjenestetidsbrøken, dividert på delingstallet ved 62 år. Nettopensjonen fra bruttoordningen ved 62 år blir 13 292 kroner.

¹I beregningen av garantipensjonsbeholdningen er det tatt utgangspunkt i gjeldende høy sats på 185 939 kroner. Nivået er justert med endringer i forholdstall og delingstall, slik at nivået for 1963-kullet er 169 758 kroner. Garantipensjonsbeholdningen før avkortning mot inntekstpensjon er lik garantipensjonsnivået for 1963-kullet multiplisert med delingstallet for 1963-kullet ved 67 år.

Tabell 13.5 Beregning av pensjon fra bruttoordningen ved 62 år

Bruttopensjon	$\frac{(387\,532 \times 0,66 \times \frac{30}{40})}{1,516}$	126 536 kroner
Foreløpig samordningsfradrag	$\frac{3\,314\,919 \times \frac{30}{40}}{20,35}$	122 171 kroner
Bruttopensjon minus foreløpig samordningsfradrag	$\frac{(387\,532 \times 0,66 \times \frac{30}{40})}{1,516} - \frac{3\,314\,919 \times \frac{30}{40}}{20,35}$	4 365 kroner
Tillegg etter samordning	$\frac{242\,208 \times \frac{30}{40}}{20,35}$	8 927 kroner
Nettopensjon fra bruttoordningen	$\frac{(387\,532 \times 0,66 \times \frac{30}{40})}{1,516} - \frac{3\,314\,919 \times \frac{30}{40}}{20,35} + \frac{242\,208 \times \frac{30}{40}}{20,35}$	13 292 kroner

Ettersom Dag slutter i jobb ved 62 år vil samordningsbeholdningen ved 67 år være det som var opptjent ved 62 år. Summen av inntekstpensjonsbeholdningen (2 455 015) og garantipensjonsbeholdningen (2 767 063-0,8×2 455 015) ved 67 år er 3 258 066 kroner. Den ordinære samordningsbeholdningen ved 67 år er (3 258 066×0,98) 3 192 905 kroner. Den ordinære samordningsbeholdningen er lavere enn den foreløpige samordningsbeholdningen og bruttopensjonen skal settes opp fra 67 år. Legg merke til at forskjellen mellom samordningsbeholdningen og den foreløpige samordningsbeholdningen er mindre enn fem års inntekstpensjon i folketrygden. Grunnen er at økt inntekstpensjon reduserer garantipensjonsbeholdningen. Samordningsbeholdningen er både garanti-pensjonsbeholdning og inntekstpensjonsbeholdning.

Differansen mellom den ordinære samordningsberegningen og den foreløpige samordningsberegningen danner grunnlaget for justering av årlig pensjon fra bruttoordningen fra 67 år. Årlig pensjon fra bruttoordningen settes opp med 5 876 kroner fra 67 år.

Tabell 13.6 Reberegning av pensjon fra bruttoordningen ved 67 år

Bruttopensjon minus ordinært samordningsfradrag	$\frac{(387\,532 \times 0,66 \times \frac{30}{40})}{1,516} - \frac{3\,192\,905 \times \frac{30}{40}}{20,35}$	8 861 kroner
Bruttopensjon minus foreløpig samordningsfradrag	$\frac{(387\,532 \times 0,66 \times \frac{30}{40})}{1,516} - \frac{3\,314\,919 \times \frac{30}{40}}{20,35}$	4 365 kroner
Differanse		4 497 kroner
Økning i bruttopensjon fra 67 år	$4\,497 + \frac{4\,497 \times 5}{16,30}$	5 876 kroner

13.4.4 Overgangstillegg

For å illustrere hvordan overgangstillegget beregnes, vises det til tabell 13.7 der overgangstillegget er beregnet for 1963-, 1965-, 1967- og 1970-kullet ved fratreden fra

medlemspliktig stilling før 67 år med hhv. 40, 35, 30, 25, 20 og 15 års tjenestetid. Et fullt tillegg utgjør 0,15 G (14 532 kroner).

Tabell 13.7 Beregning av overgangstillegget for kullene 1963, 1965, 1967 og 1970

	1963-kullet	1965-kullet	1967-kullet	1970-kullet
40 års tjenestetid	14 532 kroner $14532 \times 40/40 \times 100\%$	10 899 kroner $14532 \times 40/40 \times 75\%$	7 266 kroner $14532 \times 40/40 \times 50\%$	1 817 kroner $14532 \times 40/40 \times 12,5\%$
35 års tjenestetid	12 716 kroner $14532 \times 35/40 \times 100\%$	9 537 kroner $14532 \times 35/40 \times 75\%$	6 358 kroner $14532 \times 35/40 \times 50\%$	1 589 kroner $14532 \times 35/40 \times 12,5\%$
30 års tjenestetid	10 899 kroner $14532 \times 30/40 \times 100\%$	8 175 kroner $14532 \times 30/40 \times 75\%$	5 450 kroner $14532 \times 30/40 \times 50\%$	1 362 kroner $14532 \times 30/40 \times 12,5\%$
25 års tjenestetid	9 083 kroner $14532 \times 25/40 \times 100\%$	6 812 kroner $14532 \times 25/40 \times 75\%$	4 541 kroner $14532 \times 25/40 \times 50\%$	1 135 kroner $14532 \times 25/40 \times 12,5\%$
20 års tjenestetid	7 266 kroner $14532 \times 20/40 \times 100\%$	5 450 kroner $14532 \times 20/40 \times 75\%$	3 633 kroner $14532 \times 20/40 \times 50\%$	908 kroner $14532 \times 20/40 \times 12,5\%$
15 års tjenestetid	5 450 kroner $14532 \times 15/40 \times 100\%$	4 087 kroner $14532 \times 15/40 \times 75\%$	2 725 kroner $14532 \times 15/40 \times 50\%$	681 kroner $14532 \times 15/40 \times 12,5\%$

Det framgår at for hvert årskull blir tillegget gradvis lavere jo lavere tjenestetiden er. Dersom tjenestetiden er lavere enn 15 år, gis det ikke noe tillegg. Videre framgår det at for gitt tjenestetid blir tillegget lavere for årskull født etter 1963, det vil si for årskull som har lengre tid igjen til de kan ta ut pensjon.

13.4.5 2011-tillegg

Det går fram av pensjonsavtalen at årskullene 1963–1967 skal få et tillegg til pensjonen dersom de har opptjening før 2011. Tillegget utgjør 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen, justert med en brøk hvor opptjeningstid før 2011 er telleren og kravet til full opptjening som den oppsatte bruttopensjonen er beregnet etter er nevneren. Tillegget skal utformes nøytralt, slik at årlig utbetaling blir lavere ved uttak før 67 år og høyere ved uttak etter 67 år.

Det framgår videre av avtalen at tillegget trappes ned med årskull slik at 1963-kullet får 100 prosent, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent.

For å illustrere hvordan 2011-tillegget beregnes, vises det til boks 13.4 der forutsetningene for beregningene går fram.

Boks 13.4 Forutsetninger 2011-tillegg

Fødselsår: 1963–1967

Grunnbeløp: 96 883 kroner

Pensjonsgrunnlag for oppsatt bruttopensjon: 5 G (484 415 kroner)

Gjennomsnittlig stillingsandel før 2011: 100 prosent

Krav til full opptjening i bruttopensjonen: 40 år

Alder for oppstart av jobb i offentlig sektor: 27 år

Opptjeningstid før 2011:

1963	1964	1965	1966	1967
21 år	20 år	19 år	18 år	17 år

Anslag på delingstall

	62 år	65 år	67 år	70 år	72 år
1963	20,35	17,92	16,30	13,90	12,32
1964	20,48	18,04	16,42	14,02	12,44
1965	20,61	18,17	16,55	14,14	12,56
1966	20,75	18,31	16,69	14,28	12,69
1967	20,88	18,45	16,83	14,41	12,82

Tabell 13.8 illustrerer hvordan 2011-tillegget beregnes for 1963–1967-kullene ved uttak ved 62, 65, 67, 70 og 72 år for en gjennomsnittlig stillingsandel før 2011 på 100 prosent.

2011-tillegget beregnes som 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen, her 484 415 kroner. Tillegget justeres med opptjeningstid før 2011. Tillegget trappes ned med årskull, slik at tillegget utgjør hhv. 100 prosent, 80 prosent, 60 prosent, 40 prosent og 20 prosent for årskullene 1963–1967.

Tabell 13.8 Beregning av 2011-tillegget for årskullene 1963–1967 ved uttaksalder 62, 65, 67, 70 og 72 år

	62 år	65 år	67 år	70 år	72 år
1963	3 056 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{21}{40} \times 100\% \times \frac{16,30}{20,35}$	3 470 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{21}{40} \times 100\% \times \frac{16,30}{17,92}$	3 815 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{21}{40} \times 100\% \times \frac{16,30}{16,30}$	4 473 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{21}{40} \times 100\% \times \frac{16,30}{13,90}$	5 047 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{21}{40} \times 100\% \times \frac{16,30}{12,32}$
1964	2 330 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{20}{40} \times 80\% \times \frac{16,42}{20,48}$	2 645 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{20}{40} \times 80\% \times \frac{16,42}{18,04}$	2 906 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{20}{40} \times 80\% \times \frac{16,42}{16,42}$	3 404 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{20}{40} \times 80\% \times \frac{16,42}{14,02}$	3 836 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{20}{40} \times 80\% \times \frac{16,42}{12,44}$
1965	1 663 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{19}{40} \times 60\% \times \frac{16,55}{20,61}$	1 886 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{19}{40} \times 60\% \times \frac{16,55}{18,17}$	2 071 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{19}{40} \times 60\% \times \frac{16,55}{16,55}$	2 424 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{19}{40} \times 60\% \times \frac{16,55}{14,14}$	2 729 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{19}{40} \times 60\% \times \frac{16,55}{12,56}$
1966	1 052 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{18}{40} \times 40\% \times \frac{16,69}{20,75}$	1 192 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{18}{40} \times 40\% \times \frac{16,69}{18,31}$	1 308 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{18}{40} \times 40\% \times \frac{16,69}{16,69}$	1 529 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{18}{40} \times 40\% \times \frac{16,69}{14,28}$	1 720 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{18}{40} \times 40\% \times \frac{16,69}{12,69}$
1967	498 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{17}{40} \times 20\% \times \frac{16,83}{20,88}$	563 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{17}{40} \times 20\% \times \frac{16,83}{18,45}$	618 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{17}{40} \times 20\% \times \frac{16,83}{16,83}$	721 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{17}{40} \times 20\% \times \frac{16,83}{14,41}$	811 kroner $0,015 \times 484\,415 \times \frac{17}{40} \times 20\% \times \frac{16,83}{12,82}$

Tillegget utformes nøytralt, slik at årlig utbetaling blir lavere ved uttak før 67 år og høyere ved uttak etter 67 år. For 1963-kullet beregnes årlig utbetaling fra 62 år ved å multiplisere tillegget med brøken $\frac{16,30}{20,35}$ (=0,80). Årlig utbetaling av 2011-tillegget ved uttaksalder 62 år blir da $(0,015 \times 484\,415 \text{ kroner} \times \frac{21}{40} \times 100\% \text{ av fullt tillegg} \times \frac{16,30}{20,35})$ 3 056 kroner. Dersom vedkommende venter med uttak til 70 år, vil delingstallet på uttakstidspunktet for 1963-kullet være 13,90, og årlig utbetaling beregnes ved å multiplisere tillegget med brøken $\frac{16,30}{13,90}$ (=1,17). Årlig utbetaling av 2011-tillegget ved uttaksalder 70 år blir da 4 473 kroner.

13.4.6 Utfasing av individuell garanti

For å illustrere hvordan utfasing av individuell garanti skal beregnes, vises det til typeeksempelet Knut. Forutsetningene om pensjonsopptjening for Knut går fram av boks 13.5.

Boks 13.5 Forutsetninger Knut

Sivilstand: Enslig

Fødselsår: 1959

Grunnbeløp: 96 883 kroner

Anslag på forholdstall, delingstall og justeringstall ved 67 år

Forholdstall	1,099
Delingstall	15,73
Justeringstall avledet av forholdstall	1,099
Justeringstall avledet av delingstall	1,172

Opptjening i folketrygden

- Opptjeningsmodell i folketrygden: 4/10 gammel og 6/10 ny opptjeningsmodell
- Opptjeningsår: 40 år ved 67 år
- Gjennomsnittlig inntekt ved 67 år: 7 G (678 181 kroner)
- Sluttpoengtall: 5,33
- Pensjonsprosent: 42,5

Opptjening i offentlig tjenestepensjon

- Full opptjening i bruttoordningen
- Opptjeningstid før 2011: 25 år
- Jevn inntekt i offentlig stilling på 7 G (678 181 kroner)
- Gjennomsnittlig stillingsandel: 100 prosent

Tabell 13.9 viser pensjonsberegningen dersom Knut tar ut full alderspensjon fra folketrygden og tjenestepensjon ved 67 år.

Knut er født i 1959 og har derfor 4/10 av alderspensjonen fra folketrygden opptjent med gammel modell og 6/10 opptjent med ny modell. Dette betyr at bruttopensjonen skal levealdersjusteres både med justeringstall som er avledet av forholdstall (i dette tilfellet er justeringstallet lik det faktiske forholdstallet) og med justeringstall som er avledet av delingstall.

Videre skal samordningsfradraget både beregnes etter samordningsreglene for gammel alderspensjon fra folketrygden og etter de nye samordningsreglene. Samordningsfradraget som beregnes etter gamle regler levealdersjusteres med forholdstall og samordningsfradraget som beregnes etter de nye samordningsreglene levealdersjusteres med delingstall. Dette gir to nettoppensjoner – en beregnet etter dagens regler og en beregnet etter nye regler. Disse to nettoppensjonene vektet sammen, og vektene er andelene av folketrygden som er opptjent i henholdsvis gammel og ny modell. Faktisk alderspensjon fra folketrygden består også av to deler, en del opptjent i gammel opptjeningsmodell og en del opptjent i ny opptjeningsmodell.

Resultatet blir ett samordningsfradrag som er sammensatt av to deler: en del som er beregnet etter gamle regler og vektet med andelen av folketrygden som er opptjent etter gammel opptjeningsmodell og en del som er beregnet etter nye regler og vektet med andelen av folketrygden som er opptjent etter ny opptjeningsmodell.

Tabell 13.9 Utfasing av individuell garanti. Samtidig uttak av full tjenestepensjon og folketrygd ved 67 år

Pensjonsbeholdning ved 67 år:		4 910 030
Samordningsbeholdning ved 67 år:		4 811 830
	Gammel folketrygd og dagens samordning	Ny folketrygd og ny samordning
	447 599	447 599
Brutto tjenestepensjon	$\frac{1,099}{447 599}$	$\frac{1,172}{447 599}$
	= 407 279	= 381 911
	292 126	4 811 830
- Samordningsfradrag	$\frac{1,099}{292 126}$	$\frac{15,73}{4 811 830}$
	= 265 811	= 305 901
		242 208
+ Tillegg etter samordning		$\frac{15,73}{242 208}$
		= 15 398
= Netto tjenestepensjon før vekting	141 468	91 407
		Samlet pensjon etter vekting
Netto tjenestepensjon etter vekting	$141 468 \times \frac{4}{10} + 91 407 \times \frac{6}{10}$	111 431
Folketrygd	$\frac{316 347}{1,099} \times \frac{4}{10} + \frac{4 910 030}{15,73} \times \frac{6}{10}$	302 427
= Samlet pensjon		413 858
Kompensasjonsgrad (pst.) uten garanti		61,02
Utfasing av individuell garanti	$33 741 \times \frac{25}{30} \times \frac{9}{10}$	25 306
Samlet pensjon		439 164
Kompensasjonsgrad (pst.)		64,76

Knut er født i 1959 og omfattes av utfasing av individuell garantien. Det fremgår av tabell 13.9 at ved uttak av full tjenestepensjon og alderspensjon fra folketrygden ved 67 år, får Knut en årlig pensjon etter levealderjustering på 413 858 kroner. Dette utgjør 61,02 prosent av pensjonsgrunnlaget. Et fullt garantitillegg utgjør (66 prosent av sluttlønn minus 413 858 kroner) 33 741 kroner.

Knut får en andel av et fullt garantitillegg ved at et fullt garantitillegg vektet med forholdet mellom opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningstid og multipliseres med en årskullspesifikk faktor som er 9/10 for 1959-kullet. For Knut multipliseres et fullt garantitillegg med to brøker: 25/30 (forholdet mellom opptjeningsstid i tjenstepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningstid) og 9/10 (1959-kulletts årskullspesifikk faktor). Garantitillegget utgjør 25 306 kroner og samlet pensjon inkludert garantitillegget blir 439 164 kroner. Samlet kompensasjonsgrad, inkludert garantitillegget, blir da 64,76 prosent.

14 Økonomiske og administrative konsekvenser.

Likestillingsmessige konsekvenser. Ikrafttredelse

14.1 Innledning

Dette kapitlet belyser økonomiske og administrative virkninger av forslagene til ny pensjonsordning for offentlig ansatte. Avsnitt 14.2 gir anslag på de økonomiske virkningene av lovforslagene og avsnitt 14.3 diskuterer de administrative konsekvensene. I avsnitt 14.4 omtales likestillingsmessige konsekvenser. Forslag til lovens ikrafttredelse omtales i avsnitt 14.5.

14.2 Anslag på økonomiske konsekvenser

14.2.1 Innledning

Finansieringen av offentlig ansattes pensjonsordninger er ulik for ulike arbeidsgivere, der hovedskillet er om alderspensjonen er fondert, dvs. fullt ut forhåndsfinansiert, eller ikke. Hovedregelen har vært at alderspensjonen var løpende finansiert ved utbetaling i staten, mens den finansieres ved forsikringstekniske premier i kommunene og for øvrige arbeidsgivere.

I desember 2016 vedtok Stortinget å innføre premiebetaling også for statlige virksomheter, vedtaket fikk virkning fra 2017. Statlige virksomheter betaler fra og med 2017 en pensjonspremie på 14 prosent av pensjongivende lønn, bestående av 12 prosent arbeidsgiverandel og 2 prosent medlemsandel. Pensjonsforpliktelsene for statlige virksomheter fonderes ikke, og det foretas ikke noe forsikringsteknisk oppgjør for å avregne hvorvidt det er betalt tilstrekkelig pensjonspremie til å dekke forpliktelsene. Enkelte av SPKs kunder betaler forsikringsteknisk riktige premier og har såkalte «fiktive fond».

AFP er finansiert på litt ulike måter – løpende finansiering, engangspremier og forhåndsfinansiering.

Det er ikke trivielt å vurdere de økonomiske konsekvensene av en omlegging av pensjonsordningene i offentlig sektor. Det er krevende nok å beregne utgiftene knyttet til avtalen fra 3. mars. En enda større utfordring er at det ikke er åpenbart hvordan disse utgiftene kan sammenliknes med kostnadene knyttet til de ordningene som gjelder nå.

De viktigste innsparingstiltakene – levealdersjustering og nye regler for årlig regulering av pensjon – er allerede innført i de offentlige tjenstepensjonsordningene. Kombinert med videreføringen av AFP som tidligpensjon og bruttoordningen med tak på antall

opptjeningsår, trekker dette kostnadene ved å videreføre dagens ordninger ned. Veksten i utbetalingene av offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor vil med en videreføring av dagens regelverk derfor bli langt lavere enn aldringen av befolkningen skulle tilsi. En videreføring av dagens ordninger er ikke noe fullgodt sammenlikningsalternativ for utgiftene knyttet til avtalen fra 3. mars. Pensjonsutgiftene slik de ville vært uten pensjonsreform (både i folketrygden og offentlig tjenstepensjon) er heller ikke noe fullgodt sammenlikningsalternativ, ettersom det klart ville overvurdert konsekvensene av det som nå er avtalt.

Med avtalen fra 3. mars vil offentlig tjenstepensjon være fullt ut tilpasset pensjonsreformen. Dersom denne tilpassingen hadde skjedd samtidig med endringene i folketrygden, ville de økonomiske konsekvensene vært forskjellen i utgiftene med full reform og uten reform. Med avtalen fra 3. mars har offentlig tjenstepensjon blitt tilpasset pensjonsreformen i to etapper. En førsteetappe i 2009 hvor alle innsparingstiltakene ble innført, og en andreetappe med avtalen som også gir fleksibilitet og bedre muligheter til å kompensere for virkningen av levealdersjusteringen.

I dette avsnittet har departementet valgt å belyse de økonomiske konsekvensene av avtalen fra 3. mars med å sammenligne utgiftene med to alternativer. For det første sammenligner vi utgiftene med en videreføring av ordningen slik den er i dag. I tillegg sammenlikner vi med en kontrafaktisk bane som viser utviklingen dersom pensjonsreformen i 2011 ikke hadde funnet sted. Dette vil gi en indikasjon på den trinnvise omleggingen av offentlig tjenstepensjon, og samlet gir dette en indikasjon på de økonomiske konsekvensene av de lovforslagene som nå sendes på høring.

De økonomiske konsekvensene vil bli belyst ved å bruke Statistisk sentralbyrås mikrosimuleringsmodell Mosart. Modellen inneholder det detaljerte regelverket for pensjonssystemet, historiske og framskrevne inntektshistorier for hvert individ, samt informasjon om hvordan den yrkesaktive karrieren er fordelt mellom privat og offentlig sektor. Modellen er godt egnet til å analysere virkninger av regelendringer fordi den inneholder detaljert informasjon om pensjonsrettigheter for hvert individ.

Departementet viser til at årlige pensjonsutgifter, slik de blir belyst i avsnittet her, ikke er det samme som årlige kostnader for arbeidsgiverne. Årlige pensjonsutgifter, slik de blir belyst her, viser hvor mye som årlig utbetales i pensjon. I den grad pensjonen er helt eller delvis forhåndsfinansiert, vil kostnadene for arbeidsgiverne påløpe tidligere enn utbetalingene. Departementet vil i lovproposisjonen komme tilbake med en oversikt over konsekvensene for ulike arbeidsgivere, herunder konsekvensene for kommunene.

Punkt 14.2.2 gir en kort beskrivelse av Mosart-modellen og forutsetningene som er lagt til grunn, og punkt 14.2.3 gir framskrivinger av pensjonsutgiftene.

14.2.2 Simuleringsmodell og forutsetninger

Statistisk sentralbyrås dynamiske mikrosimuleringsmodell Mosart tar utgangspunkt i individdata for hele den norske befolkningen med et omfattende sett av kjennetegn. Basert på detaljerte opplysninger fra et utgangså, simulerer modellen det videre livsløpet for alle individer som inngår. Sannsynligheter for overganger mellom ulike tilstander er avhengig av individuelle karakteristika og er estimert på grunnlag av tidligere observasjoner. Begivenheter inkludert i modellen er fødsel, død, inn- og utvandring,

husholdningsdannelse og oppløsning, utdanningsaktiviteter, yrkesdeltaking, pensjonering, inntekter og formue. Pensjonsytelsene i modellen består av alderspensjon, uføretrygd og etterlatteytelser fra folketrygden. I tillegg inngår offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig og privat sektor. Ytelsene beregnes med utgangspunkt i observerte og simulerte arbeidsinntekter, andre relevante kjennetegn ved individene og en detaljert beskrivelse av regelverket for de ulike pensjonsordningene.

Bruken av Mosart tar normalt utgangspunkt i en referansebane som legger til grunn en rimelig antakelse om utviklingen i de ulike overgangssannsynlighetene og det regelverket som skal ligge til grunn for beregningen av pensjonsytelsene. Virkningsberegningene tar utgangspunkt i denne referansebanen, og belyser virkningen av å endre på en eller flere pensjonsregler.

Referansebanen i beregningene i dette avsnittet er en videreføring av gjeldende regelverk. Pensjonsreformen er implementert i referansebanen slik at offentlig tjenstepensjon blir levealdersjustert og regulert som alderspensjonen i folketrygden, inkludert visse muligheter til å kompensere for levealdersjusteringen ved å utsette pensjoneringen utover 67 år. Viktige elementer som livsløpsopptjening og aktuariell nøytralitet før 67 år er ikke innført, og AFP som tidligpensjonsordning er videreført.

Det har vært en vesentlig økning i yrkesdeltakingen blant eldre arbeidstakere i de senere årene, spesielt blant ansatte i privat sektor med AFP. Økningen er trolig i vesentlig grad forårsaket av pensjonsreformen, og denne endringen ivaretas og videreføres i framskrivningen. Spesielt legges det til grunn at ønsket pensjoneringsalder vokser med 66 prosent av veksten i levealderen for dem som er fullt ut omfattet av ny fleksibel pensjon. Dette er om lag like lenge man må jobbe for å kompensere for effekten av levealdersjusteringen. Det er ikke lagt inn noen nedgang i uttaket av AFP etter gjeldende regler, men offentlig ansatte som velger bort AFP, vil være like tilbøyelige som andre til å utsette pensjoneringen videre utover 67 år.

Utgiftene som følger av avtalen fra 3. mars, synliggjøres i en bane der bruttopensjonen og dagens offentlige AFP-ordning avvikles, og erstattes med påslagspensjon og en AFP-ytelse etter mønster av privat AFP. Denne banen omtales som *full reform*. Også overgangsordningene som er beskrevet i avtalen fra 3. mars (overgangstillegg og 2011-tillegg) er innarbeidet i denne utgiftsbanen. Det legges til grunn at offentlig ansatte vil ha samme ønskede pensjoneringsalder som i privat sektor. For øvrig det er det ingen forskjeller i yrkesdeltaking eller pensjoneringsmønstre sammenlignet med referansebanen. Som en forenkling er det forutsatt at uttaket av alderspensjon starter samtidig med at man slutter å jobbe.

Utgiftene som følger av avtalen fra 3. mars sammenlignes også med en kontrafaktisk bane som viser utviklingen dersom pensjonsreformen i 2011 ikke hadde funnet sted. Denne banen omtales som *ingen reform*. Her er ingen av elementene i pensjonsreformen implementert.

SSB har ikke informasjon om hvem som har særaldersgrenser. I avtalen fra 3. mars står det at partene skal utrede og avtale løsninger for personer som har særaldersgrense og opptjening i påslagsmodellen. De fremtidige pensjonsutgiftene til personer med særaldersgrense er derfor ikke mulig å fremskrive. Utgiftsbanene tar ikke hensyn til at deler

av offentlig sektor har særaldersgrenser. Pensjonsutgiftene til dem som har særaldersgrenser simuleres og beregnes som om de har samme regler, aldersgrense og uttaksmønster som andre offentlige ansatte.² Hvorvidt dette overvurderer eller undervurderer pensjonsutgiftene i utgiftsbanen med *full reform*, vil først være mulig å anslå når pensjonsystemet for personer med særaldersgrenser er tilpasset påslagsordningen.

Selv om Mosart er den klart mest velegnede simuleringsmodellen for å anslå økonomiske konsekvenser av endringer i pensjonsregelverket, vil framskrivninger av et pensjonsystem alltid være usikre. Slik dagens offentlige tjenstepensjon er utformet, er denne usikkerheten større enn normalt. Bakgrunnen er at bruttopensjonen er knyttet opp mot en relativt frittstående parameter, sluttlønn, og at den utbetalte ytelsen fra tjenstepensjonsordningen er en differanse mellom to størrelser. I tillegg kommer at Mosart opprinnelig er utviklet for analyser av folketrygden, og dermed i mindre grad er designet for å gi gode anslag på de størrelsene som er viktige i tjenstepensjonen slik den er utformet i dag.

14.2.3 Framskrivninger av løpende pensjonsutgifter

En enkel målvariabel for pensjonsutgifter er årlige løpende utgifter i milliarder kroner. Denne størrelsen sier noe om hvor store utgifter som skal finansieres. Alle kronebeløp i denne framskrivingene er deflatert med lønnsnivået i 2015, også kjent som å framskrive pensjonsutbetalingene i 'faste grunnbeløp'. Grunnbeløpet var på 89 502 kroner i 2015.

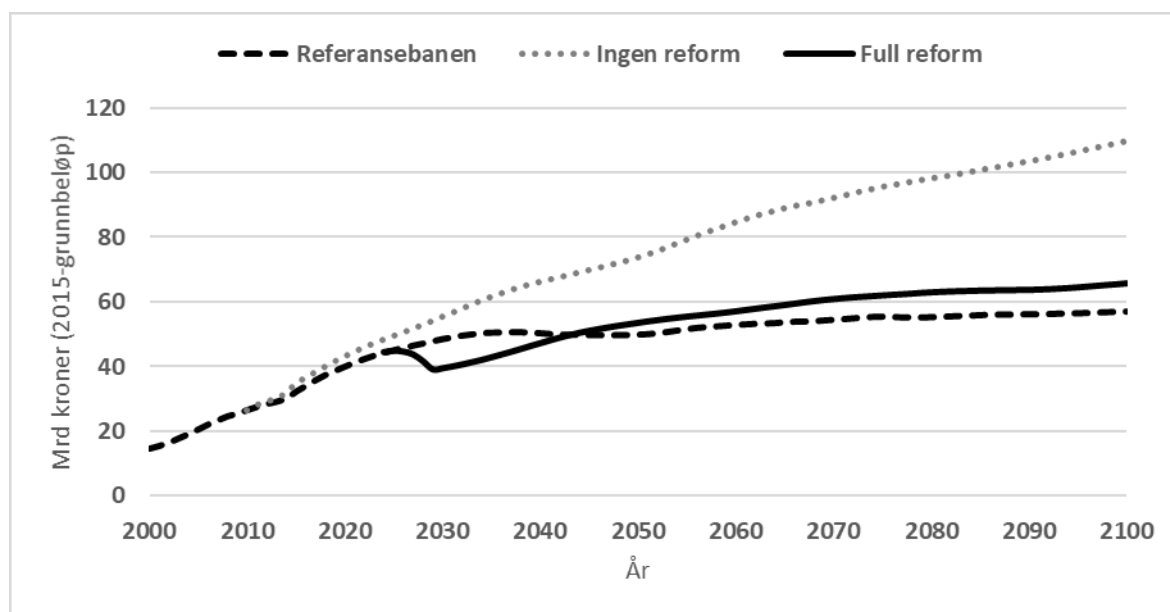
Figur 14.1 viser utviklingen i utgiftene til alderspensjon og AFP over tid. Framskrivningene omfatter tre utgiftsbaner – *referansebanen*, *full reform* og *ingen reform*. *Referansebanen* gir uttrykk for pensjonsutgiftene ved gjeldende regler for offentlig tjenstepensjon, *full reform* gir uttrykk for pensjonsutgiftene som følger av avtalen fra 3. mars og *ingen reform* er en kontrafaktisk bane som viser utviklingen dersom pensjonsreformen i 2011 ikke hadde funnet sted.

Figur 14.1 omfatter alle ytelser som utbetales som følge av medlemskap i en offentlig tjenstepensjonsordning: bruttopensjon, dagens og ny AFP, påslagspensjon, betinget tjenstepensjon, individuell garanti, 2011-tillegg og overgangstillegg. I figuren er alle ytelsene slått sammen. Poenget med å slå sammen disse ytelsene er at omleggingen forskyver mange av utbetalingene mellom ordningene, men at alle i siste instans er ytelser til personer som har gått ut av arbeidslivet på grunn av alder.

---

² Det er noen unøyaktigheter i overgangen mellom historiske år og simuleringen, og utgiftsnivået i referansebanen ligger muligens opp mot 0,5 mrd. for lavt sammenlignet med tilsvarende beskrivelse av alternativet "full reform".

Figur 14.1 Utgifter til offentlig tjenstepensjon (alderspensjon og AFP)

Uten reform ville pensjonsutgiftene i 2100 blitt nesten tre ganger så høye som i dag. I referansebanen og med full reform begrenses utgiftsveksten betydelig.

Over tid øker pensjonsutgiftene sterkere med *full reform* enn i *referansebanen*. Det må ses i sammenheng med at pensjoneringsalderen forutsettes å øke mer med *full reform* enn i *referansebanen*, noe som isolert sett gir høyere pensjonsopptjening. Videre vil de nye ordningene gi høyere samlet pensjon jo lenger man står i jobb, mens dagens tjenstepensjonsordninger for offentlig ansatte gir svært liten uttelling.

Det vil ta svært lang tid før de nye pensjonsordningene er fullt ut innfasert og først mot slutten av århundret vil all pensjonsutbetaling skje på bakgrunn av de nye ordningene. I 2100 er utgiftene med *full reform* om lag 8,5 milliarder kroner høyere enn i *referansebanen*.

Utgiftsøkningen må imidlertid ses i sammenheng med innstrammingene i de offentlige tjenstepensjonsordningene som ble innført fra 2011: levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon under utbetaling. Omleggingen av tjenstepensjonsordningene for offentlig ansatte begrenser innstrammingene i offentlig tjenstepensjon fra om lag 52,5 milliarder kroner i 2100 med en videreføring av dagens ordning til om lag 44 milliarder kroner med avtalen fra 3. mars. Departementet viser til at levealdersjustering og ny regulering for alderspensjon under utbetaling gjelder for alle som omfattes av det norske pensjonssystemet, men at offentlig ansatte til nå har hatt tjenstepensjonsordninger som har begrenset muligheten for å kompensere for levealdersjusteringen ved å stå lenger i arbeid.

Regelendringene som følger av avtalen fra 3. mars, innebærer både at ytelsene blir utbetalt ved et annet tidspunkt, at ytelsen omfordelles mellom grupper og at ytelsen mer reelt sett endrer nivå. Det er vanskelig å skille disse effektene når man bruker aggregerte tall.

Det går fram av figur 14.1 at utgiftene med full reform en periode er lavere enn i referansebanen. Dette er et uttrykk for at pensjonsutgiftene forskyves i tid. Fra og med 1963-kullet erstattes gammel AFP med et livsvarig AFP-tillegg til alderspensjonen, tilsvarende

endringen av AFP i privat sektor i 2011. I beregningene er det antatt at den nye AFP-ordningen vil gi om lag to års senere uttak av pensjon. Videre blir gammel AFP utbetalt over maksimalt 5 år, mens det livsvarige AFP-tillegget blir utbetalt over kanskje 15–25 år. Departementet viser til at utbetalingene av AFP i privat sektor i en overgangsperiode ble redusert i forbindelse med at AFP ble lagt om i 2011.

Når AFP gjøres om til et livsvarig påslag til fleksibel alderspensjon fra folketrygden, må det forventes at antall offentlig ansatte som mottar alderspensjon fra folketrygden før 67 år vil øke. Dette vil i en overgangsperiode fra 2025 vil gi høyere vekst i utgiftene til alderspensjon fra folketrygden.

Først etter 2060 stabiliseres utgiftene med avtalen fra 3. mars, når det livsvarige AFP-tillegget er fullt innfaset (1963-kullet har kommet opp i 90-årene).

14.3 Administrative konsekvenser

På lang sikt er de nye pensjonsordningene klart enklere enn dagens regler, som innebærer relativt komplisert samordning. Dette er en klar fordel for personer som utelukkende skal få pensjonen sin beregnet med de nye ordningene. For personer som både skal få beregnet pensjonen sin etter gjeldende regler og etter de nye beregningsreglene, blir derimot regelverket samlet mer komplisert. For disse årskullene kommer nye regler i tillegg til dagens regler.

Tilpasningene i regelverket for de offentlige tjenstepensjonsordningene vil kreve betydelige tilpasninger i pensjonsleverandørenes administrative systemer. Blant annet må IKT-systemene tilpasses endringene i regelverket. Det gjelder både kalkulatorene som benyttes til å gi anslag på fremtidig pensjonsutbetalinger og systemene som faktisk beregner pensjonen når den skal betales ut. Det er for tidlig å gi et kvalifisert anslag på kostnadene knyttet til systemtilpasninger. Selv om de nye reglene også administrativt sett vil være enklere å håndtere enn dagens samordningsregler, vil leverandørene i mange tiår fremover måtte håndtere flere parallelle regelverk.

For øvrig vil departementet påpeke behovet for systemer som sikrer god informasjonsutveksling mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og de offentlige tjenstepensjonsordningene og en klar og tydelig ansvarsfordeling mellom aktørene. Det må legges vekt på at løsningene skal være effektive. Departementet vil, i samråd med Arbeids- og velferdsdirektoratet, vurdere hvorvidt det er behov for å justere gjeldende regelverk for å legge til rette for slik informasjonsutveksling.

14.4 Likestillingsmessige konsekvenser

Både dagens regelverk og forslaget til nytt regelverk for offentlig tjenstepensjon er kjønnsnøytralt. Det innebærer at pensjonen beregnes på samme måte for begge kjønn, og at kvinner og menn med samme opptjeningshistorikk får samme årlige pensjon. Departementets lovforslag i dette høringsnotatet innebærer ingen endringer i dette prinsippet.

Kjønnsnøytrale opptjeningssatser og kjønnsnøytrale delingstall sikrer at kvinner og menn med samme opptjeningshistorikk får samme årlige pensjon. Forskjeller i yrkesaktivitet og lønn mellom kjønnene vil selvfølgelig kunne gi ulik pensjon, og

forskjeller mellom kjønnene kan slå forskjellig ut med dagens og forslaget til nye ordninger.

Selv om regelverket for å beregne pensjon er kjønnsnøytralt, er gjennomsnittlig utbetalt pensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene høyere for menn enn for kvinner. I praksis gir altså det likestilte regelverket ikke lik pensjon. Dette skyldes primært faktorer utenfor pensjonssystemet, slik som forskjeller i lønnsnivå, forskjeller i tjenestetid, forskjeller i stillingsprosent og forskjeller i avgangsalder.

Hva som er gode likestillingsegenskaper ved en pensjonsordning, er ikke åpenbart. Enkelte vil mene at en pensjonsordning har gode likestillingsegenskaper dersom det gir likhet i resultater på tross av forskjeller i arbeidsdeltakelse, lønn, avgangsalder, uformelt omsorgsarbeid osv. Andre vil mene at et pensjonssystem har gode likestillings-egenskaper dersom det stimulerer til likedeling av arbeidsmarkedsdeltakelse, lik lønn, lik deltakelse i uformelt omsorgsarbeid osv.

Folketrygden har elementer som bidrar til likhet mellom kjønnene på tross av forskjeller i arbeidsdeltakelse, lønn og omsorgsarbeid. Dette skjer gjennom minstenivåer, knekkpunkt, omsorgsopptjening og etterlatteytelser. Dagens offentlige tjenstepensjon har også en del elementer som jevner ut pensjonsnivåer på tross av forskjeller i yrkesdeltakelse, for eksempel gunstige samordningsregler for deltidsansatte og lavtlønnede, premiefritak for uførhet og etterlatteytelser. Dagens ordning har også elementer som virker motsatt vei, altså reverserer folketrygdens utjevning gjennom bruttomodellen.

Gjennom typeeksemplene i avsnitt 13.2 går det klart fram at pensjonsnivåene med nye ordninger vil påvirkes av hvor lang tjenestetid offentlig ansatte har, hvilket lønnsnivå de har, hvilken stillingsprosent de har jobbet i, hvor lenge de jobber og forholdet mellom sluttlønn og gjennomsnittslønn. Vi vet at det er systematiske forskjeller langs disse dimensjonene mellom pensjonerte kvinner og menn. Typeeksemplene i avsnitt 13.2 viser også at disse faktorene påvirker pensjonsnivåene ulikt med dagens ordninger og med forslaget til nye ordninger. Den samlede effekten for kvinner sammenlignet med menn er usikker da de ulike effektene trekker i ulik retning.

De eldste årskullene som omfattes av lovforslagene om en ny pensjonsløsning for offentlig ansatte vil få størstedelen av sin alderspensjon beregnet med dagens regler. I lang tid framover vil egenskapene til både dagens pensjonsordning og den nye pensjonsordningen påvirke pensjonen til den enkelte. De som fullt ut får beregnet pensjon etter forslagene om nye ordninger, er relativt unge i dag. Kjønnforskjellene i yrkesaktivitet, lønnsnivå, deltid, avgangsalder osv. har falt over tid og er mindre for dagens yrkesaktive enn blant dagens pensjonister.

14.5 Ikrafttredelse

I samsvar med vanlig praksis er lovutkastet utformet slik at ikrafttredelsen bestemmes av Kongen. Departementet legger til grunn at forslagene kan tre i kraft fra 1. januar 2020.

15 Utkast til lovendringer

15.1 Teknisk utforming av lovtekst

Departementet har vurdert om reglene for den nye påslagsordningen skal innføres i ny lov eller om de nye reglene skal implementeres i de gjeldende pensjonslovene (lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere). Departementet har kommet til at reglene bør innføres i gjeldende lover. De er tatt inn som nytt kapittel i lovene, og lovens øvrige bestemmelser er tilpasset dette.

Det er lagt vekt på at dette er enklest å få til tidsmessig. Løsningen innebærer at det ikke blir dobbelt opp av regler for det som lovene i dag sier om medlemskap, pensjonsgrunnlag, tjenestetid, andre pensjonsarter og administrative bestemmelser. Videre vil det i en lang overgangsfase være slik at mange er omfattet av både nye og gamle regler for alderspensjon, og da er det hensiktsmessig å ha disse reglene samlet i en lov.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om pensjonslovene bør få en ny angivelse av gjeldende paragrafer. Dagens lover har fortløpende paragrafer, § 1, § 2 osv. Når det innføres et nytt kapittel i lovene, skal de nye bestemmelsene i utgangspunktet bygge videre på det som var siste paragraf i det foregående kapitlet. For lov om Statens pensjonskasses del er det § 26. De nye paragrafene i det nye kapitlet blir da § 26 a, § 26 b osv.

Departementet mener det kan være hensiktsmessig at hele loven får en ny utforming som er bygget opp på tilsvarende måte som folketrygdloven, de lovfestede private tjenstepensjonsordningene og lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Bestemmelsene i kapittel 1 får da følgende utforming: § 1-1, § 1-2 osv. Tilsvarende gjelder for de øvrige kapitlene. Da vil det nye kapitlet om alderspensjon få følgende utforming: § 6-1, § 6-2 osv. Denne måten å dele loven inn, gir leseren bedre veiledning i å fastslå hvilket tema bestemmelsen knytter seg til, enten dette gjelder alderspensjon etter gamle regler, alderspensjon etter nye regler, uførepensjon, etterlattepensjon, administrative bestemmelser eller andre kapitler. Tilsvarende foreslås for lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere. For disse to lovene foreslås i tillegg at nummereringen av kapitlene endres fra romertall til vanlige tall.

Kapitlet om de nye alderspensjonsreglene etter påslagsordningen er i lovforslaget delt inn i samsvar med forslaget ovenfor. Øvrige lovendringsforslag er knyttet til dagens oppbygging av lovtekst. I kapitlet for ny alderspensjonsordning, er det tatt inn en parentes innledningsvis som viser hva bestemmelsen gjelder. Denne parentesen kan enten utgå i det endelige forslaget, eller framstå som en overskrift for de nye bestemmelsene. Det kan være hensiktsmessig å også lage overskrifter til lovenes øvrige bestemmelser slik ordningen er etter folketrygdloven og de private tjenstepensjonsordningene.

15.2 Lovforslag

Endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (alderspensjon til medlemmer født i 1963 eller senere)

Forslag til endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover
(alderspensjon til medlemmer født i 1963 eller senere)

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 14 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

Pensjonsgivende inntekt for beregning av betinget tjenestepensjon etter § 6-8 begrenses til 7,1 ganger grunnbeløpet.

§ 14 andre ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Leddet her gjelder ikke pensjon etter kapittel 6.

§ 15 nytt fjerde ledd skal lyde:

Paragrafen her gjelder ikke pensjon etter kapitlene 6 og 7.

§ 19 første ledd nytt første punktum skal lyde:

Tjenestetid brukes i beregningen av pensjon etter kapitlene 5, 7, 8 og pensjon etter §§ 6-6, 6-7 og 6-11.

Någjeldende første til fjerde punktum blir andre til femte punktum.

§ 20 første ledd innledningen skal lyde:

Som tjenestetid i beregningen av pensjon etter kapitlene 5, 7, 8 og pensjon etter §§ 6-6, 6-7 og 6-11, regnes også den tid medlemmet:

§ 20 første ledd bokstav d skal lyde:

d. har permisjon uten lønn eller på annen måte midlertidig har fratrudd tjenesten og hvor det ved tariffavtale mellom staten og hovedsammenslutningene er bestemt at tjenestetiden skal regnes med,

Overskriften til kapittel 5 skal lyde:

Alderspensjon – bruttopensjon

Ny § 20 a skal lyde:

Kapitlet gjelder for medlemmer født i 1962 eller tidligere.

§ 24 b første ledd skal lyde (merknad: § 24 b er gitt i medhold av Lovvedtak 67 (2017–2018), basert på Prop. 61 L (2017–2018) og Innst. 343 L (2017–2018), men ikke trådt i kraft ennå):

Medlemmer som *er født i 1958 eller tidligere*, skal ha et garantert pensjonsnivå etter reglene i paragrafen her.

Ny § 24 c skal lyde:

Medlemmer som er født i 1959, 1960, 1961 eller 1962, får en andel av garantitillegget som er gitt til medlemmer født i 1958 eller tidligere etter § 24 b. Andelene bestemmes av forholdet mellom tjenestetid før 2011 og samlet tjenestetid begrenset til full tjenestetid. Garantitillegget trappes ned med årskull, slik at 1959-kullet får 90 prosent av tillegget, 1960-kullet får 80 prosent, 1961-kullet får 70 prosent og 1962-kullet får 60 prosent av tillegget.

§ 27 femte ledd første punktum skal lyde:

Rett til uførepensjon etter kapitlet her har også den som har fratrudd stillingen etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon *med minst tre års tjenestetid*, og som senere blir innvilget uføretrygd fra folketrygden.

Nytt kapittel 6 skal lyde:

Alderspensjon – påslagspensjon

§ 6-1 (Virkeområde)

Kapitlet gjelder for medlemmer født i 1963 eller senere.

§ 6-2 (Opptjening av alderspensjon - påslagsbeholdning)

Alderspensjon tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp og en tilleggssats på 18,1 prosent av pensjonsgrunnlaget mellom 7,1 og 12 ganger grunnbeløpet. Det er gjeldende grunnbeløp som legges til grunn. Ved deltidsstilling utgjør opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen for en fulltidsstilling. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter kapittel 3, unntatt bestemmelsene i § 14 andre ledd om samlet pensjonsgrunnlag ved flere arbeidsforhold og § 15 om beregning

av gjennomsnittsgrunnlag. Det gis pensjonsopptjening fram til og med måneden medlemmet fyller 75 år.

Det gis pensjonsopptjening for tid med uførepensjon etter kapittel 7. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet av. Opptjeningen reduseres forholdsmessig når uføregraden eller utbetalingsgraden er lavere enn 100 prosent.

Det gis pensjonsopptjening for den tid medlemmet har permisjon uten lønn eller på annen måte midlertidig har fratrudd tjenesten og hvor det ved tariffavtale mellom staten og hovedsammenslutningene er bestemt at tiden skal gi pensjonsopptjening. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget i stillingen som medlemmet har permisjon fra eller midlertidig har fratrudd. Ved delvis permisjon skjer opptjeningen forholdsmessig.

For medlemmer som har opptjening etter første ledd, og som har opptjening for tjenestetid før 2020 som ikke gir rett til oppsatt alderspensjon etter § 23, gir tiden før 2020 opptjening i påslagspensjonen. Det er et vilkår at samlet opptjeningstid er minst ett år. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget 31. desember 2019, omgjort til pensjonsgrunnlag i hel stilling, opptjeningstid før 2020 og gjennomsnittlig stillingsandel.

Opptjeningen skjer løpende. Opptjeningen for hver periode med uforandret pensjonsgrunnlag fastsettes ved at pensjonsgrunnlaget multipliseres med antall dager i perioden og divideres med 365. Ved deltidsstilling utgjør den løpende opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen i fulltidsstilling. Medlemmets pensjonsopptjening akkumuleres i en påslagsbeholdning. Pensjonsopptjeningen tilføres påslagsbeholdningen årlig.

§ 6-3 (Uttak av alderspensjon)

Alderspensjon gis tidligst fra og med måneden etter den måned melding om uttak av pensjon blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom pensjonen ikke er tatt ut innen medlemmet fyller 75 år, utbetales pensjonen fra og med måneden etter fylte 75 år.

Alderspensjonen fastsettes på grunnlag av påslagsbeholdningen på uttakstidspunktet. Beholdningen gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på uttakstidspunktet for pensjonen.

Alderspensjonen kan tas ut helt eller delvis. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Dersom medlemmet mottar uførepensjon etter en utbetalingsgrad lavere enn 100 prosent, kan ikke summen av uføregrad og graden av alderspensjon overstige 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet eller ett år fra tidspunktet da uttaksgraden sist ble endret. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uavhengig av bestemmelsene i første punktum. Ved fylte 75 år utbetales full pensjon.

Dersom pensjonsgraden endres, skal pensjonen gjøres om til en beholdning ved å multiplisere pensjonen med delingstallet på endringstidspunktet. Dette beløpet legges sammen med eventuell beholdning som ikke er tatt ut. Pensjonen beregnes deretter etter bestemmelsene i paragrafen her.

Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 6-4 (Levealdersjustering)

Alderspensjon skal levealdersjusteres ved hjelp av delingstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 20-12 og 20-13.

§ 6-5 (Ny opptjening)

Ved uttak av hel alderspensjon, skal pensjonsopptjening som tilføres påslagsbeholdningen etter uttak, regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til pensjonen som allerede er tatt ut. Omregningen foretas med virkning fra 1. januar året etter at opptjeningen fant sted.

Ved gradert uttak av pensjon, skal pensjonsopptjening som tilføres påslagsbeholdningen etter uttak, omregnes til pensjon etter § 6-3 femte ledd når uttaksgraden endres.

For pensjonsuttak etter første og andre ledd etter fylte 75 år benyttes delingstallet ved fylte 75 år.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

§ 6-6 (2011-tillegg)

Medlemmer som er født i årene fra 1963 til og med 1967, og som har opptjening før 2011 som omfattes av rett til oppsatt alderspensjon etter § 6-11, gis et tillegg til alderspensjonen. Tillegget utgjør 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte alderspensjonen, justert med forholdet mellom tjenestetid før 2011 og full tjenestetid. Tillegget beregnes forholdsmessig hvis gjennomsnittlig stillingsstørrelse før 2011 er lavere enn 100 prosent. Tillegget trappes ned slik at 1963-kullet får 100 prosent av tillegget, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent av tillegget.

Tillegget kan tas ut fra 62 år. Ved uttak multipliseres tillegget med delingstallet ved 67 år og divideres med delingstallet på uttakstidspunktet. Tillegget utbetales senest fra og med måneden etter fylte 75 år.

Tillegget kan kombineres med arbeidsinntekt uten at tillegget blir avkortet. Tillegget kan ikke tas ut gradert.

§ 6-7 (Overgangstillegg)

Medlemmer født i årene fra 1963 til og med 1970, og som har minst 15 års tjenestetid, kan motta overgangstillegg fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Det er et vilkår for rett til overgangstillegg at medlemmet fratrer den medlemspliktige stillingen helt. Tillegget opphører ved gjeninntreden i medlemspliktig stilling og senest måneden etter at medlemmet fyller 67 år.

Fullt overgangstillegg er 0,15 ganger folketrygdens grunnbeløp og ytes til medlemmer i 1963-kullet med 40 års tjenestetid i full stilling. Tillegget beregnes forholdsmessig for medlemmer med tjenestetid mindre enn 40 år og for gjennomsnittlig stillingsandel lavere enn 100 prosent. Dersom samlet opptjeningstid er over 40 år, skal gjennomsnittlig stillingsandel beregnes med utgangspunkt i de 40 årene med høyest stillingsandel.

Tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert årskull fra og med 1964-kullet, slik at 1964-kullet får 87,5 prosent av overgangstillegget som 1963-kullet får, 1965-kullet får 75 prosent osv. til 1970-kullet som får 12,5 prosent av tillegget. Det gis ikke overgangstillegg til personer født fra og med 1971.

Tillegget skal ikke levealdersjusteres. Det avkortes ikke mot arbeidsinntekt fra stilling som ikke er medlemspliktig. Tillegget kan ikke tas ut gradert.

§ 6-8 (Betinget tjenestepensjon - opptjening)

Medlemmer som ikke har rett til privat eller offentlig avtalefestet pensjon (AFP), gis betinget tjenestepensjon som et tillegg til alderspensjonen.

Betinget tjenestepensjon tjenes opp med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp fram til fylte 62 år. Det er gjeldende grunnbeløp som legges til grunn. Ved deltidsstilling utgjør opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen for en fulltidsstilling. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter kapittel 3, unntatt bestemmelsene i § 14 andre ledd om samlet pensjonsgrunnlag ved flere arbeidsforhold og § 15 om beregning av gjennomsnittgrunnlag.

Det gis pensjonsopptjening for tid med uførepensjon etter kapittel 7. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet av. Opptjeningen reduseres forholdsmessig når utbetalingsgraden er lavere enn 100 prosent.

Minstekravet til opptjeningstid for å få rett til betinget tjenestepensjon er ett år.

Opptjeningen skjer løpende. Opptjeningen for hver periode med uforandret pensjonsgrunnlag fastsettes ved at pensjonsgrunnlaget multipliseres med antall dager i perioden og divideres med 365. Ved deltidsstilling utgjør den løpende opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen i fulltidsstilling. Medlemmets pensjonsopptjening akkumuleres i en betinget beholdning. Pensjonsopptjeningen tilføres den betingede beholdningen årlig.

§ 6-9. (Betinget tjenestepensjon - uttak)

Betinget tjenestepensjon kan tas ut fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom det innvilges betinget tjenestepensjon etter at et medlem har fylt 70 år, skal årlig pensjon beregnes som om uttaket skjedde ved 70 år.

Betinget beholdning gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på uttakstidspunktet for pensjonen.

Betinget tjenestepensjon kan ikke tas ut gradert eller stanses. Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 6-10. (Oppsatt pensjon for tjenestetid etter 2019)

Fratrer et medlem sin stilling med minst ett års tjenestetid, men uten rett til straks å få pensjon etter dette kapitlet, har medlemmet rett til oppsatt påslagspensjon og oppsatt betinget tjenestepensjon. Pensjonen beregnes etter reglene i kapitlet her.

§ 6-11. (Oppsatt pensjon for tjenestetid før 2020)

Medlemmer med minst tre års tjenestetid før 2020 får oppsatt pensjonsrett etter § 23. Denne pensjonen kan tas ut fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom pensjonen ikke er tatt ut innen medlemmet fyller 75 år, skal pensjonen uansett utbetales fra og med måneden etter fylte 75 år.

Alderspensjonen kan tas ut helt eller delvis. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Dersom medlemmet mottar uførepensjon etter en utbetalingsgrad lavere enn 100 prosent, kan ikke summen av uføregrad og graden av alderspensjon overstige 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet eller ett år fra tidspunktet da uttaksgraden sist ble endret. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uavhengig av bestemmelsene i første punktum. Ved fylte 75 år skal det utbetales full pensjon.

Pensjonen skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 24 første ledd bokstav b og fjerde ledd.

Dersom pensjonsgraden økes før 67 år, skal det økte deluttaket beregnes som et nytt uttak etter ordinære regler. Dersom pensjonsgraden reduseres før 67 år, skal årlig pensjon divideres med den opprinnelige uttaksgraden og multipliseres med den nye uttaksgraden.

Dersom pensjonsgraden endres etter 67 år, skal pensjonen omgjøres til en beholdning ved å multiplisere pensjonen med delingstallet på endringstidspunktet. Deretter beregnes ny årlig pensjon ved å dividere samlet beholdning med delingstallet på endringstidspunktet, multiplisert med ny uttaksgrad.

Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 6-12 (Opphør av pensjon)

Påslagspensjon og 2011-tillegget opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde. Betinget tjenestepensjon opphører ved utgangen av måneden medlemmet døde. Overgangstillegg opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde og senest måneden etter at medlemmet fyller 67 år.

Någjeldende kapitel 6 til 8 blir kapitlene 7 til 9.

§ 42 nytt første ledd skal lyde:

Påslagsbeholdningen etter § 6-2 og betinget beholdning etter § 6-8 reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten.

Någjeldende første ledd blir andre ledd og skal lyde:

Regulering av alderspensjon etter kapittel 5 under utbetaling, foretas ved at pensjonsgrunnlaget reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Regulering av alderspensjon etter kapittel 6 under utbetaling, foretas ved at pensjonen reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent, likevel slik at alderspensjon etter § 6-11 reguleres etter første punktum. Ved første reguleringstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april, settes fratrekket forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut. Overgangstillegg etter § 6-7 beregnes av det til enhver tid gjeldende grunnbeløp i folketrygden.

Någjeldende andre til femte ledd blir tredje til sjette ledd.

Sjette ledd skal lyde:

Ved regulering av beholdninger, pensjoner og pensjonsgrunnlag etter første til femte ledd benyttes de reguleringsfaktorer Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

§ 44 tiende ledd skal lyde:

Pensjonskassen kan sette som vilkår for tilståelse av ytelser at vedkommende samtidig setter fram krav om ytelser etter folketrygdloven. Dette gjelder ikke for pensjon etter kapittel 6. Departementet fastsetter nærmere regler om dette.

II

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. gjøres følgende endringer:

Någjeldende kapitel I til III blir kapitlene 1 til 3.

§ 3 nr. 1 første ledd nytt første punktum skal lyde:

Tjenestetid brukes i beregningen av pensjon etter kapitlene 3, 5, 6 og pensjon etter §§ 4-6, 4-7 og 4-11.

Någjeldende første og andre punktum blir andre og tredje punktum.

§ 4 andre ledd skal lyde:

Som pensjonsgivende tjenestetid i beregningen av pensjon etter kapitlene 3, 5, 6 og pensjon etter §§ 4-6, 4-7 og 4-11, regnes likevel den tiden et medlem har permisjon uten lønn eller på annen måte midlertidig har fratrudd sin stilling, og hvor det i tariffavtale som styret har akseptert, er bestemt at tiden skal regnes som pensjonsgivende.

§ 5 andre ledd nytt andre punktum skal lyde:

Pensjonsgivende inntekt for beregning av betinget tjenestepensjon etter § 4-8 begrenses til 7,1 ganger grunnbeløpet.

Overskriften til kapittel 3 skal lyde:

Alderspensjon – bruttopensjon

Ny § 6 a skal lyde:

Kapitlet gjelder for medlemmer født i 1962 eller tidligere.

§ 8 c første ledd skal lyde (merknad: § 8 c er gitt i medhold av Lovvedtak 67 (2017–2018), basert på Prop. 61 L (2017–2018) og Innst. 343 L (2017–2018), men ikke trådt i kraft ennå):

Medlemmer som er født i 1958 eller tidligere, skal ha et garantert pensjonsnivå etter reglene i paragrafen her.

Ny § 8 d skal lyde:

Medlemmer som er født i 1959, 1960, 1961 eller 1962, får en andel av garantitillegget som er gitt til medlemmer født i 1958 eller tidligere etter § 8 c. Andelene bestemmes av forholdet mellom tjenestetid før 2011 og samlet tjenestetid begrenset til full tjenestetid. Garantitillegget trappes ned med årskull, slik at 1959-kullet får 90 prosent av tillegget, 1960-kullet får 80 prosent, 1961-kullet får 70 prosent og 1962-kullet får 60 prosent av tillegget.

§ 10 femte ledd første punktum skal lyde:

Rett til uførepensjon etter kapitlet her har også den som har fratrudd stillingen etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon med minst tre års tjenestetid, og som senere blir innvilget uføretrygd fra folketrygden.

Nytt kapittel 4 skal lyde:

Kapittel 4 Alderspensjon – påslagspensjon

§ 4-1 (Virkeområde)

Kapitlet gjelder for medlemmer født i 1963 eller senere.

§ 4-2 (Opptjening av alderspensjon - påslagsbeholdning)

Alderspensjon tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp og en tilleggssats på 18,1 prosent av pensjonsgrunnlaget mellom 7,1 og 12 ganger grunnbeløpet. Det er gjeldende grunnbeløp som legges til grunn. Ved deltidsstilling utgjør opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen for en fulltidsstilling. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter § 5. Det gis pensjonsopptjening fram til og med måneden medlemmet fyller 75 år.

Det gis pensjonsopptjening for tid med uførepensjon etter kapittel 5. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet av. Opptjeningen reduseres forholdsmessig når uføregraden eller utbetalingsgraden er lavere enn 100 prosent.

Det gis pensjonsopptjening for den tid medlemmet har permisjon uten lønn eller på annen måte midlertidig har fratrudd tjenesten og hvor det ved tariffavtale som styret har akseptert, er bestemt at tiden skal gi pensjonsopptjening. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget i stillingen som medlemmet har permisjon fra eller midlertidig har fratrudd. Ved delvis permisjon skjer opptjeningen forholdsmessig.

For medlemmer som har opptjening etter første ledd, og som har opptjening for tjenestetid før 2020 som ikke gir rett til oppsatt alderspensjon etter § 7 nr. 2, gir tiden før 2020 opptjening i påslagspensjonen. Det er et vilkår at samlet opptjeningstid er minst ett år. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget 31. desember 2019, omgjort til pensjonsgrunnlag i hel stilling, opptjeningstiden før 2020 målt i antall måneder og gjennomsnittlig stillingsandel.

Opptjeningen skjer løpende. Opptjeningen for hver periode med uforandret pensjonsgrunnlag fastsettes ved at pensjonsgrunnlaget multipliseres med antall dager i perioden og divideres med 365. Ved deltidsstilling utgjør den løpende opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen i fulltidsstilling. Medlemmets pensjonsopptjening akkumuleres i en påslagsbeholdning. Pensjonsopptjeningen tilføres påslagsbeholdningen årlig. Påslagsbeholdningen reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten etter de reguleringsfaktorer Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

§ 4-3 (Uttak av alderspensjon)

Alderspensjon gis tidligst fra og med måneden etter den måned melding om uttak av pensjon blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom pensjonen ikke er tatt ut innen medlemmet fyller 75 år, utbetales pensjonen fra og med måneden etter fylte 75 år.

Alderspensjonen fastsettes på grunnlag av påslagsbeholdningen på uttakstidspunktet. Beholdningen gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på uttakstidspunktet for pensjonen.

Alderspensjonen kan tas ut helt eller delvis. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Dersom medlemmet mottar uførepensjon etter en utbetalingsgrad lavere enn 100 prosent, kan ikke summen av uføregrad og graden av alderspensjon overstige 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet eller ett år fra tidspunktet da uttaksgraden sist ble endret. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uavhengig av bestemmelsene i første punktum. Ved fylte 75 år full pensjon utbetales.

Dersom pensjonsgraden endres, skal pensjonen gjøres om til en beholdning ved å multiplisere pensjonen med delingstallet på endringstidspunktet. Dette beløpet legges sammen med eventuell beholdning som ikke er tatt ut. Pensjonen beregnes deretter etter bestemmelsene i paragrafen her.

Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 4-4 (Levealdersjustering)

Alderspensjon skal levealdersjusteres ved hjelp av delingstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 20-12 og 20-13.

§ 4-5 (Ny opptjening)

Ved uttak av hel alderspensjon, skal pensjonsopptjening som tilføres påslagsbeholdningen etter uttak, regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til pensjonen som allerede er tatt ut. Omregningen foretas med virkning fra 1. januar året etter at opptjeningen fant sted.

Ved gradert uttak av pensjon, skal pensjonsopptjening som tilføres påslagsbeholdningen etter uttak, omregnes til pensjon etter § 4-3 femte ledd når uttaksgraden endres.

For pensjonsuttak etter første og andre ledd etter fylte 75 år benyttes delingstallet ved fylte 75 år.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

§ 4-6 (2011-tillegg)

Medlemmer som er født i årene fra 1963 til og med 1967, og som har opptjening før 2011 som omfattes av rett til oppsatt alderspensjon etter § 4-11, gis et tillegg til alderspensjonen. Tillegget utgjør 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte alderspensjonen, justert med forholdet mellom tjenestetid før 2011 og full tjenestetid. Tillegget beregnes forholdsmessig hvis gjennomsnittlig stillingsstørrelse før 2011 er lavere enn 100 prosent. Tillegget trappes ned slik at 1963-kullet får 100 prosent av tillegget, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent av tillegget.

Tillegget kan tas ut fra 62 år. Ved uttak multipliseres tillegget med delingstallet ved 67 år og divideres med delingstallet på uttakstidspunktet. Tillegget utbetales senest fra og med måneden etter fylte 75 år.

Tillegget kan kombineres med arbeidsinntekt uten at tillegget blir avkortet. Tillegget kan ikke tas ut gradert.

§ 4-7 (Overgangstillegg)

Medlemmer født i årene fra 1963 til og med 1970 og som har minst 15 års tjenestetid, kan motta overgangstillegg fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Det er et vilkår for rett til overgangstillegg at medlemmet fratrer den medlemspliktige stillingen helt. Tillegget opphører ved gjeninntreden i medlemspliktig stilling og senest måneden etter at medlemmet fyller 67 år.

Fullt overgangstillegg er 0,15 ganger folketrygdens grunnbeløp og ytes til medlemmer i 1963-kullet med 40 års tjenestetid i full stilling. Tillegget beregnes forholdsmessig for medlemmer med tjenestetid mindre enn 40 år og for gjennomsnittlig stillingsandel lavere enn 100 prosent. Dersom samlet opptjeningstid er over 40 år, skal gjennomsnittlig stillingsandel beregnes med utgangspunkt i de 40 årene med høyest stillingsandel.

Tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert årskull fra og med 1964-kullet, slik at 1964-kullet får 87,5 prosent av overgangstillegget som 1963-kullet får, 1965-kullet får 75 prosent osv. til 1970-kullet som får 12,5 prosent av tillegget. Det gis ikke overgangstillegg til personer født fra og med 1971.

Tillegget skal ikke levealdersjusteres. Det avkortes ikke mot arbeidsinntekt fra stilling som ikke er medlemspliktig. Tillegget kan ikke tas ut gradert.

Overgangstillegg beregnes av det til enhver tid gjeldende grunnbeløp i folketrygden.

§ 4-8 (Betinget tjenestepensjon - opptjening)

Medlemmer som ikke har rett til privat eller offentlig avtalefestet pensjon (AFP), gis betinget tjenestepensjon som et tillegg til alderspensjonen.

Betinget tjenestepensjon tjenes opp med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp fram til fylte 62 år. Det er gjeldende grunnbeløp som legges til grunn. Ved deltidsstilling utgjør opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen for en fulltidsstilling. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter § 5.

Det gis pensjonsopptjening for tid med uførepensjon etter kapittel 5. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet av. Opptjeningen reduseres forholdsmessig når utbetalingsgraden er lavere enn 100 prosent.

Minstekravet til opptjeningstid for å få rett til betinget tjenestepensjon er ett år.

Opptjeningen skjer løpende. Opptjeningen for hver periode med uforandret pensjonsgrunnlag fastsettes ved at pensjonsgrunnlaget multipliseres med antall dager i perioden og divideres med 365. Ved deltidsstilling utgjør den løpende opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen i fulltidsstilling. Medlemmets pensjonsopptjening akkumuleres i en betinget

beholdning. Pensjonsopptjeningen tilføres den betingede beholdningen årlig. Den betingede beholdningen reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten etter de reguleringsfaktorer Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

§ 4-9. (Betinget tjenestepensjon - uttak)

Betinget tjenestepensjon kan tas ut fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom det innvilges betinget tjenestepensjon etter at et medlem har fylt 70 år, skal årlig pensjon beregnes som om uttaket skjedde ved 70 år.

Betinget beholdning gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på uttakstidspunktet for pensjonen.

Betinget tjenestepensjon kan ikke tas ut gradert eller stanses. Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 4-10. (Oppsatt pensjon for tjenestetid etter 2019)

Fratrer et medlem sin stilling med minst ett års tjenestetid, men uten rett til straks å få pensjon etter dette kapitlet, har medlemmet rett til oppsatt påslagspensjon og oppsatt betinget tjenestepensjon. Pensjonen beregnes etter reglene i kapitlet her.

§ 4-11. (Oppsatt pensjon for tjenestetid før 2020)

Medlemmer med minst tre års tjenestetid før 2020 får oppsatt pensjonsrett etter § 7 nr. 2. Denne pensjonen kan tas ut fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom pensjonen ikke er tatt ut innen medlemmet fyller 75 år, skal pensjonen uansett utbetales fra og med måneden etter fylte 75 år.

Alderspensjonen kan tas ut helt eller delvis. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Dersom medlemmet mottar uførepensjon etter en utbetalingsgrad lavere enn 100 prosent, kan ikke summen av uføregrad og graden av alderspensjon overstige 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet eller ett år fra tidspunktet da uttaksgraden sist ble endret. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uavhengig av bestemmelsene i første punktum. Ved fylte 75 år skal full pensjon utbetales.

Pensjonen skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 8 a første ledd bokstav b og fjerde ledd.

Dersom pensjonsgraden økes før 67 år, skal det økte deluttaket beregnes som et nytt uttak etter ordinære regler. Dersom pensjonsgraden reduseres før 67 år, skal årlig pensjon divideres med den opprinnelige uttaksgraden og multipliseres med den nye uttaksgraden.

Dersom pensjonsgraden endres etter 67 år, skal pensjonen omgjøres til en beholdning ved å multiplisere pensjonen med delingstallet på endringstidspunktet. Deretter beregnes ny

årlig pensjon ved å dividere samlet beholdning med delingstallet på endringstidspunktet, multiplisert med ny uttaksgrad.

Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 4-12 (Opphør av pensjon)

Påslagspensjon og 2011-tillegget opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde. Betinget tjenestepensjon opphører ved utgangen av måneden medlemmet døde. Overgangstillegg opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde og senest måneden etter at medlemmet fyller 67 år.

Någjeldende kapittel IV til XI blir kapitlene 5 til 12.

§ 26 skal lyde:

Pensjonsordningen kan sette som vilkår for tilståelse av ytelser at vedkommende samtidig setter fram krav om ytelser etter *folketrygdloven*. Dette gjelder ikke for pensjon etter kapittel 4. Departementet kan fastsette nærmere regler.

III

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser (samordningsloven) gjøres følgende endringer:

§ 3 nytt første ledd skal lyde:

Loven omfatter alderspensjon etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse kapittel 5 (alderspensjon - bruttopensjon). Alderspensjon etter samme lov kapittel 6 (alderspensjon - påslagspensjon) omfattes bare av kapittel II. Det samme gjelder tilsvarende brutto- og nettoppensjoner fra andre tjenestepensjonsordninger.

Någjeldende § 3 første til fjerde ledd blir andre til femte ledd.

Ny § 24 c skal lyde:

Bestemmelsen gjelder uttak av oppsatt alderspensjon fra tjenestepensjonsordning for personer født i 1963 eller senere.

Ved uttak av pensjon før fylte 67 år, skal det gjøres en foreløpig samordning med alderspensjon fra folketrygden. Det fastsettes da en foreløpig samordningsbeholdning med utgangspunkt i den ordinære samordningsbeholdningen på uttakstidspunktet. I den foreløpige samordningsbeholdningen inngår også en forskuttert opptjening basert 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp fram til 67 år. Det foretas ny samordning ved fylte 67 år der det i tillegg korrigeres for den foreløpige samordningen før 67 år.

Ved uttak av pensjon etter fylte 67 år, tas det utgangspunkt i den ordinære samordningsbeholdningen etter § 24 a. Det samordnes ikke med eventuell alderspensjon fra folketrygden som er opptjent etter fylte 67 år.

Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av denne paragrafen.

IV

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere gjøres følgende endringer:

Någjeldende kapitlene I til IV blir kapitlene 1 til 4.

§ 5 første ledd nytt første punktum skal lyde:

Pensjonsgivende tjenestetid brukes i beregningen av pensjon etter kapittel 4, 6, 7 og 8 og pensjon etter § 5-6, § 5-7 og § 5-11.

Någjeldende første til tredje punktum blir andre til fjerde punktum.

Overskriften til kapittel 4 skal lyde:

Alderspensjon – bruttopensjon

Ny § 6 a skal lyde:

Kapitlet gjelder for medlemmer født i 1962 eller tidligere.

§ 10 c første ledd skal lyde (merknad: § 10 c er gitt i medhold av Lovvedtak 67 (2017–2018), basert på Prop. 61 L (2017–2018) og Innst. 343 L (2017–2018), men ikke trådt i kraft ennå):

Medlemmer som *er født i 1958 eller tidligere*, skal ha et garantert pensjonsnivå etter reglene i paragrafen her.

Ny § 10 d skal lyde:

Medlemmer som er født i 1959, 1960, 1961 eller 1962, får en andel av garantitillegget som er gitt til medlemmer født i 1958 eller tidligere etter § 10 c. Andelene bestemmes av forholdet mellom tjenestetid før 2011 og samlet tjenestetid begrenset til full tjenestetid. Garantitillegget trappes ned med årskull, slik at 1959-kullet får 90 prosent av tillegget, 1960-kullet får 80 prosent, 1961-kullet får 70 prosent og 1962-kullet får 60 prosent av tillegget.

§ 12 femte ledd første punktum skal lyde:

Rett til uførepensjon etter kapitlet her har også den som har fratrudd stillingen etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon *med minst tre års tjenestetid*, og som senere blir innvilget uføretrygd fra folketrygden.

Nytt kapittel 5 skal lyde:

Alderspensjon – påslagspensjon

§ 5-1 (Virkeområde)

Kapitlet gjelder for medlemmer født i 1963 eller senere.

§ 5-2 (Opptjening av alderspensjon - påslagsbeholdning)

Alderspensjon tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp og en tilleggssats på 18,1 prosent av pensjonsgrunnlaget mellom 7,1 og 12 ganger grunnbeløpet. Det er gjeldende grunnbeløp som legges til grunn. Ved deltidsstilling utgjør opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen for en fulltidsstilling. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter § 27. Det gis pensjonsopptjening fram til og med måneden medlemmet fyller 75 år.

Det gis pensjonsopptjening for tid med uførepensjon etter kapittel 6. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet av. Opptjeningen reduseres forholdsmessig når uføregraden eller utbetalingsgraden er lavere enn 100 prosent.

Det gis pensjonsopptjening for den tid medlemmet har permisjon uten lønn eller på annen måte midlertidig har fratrudd tjenesten og hvor det ved tariffavtale som styret har akseptert er bestemt at tiden skal gi pensjonsopptjening. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget i stillingen som medlemmet har permisjon fra eller midlertidig har fratrudd. Ved delvis permisjon skjer opptjeningen forholdsmessig.

For medlemmer som har opptjening etter første ledd, og som har opptjening for tjenestetid før 2020 som ikke gir rett til oppsatt alderspensjon etter § 10, gir tiden før 2020 opptjening i påslagspensjonen. Det er et vilkår at samlet opptjeningstid er minst ett år. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget 31. desember 2019, omgjort til pensjonsgrunnlag i hel stilling, opptjeningstiden før 2020 målt i antall måneder og gjennomsnittlig stillingsandel.

Opptjeningen skjer løpende. Opptjeningen for hver periode med uforandret pensjonsgrunnlag fastsettes ved at pensjonsgrunnlaget multipliseres med antall dager i perioden og divideres med 365. Ved deltidsstilling utgjør den løpende opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen i fulltidsstilling. Medlemmets pensjonsopptjening akkumuleres i en påslagsbeholdning. Pensjonsopptjeningen tilføres påslagsbeholdningen årlig.

§ 5-3 (Uttak av alderspensjon)

Alderspensjon gis tidligst fra og med måneden etter den måned melding om uttak av pensjon blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom pensjonen ikke

er tatt ut innen medlemmet fyller 75 år, utbetales pensjonen fra og med måneden etter fylte 75 år.

Alderspensjonen fastsettes på grunnlag av påslagsbeholdningen på uttakstidspunktet. Beholdningen gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på uttakstidspunktet for pensjonen.

Alderspensjonen kan tas ut helt eller delvis. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Dersom medlemmet mottar uførepensjon etter en utbetalingsgrad lavere enn 100 prosent, kan ikke summen av uføregrad og graden av alderspensjon overstige 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet eller ett år fra tidspunktet da uttaksgraden sist ble endret. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uavhengig av bestemmelsene i første punktum. Ved fylte 75 år skal full pensjon utbetales.

Dersom pensjonsgraden endres, skal pensjonen gjøres om til en beholdning ved å multiplisere pensjonen med delingstallet på endringstidspunktet. Dette beløpet legges sammen med eventuell beholdning som ikke er tatt ut. Pensjonen beregnes deretter etter bestemmelsene i paragrafen her.

Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 5-4 (Levealdersjustering)

Alderspensjon skal levealdersjusteres ved hjelp av delingstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 20-12 og 20-13.

§ 5-5 (Ny opptjening)

Ved uttak av hel alderspensjon, skal pensjonsopptjening som tilføres påslagsbeholdningen etter uttak, regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til pensjonen som allerede er tatt ut. Omregningen foretas med virkning fra 1. januar året etter at opptjeningen fant sted.

Ved gradert uttak av pensjon, skal pensjonsopptjening som tilføres påslagsbeholdningen etter uttak, omregnes til pensjon etter § 5-3 femte ledd når uttaksgraden endres.

For pensjonsuttak etter første og andre ledd etter fylte 75 år benyttes delingstallet ved fylte 75 år.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

§ 5-6 (2011-tillegg)

Medlemmer som er født i årene fra 1963 til og med 1967, og som har opptjening før 2011 som omfattes av rett til oppsatt alderspensjon etter § 5-11, gis et tillegg til

alderspensjonen. Tillegget utgjør 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte alderspensjonen, justert med forholdet mellom tjenestetid før 2011 og full tjenestetid. Tillegget beregnes forholdsmessig hvis gjennomsnittlig stillingsstørrelse før 2011 er lavere enn 100 prosent. Tillegget trappes ned slik at 1963-kullet får 100 prosent av tillegget, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent av tillegget.

Tillegget kan tas ut fra 62 år. Ved uttak multipliseres tillegget med delingstallet ved 67 år og divideres med delingstallet på uttakstidspunktet. Tillegget utbetales senest fra og med måneden etter fylte 75 år.

Tillegget kan kombineres med arbeidsinntekt uten at tillegget blir avkortet. Tillegget kan ikke tas ut gradert.

§ 5-7 (Overgangstillegg)

Medlemmer født i årene fra 1963 til og med 1970 og som har minst 15 års tjenestetid, kan motta overgangstillegg fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Det er et vilkår for rett til overgangstillegg at medlemmet fratrer den medlemspliktige stillingen helt. Tillegget opphører ved gjeninntreden i medlemspliktig stilling og senest måneden etter at medlemmet fyller 67 år.

Fullt overgangstillegg er 0,15 ganger folketrygdens grunnbeløp og ytes til medlemmer i 1963-kullet med 40 års tjenestetid i full stilling. Tillegget beregnes forholdsmessig for medlemmer med tjenestetid mindre enn 40 år og for gjennomsnittlig stillingsandel lavere enn 100 prosent. Dersom samlet opptjeningstid er over 40 år, skal gjennomsnittlig stillingsandel beregnes med utgangspunkt i de 40 årene med høyest stillingsandel.

Tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert årskull fra og med 1964-kullet, slik at 1964-kullet får 87,5 prosent av overgangstillegget som 1963-kullet får, 1965-kullet får 75 prosent osv. til 1970-kullet som får 12,5 prosent av tillegget. Det gis ikke overgangstillegg til personer født fra og med 1971.

Tillegget skal ikke levealdersjusteres. Det avkortes ikke mot arbeidsinntekt fra stilling som ikke er medlemspliktig. Tillegget kan ikke tas ut gradert.

§ 5-8 (Betinget tjenestepensjon - opptjening)

Medlemmer som ikke har rett til privat eller offentlig avtalefestet pensjon (AFP), gis betinget tjenestepensjon som et tillegg til alderspensjonen.

Betinget tjenestepensjon tjenes opp med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp fram til fylte 62 år. Det er gjeldende grunnbeløp som legges til grunn. Ved deltidsstilling utgjør opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen for en fulltidsstilling. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter § 27.

Det gis pensjonsopptjening for tid med uførepensjon etter kapittel 6. Opptjeningen skjer på grunnlag av pensjonsgrunnlaget som uførepensjonen er beregnet av. Opptjeningen reduseres forholdsmessig når utbetalingsgraden er lavere enn 100 prosent.

Minstekravet til opptjeningstid for å få rett til betinget tjenestepensjon er ett år.

Opptjeningen skjer løpende. Opptjeningen for hver periode med uforandret pensjonsgrunnlag fastsettes ved at pensjonsgrunnlaget multipliseres med antall dager i perioden og divideres med 365. Ved deltidsstilling utgjør den løpende opptjeningen en forholdsmessig del av opptjeningen i fulltidsstilling. Medlemmets pensjonsopptjening akkumuleres i en betinget beholdning. Pensjonsopptjeningen tilføres den betingede beholdningen årlig.

§ 5-9. (Betinget tjenestepensjon - uttak)

Betinget tjenestepensjon kan tas ut fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom det innvilges betinget tjenestepensjon etter at et medlem har fylt 70 år, skal årlig pensjon beregnes som om uttaket skjedde ved 70 år.

Betinget beholdning gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på uttakstidspunktet for pensjonen.

Betinget tjenestepensjon kan ikke tas ut gradert eller stanses. Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 5-10. (Oppsatt pensjon for tjenestetid etter 2019)

Fratrer et medlem sin stilling med minst ett års tjenestetid, men uten rett til straks å få pensjon etter dette kapitlet, har medlemmet rett til oppsatt påslagspensjon og oppsatt betinget tjenestepensjon. Pensjonen beregnes etter reglene i kapitlet her.

§ 5-11. (Oppsatt pensjon for tjenestetid før 2020)

Medlemmer med minst tre års tjenestetid før 2020 får oppsatt pensjonsrett etter § 10. Denne pensjonen kan tas ut fra og med måneden etter den måned melding om uttak blir gitt, likevel tidligst fra og med måneden etter fylte 62 år. Dersom pensjonen ikke er tatt ut innen medlemmet fyller 75 år, skal pensjonen uansett utbetales fra og med måneden etter fylte 75 år.

Alderspensjonen kan tas ut helt eller delvis. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Dersom medlemmet mottar uførepensjon etter en utbetalingsgrad lavere enn 100 prosent, kan ikke summen av uføregrad og graden av alderspensjon overstige 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet eller ett år fra tidspunktet da uttaksgraden sist ble endret. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uavhengig av bestemmelsene i første punktum. Ved fylte 75 år skal full pensjon utbetales.

Pensjonen skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 10 a første ledd bokstav b og fjerde ledd.

Dersom pensjonsgraden økes før 67 år, skal det økte deluttaket beregnes som et nytt uttak etter ordinære regler. Dersom pensjonsgraden reduseres før 67 år, skal årlig pensjon divideres med den opprinnelige uttaksgraden og multipliseres med den nye uttaksgraden.

Dersom pensjonsgraden endres etter 67 år, skal pensjonen omgjøres til en beholdning ved å multiplisere pensjonen med delingstallet på endringstidspunktet. Deretter beregnes ny årlig pensjon ved å dividere samlet beholdning med delingstallet på endringstidspunktet, multiplisert med ny uttaksgrad.

Pensjonen kan kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

§ 5-12 (Opphør av pensjon)

Påslagspensjon og 2011-tillegget opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde. Betinget tjenestepensjon opphører ved utgangen av måneden medlemmet døde. Overgangstillegg opphører ved utgangen av måneden etter måneden medlemmet døde og senest måneden etter at medlemmet fyller 67 år.

Någjeldende kapittel V til XI blir kapittel 6 til 12.

§ 39 nytt første ledd skal lyde:

Påslagsbeholdningen etter § 5-2 og betinget beholdning etter § 5-8 reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten.

Någjeldende første ledd blir andre ledd og skal lyde:

Regulering av alderspensjon etter kapittel 4 under utbetaling, foretas ved at pensjonsgrunnlaget reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Regulering av alderspensjon etter kapittel 5 under utbetaling, foretas ved at pensjonen reguleres årlig fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent, likevel slik at alderspensjon etter § 5-11 reguleres etter første punktum. Ved første reguleringsstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april, settes fratrukket forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut. Overgangstillegg etter § 5-7 beregnes av det til enhver tid gjeldende grunnbeløp i folketrygden.

Någjeldende andre til femte ledd blir tredje til sjette ledd.

Sjette ledd skal lyde:

Ved regulering av beholdninger, pensjoner og pensjonsgrunnlag etter første til femte ledd benyttes de reguleringsfaktorer Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

§ 36 tredje ledd skal lyde:

Pensjonsordningen kan sette som vilkår for tilståelse av ytelser at vedkommende samtidig setter fram krav om ytelser etter *folketrygdloven*. Dette gjelder ikke for pensjon etter kapittel 5. Departementet kan fastsette nærmere forskrifter om dette.

V

I lov 21. august 1998 nr. 65 om pensjonsordning for ballettdansere, sangsolister og korsangere ved Den Norske Opera & Ballett gjøres følgende endringer:

§ 4 første ledd skal lyde:

Beregning av pensjon skal skje etter reglene i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, med unntak av kapittel 6. Alderspensjon beregnes etter kapittel 5. Kravet til tjenestetid for rett til full pensjon for den som står i stilling ved pensjonering, er 20 år for ballettdansere og 23 år for sangsolister og korsangere.

VI

Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Vedlegg 1

Fremforhandlet løsning. Avtale om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor

1. Innledning

Denne avtalen beskriver en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor samt overgangsordninger. Den nye løsningen innebærer at det fortsatt skal være et enhetlig pensjonssystem i offentlig sektor, med livsvarig pensjon og like regler for kvinner og menn.

Offentlig tjenstepensjon og AFP for offentlig ansatte legges om til livsvarige påslagsordninger som kommer i tillegg til folketrygden. Alle år i arbeid skal gi pensjonsopptjening. Pensjonen skal som hovedregel kunne tas ut helt eller delvis fra 62 år og kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet. De som skal tjene opp alderspensjon i de nye ordningene, beholder opptjeningen i bruttoordningen.

De nye ordningene skal gjelde for de som er født i 1963 eller senere. Eldre årskull beholder dagens AFP-ordning og fortsetter å tjene opp pensjon i dagens ordning.

De nye ordningene vil gi offentlig ansatte bedre uttelling av å stå lenger i arbeid. Offentlig ansatte vil ha samme mulighet som ansatte i privat sektor til å opprettholde pensjonsnivåene når levealderen øker.

Det innføres et nytt pensjonselement – betinget tjenstepensjon. Den vil gi økt sikkerhet for den fremtidige pensjonen for de som ikke kvalifiserer for AFP. Betinget tjenstepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år.

De nye ordningene gjør at man ikke mister opptjente rettigheter ved bytte av jobb. Overføringsavtalen videreføres og legger til rette for fortsatt god mobilitet innad i offentlig sektor.

Denne avtalen innebærer ikke endringer i reglene i de offentlige tjenstepensjonsordningene for uførepensjon eller pensjon til etterlatte barn og ektefeller.

2. Ny alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger

Det er enighet om en påslagsmodell for alderspensjon i de offentlige tjenstepensjonsordningene. Ordningen innføres fra 2020 for ansatte som er født i 1963 eller senere.

Den nye pensjonsordningen skal ha følgende regler:

- Alle år i jobb fram til 75 år skal gi pensjonsopptjening.
- Alderspensjonen skal tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget i inntektsintervallet 0–12 G og en tilleggssats på 18,1 prosent i inntektsintervallet 7,1–12 G.
- Den enkelte arbeidstakers pensjonsopptjening akkumuleres i en beholdning som i opptjeningsperioden skal reguleres med lønnsveksten i samfunnet.
- Alderspensjonen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 75 år, og pensjonen skal kunne kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.

- Ved uttak av alderspensjon beregnes årlig alderspensjon ved at pensjonsbeholdningen divideres med folketrygdens delingstall.
- Alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.
- De som har minst ett års samlet tjenestetid, får en oppsatt rett til alderspensjon fra påslagsordningen.

Partene er enig om at ulønnet utdanningspermisjon gir pensjonsopptjening i ny offentlig tjenstepensjon når arbeidsgiver vurderer at utdanningen er relevant for sitt kompetansebehov, i de områdene der slik opptjening ikke er avtalt i dag.

3. Ny AFP i offentlig sektor

AFP for ansatte i offentlig sektor legges om fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig påslagsordning som kommer i tillegg til folketrygden.

De som er født i 1962 eller tidligere skal beholde dagens AFP-ordning.

Ansatte født i 1963 eller senere skal ha en ny AFP-ordning som er utformet etter mønster av AFP-ordningen i privat sektor. Det forutsettes at det etableres systemer for medregning av kvalifikasjonstid og refusjoner mellom AFP-ordningene i offentlig og privat sektor, slik at kvalifikasjonstid fra privat sektor kan medregnes i offentlig sektor og omvendt.

Kvalifikasjonsreglene for ny AFP fases gradvis inn. Ansatte født 1963–1966 som på uttakstidspunktet ikke fyller vilkårene for ny AFP, kan likevel innvilges ny AFP i offentlig sektor dersom tjenestetiden er minst ti år og vedkommende har vært ansatt i en virksomhet med offentlig AFP:

Årskull	Kvalifikasjonskrav
1963	3 av 5 siste år
1964	4 av 6 siste år
1965	5 av 7 siste år
1966	6 av 8 siste år

Ansatte født i 1967 eller senere har ordinære kvalifikasjonsregler, altså 7 av siste 9 år.

AFP i offentlig sektor beregnes som 4,21 prosent av årlig pensjongivende inntekt opp til 7,1 G i alderen 13–61 år. AFP skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år som en livsvarig ytelse. Ved uttak beregnes årlig AFP ved å benytte folketrygdens delingstall. Ny AFP skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.

4. Overgangstillegg for årskullene 1963–1970

Det gis et overgangstillegg på 0,15 G til 1963-kullet som er det første årskullet som mister dagens AFP-ordning. Tillegget gis i alderen fra 62 til 67 år. Tillegget forutsetter at en fratrer fra en medlemspliktig stilling. For å få et fullt tillegg kreves det 40 års tjenestetid,

og for å få et delvis tillegg kreves det minst 15 års tjenestetid. Tillegget gis forholdsmessig for personer med tjenestetid mellom 40 og 15 år og justeres for gjennomsnittlig stillingsandel. Tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert påfølgende årskull etter 1963-kullet. Tillegget levealdersjusteres ikke, og avkortes ikke mot arbeidsinntekt.

5. Betinget tjenestepensjon

Det innføres en ordning med betinget tjenestepensjon. Betinget tjenestepensjon vil være et tillegg til alderspensjonen for de som ikke kvalifiserer for ny AFP, herunder oppsatte rettigheter.

Betinget tjenestepensjon tjenes opp med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 G i år med medlemskap i en offentlig tjenestepensjonsordning fram til og med det året en fyller 61 år. Ordningen innføres samtidig med ny påslagsordning for personer født i 1963 eller senere.

Betinget tjenestepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år. Ved uttak beregnes den årlige pensjonen ved å dividere med folketrygdens delingstall.

Betinget tjenestepensjon skal ikke komme i tillegg til ny AFP, men vil gi økt sikkerhet for den fremtidige pensjonen for de som ikke kvalifiserer for ny AFP.

6. Innfasing av nye ordninger

Personer født i 1962 eller tidligere skal beholde dagens AFP-ordning og fortsette å tjene opp alderspensjon i bruttoordningen. De vil dermed fortsatt ha mulighet til å kombinere delvis AFP eller alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen med en deltidsstilling, men vil ikke kunne ta ut alderspensjonen fullt fleksibelt.

De som er født i 1963 eller senere skal få ny AFP og skal tjene opp rett til alderspensjon i den nye påslagsordningen for alderspensjon fra 2020.

De som har opptjening i bruttoordningen skal få en oppsatt pensjon fra denne ordningen når de starter å tjene opp pensjonsrettigheter i påslagsordningen. Dersom opptjeningen i bruttoordningen samlet er tre år eller mindre, skal rettighetene overføres til påslagsordningen.

De som er født i 1963 eller senere og har opptjening i bruttoordningen, skal kunne ta ut opptjent bruttopensjon fleksibelt. Dette skal skje ved at det ikke skal samordnes med eventuell opptjening i folketrygden etter 67 år. Årlig pensjon opptjent i bruttoordningen skal være høyere desto senere den tas ut etter 67 år.

Bruttopensjonen skal kunne tas ut fra 62 år for de som er født i 1963 eller senere. Ved uttak før 67 år skal det gjøres en foreløpig samordning.

7. Individuell garanti

Personer født senest i 1958 har fått en individuell garanti som sikrer dem 66 prosent samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning, gitt full opptjeningstid. Garantien oppfylles ved at det gis et garantitillegg til alderspensjonen.

Det videreføres en individuell garanti for årskullene 1959–1962 ved at disse årskullene får en andel av det garantitillegget som er gitt til og med 1958-kullet. Andelene bestemmes av forholdet mellom opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningstid, maksimalt kravet til full opptjeningstid. Garantitilleggene trappes

også ned med årskull, slik at 1959-kullet får 90 prosent, 1960-kullet får 80 prosent, 1961-kullet får 70 prosent og 1962-kullet får 60 prosent.

Også årskullene 1963–1967 gis et tillegg til pensjonen dersom de har opptjening før 2011. Tillegget skal være 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen, justert med forholdet mellom opptjeningstid før 2011 og kravet til full opptjening. Tillegget trappes ned med årskull slik at 1963-kullet får 100 prosent, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent. Tillegget utformes nøytralt, slik at årlig utbetaling blir lavere ved uttak før 67 år og høyere ved uttak etter 67 år.

8. Nye samordningsregler og levealdersjustering av bruttopensjon

Dette punktet gjelder samordning av alderspensjon opptjent i bruttoordningen med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye regler, altså personer født i 1954 eller senere.

Sentrale prinsipper i dagens samordningsregler videreføres for de som er født senest i 1962 ved at offentlig tjenstepensjon skal samordnes tidligst fra fylte 67 år og samordningen skal skje som om folketrygd og tjenstepensjon tas ut samtidig. De som er født i 1963 eller senere skal få en mer fleksibel bruttopensjon, jf. punkt 6 over.

Ny folketrygd opparbeides i en pensjonsbeholdning og samordningsreglene må tilpasses dette. Samordningsfordeler videreføres ved at to prosent av pensjonsbeholdningen i folketrygden holdes utenom samordningen. For å sikre at alle får utbetalt tjenstepensjon, gis det i tillegg et kronebeløp på 2,5 G, dividert med folketrygdens delingstall på uttakstidspunktet. Tillegget justeres med tjenestetid og stillingsandel.

For å gi bedre pensjonsuttelling for de som står i arbeid etter 67 år, endres reglene for levealdersjustering av bruttopensjon som skal samordnes med gammel folketrygd slik at bruttopensjonen kan bli høyere enn 66 prosent. Dette skjer ved at nedre grense for forholdstallet reduseres ved utsatt uttak helt til delingstallet er 13,42.

Alderspensjon fra bruttoordningen for de som er født i 1963 eller senere skal ikke samordnes med ny AFP i offentlig eller privat sektor.

Den vedtatte innfasingen av strengere samordning av offentlig tjenstepensjon med ny, privat AFP for årskullene 1954–1962 gjennomføres ikke. For disse årskullene skal samordningen skje på samme måte som for de som er født før 1954, slik at det bare gjøres fradrag i bruttopensjonen for maksimalt 15 prosent av privat AFP.

9. Alderspensjon til uføre

Uføre skal sikres en god alderspensjon. Siktemålet for regelverket for alderspensjon til uføre må være at uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon. Uføre kan ikke kompensere for virkningen av levealdersjusteringen ved å stå lenger i jobb, slik arbeidsføre kan.

Uføre født til og med 1962, som skal fortsette å tjene opp alderspensjon i bruttoordningen, skal få alderspensjonen beregnet etter dagens regler.

Uføre født i 1963 eller senere skal tjene opp rett til alderspensjon fra påslagsordningen fra 2020. Grunnlaget for opptjeningen som ufør i påslagsmodellen skal være den

inntekten de hadde da de ble uføre. Uføre skal gå over på alderspensjon ved samme alder som i folketrygden, altså ved fylte 67 år.

Alderspensjon fra folketrygden er størstedelen av alderspensjonen, også for uføre med offentlig tjenstepensjon. Uføre født senest i 1951 har fått en delvis skjerming for virkningen av levealdersjustering av alderspensjon fra folketrygden. Stortinget skal ta stilling til langsiktig løsning for, og eventuell skjerming av, uføres alderspensjon i folketrygden.

Den endelige utformingen av uføres alderspensjon i de offentlige tjenstepensjonsordningene skal tilpasses folketrygden på en slik måte at det oppnås et godt samlet pensjonsnivå ved 67 år i forhold til arbeidsføres alderspensjon. Spørsmålene om hvor lenge uføre skal tjene opp alderspensjon i påslagsordningen og om de skal få betinget tjenstepensjon, utsettes til etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden. Dette arbeidet utføres i samarbeid med partene i denne avtalen.

10. Alderspensjon til personer med særaldersgrense

Dette punktet gjelder alderspensjon til personer med aldersgrenser 60, 63 eller 65 år.

Samfunnsmessige hensyn knyttet til sikkerhet og belastning tilsier at det også i fremtiden vil være behov for at stillinger i offentlig sektor skal ha særaldersgrense. Personer som forlater arbeidslivet tidlig på grunn av særaldersgrenser skal ikke komme urimelig ut sammenlignet med andre grupper.

De som har særaldersgrenser etter dagens regler, skal sikres nødvendig forutsigbarhet.

Aldersgrenser

Pensjonsavtalen regulerer ikke hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde. Dette må avklares i en senere prosess. Dersom det skjer endringer i aldersgrensen, skal personer som på det tidspunktet er ansatt i en stilling med særaldersgrense og som har ti eller færre år igjen til den tidligere aldersgrensen, beholde de ordninger som da gjelder.

Personer født før 1963

Arbeidstakere i stillinger med særaldersgrense som er født før 1963, beholder dagens regler, dvs. særaldersgrensen og retten til særalderspensjon frem til 67 år.

Tilpasninger for personer født i 1963 eller senere

Regelverket for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere må tilpasses påslagsmodellen.

Personer som 1.1.2020 har ti eller færre år til særaldersgrensen, skal sikres ordninger som gjør at de ikke kommer dårligere ut enn hvis dagens regler, inkl. 85-årsregelen, videreføres.

Personer som har mer enn ti år til særaldersgrensen skal ha regler som sikrer pensjonsnivået og ikke innebærer økte kostnader sammenlignet med dagens regler. Mulige tilpasninger kan for eksempel være en forhøyet opptjeningssats, videreføring i bruttoordningen med mer. Ulike årskull og ulike aldersgrenser kan ha ulike regler.

Partene skal på dette grunnlaget, snarest etter inngåelsen av denne avtalen, utrede og avtale løsninger for personer som har særaldersgrense og opptjening i påslagsmodellen. Løsningene skal kunne virke fra 2020. Partene er enige om at dette arbeidet ikke gir føringer for det senere arbeidet med å vurdere hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense, jf. avsnittet om aldergrenser over.

Målet med utredningsarbeidet er en enighet mellom partene om modell for og elementer i nødvendige tilpasninger. Regjeringen vil utarbeide et lovforslag i tråd med den løsningen det er oppnådd enighet om.

11. Overføringsavtalen

Overføringsavtalen skal videreføres og ha en koordinerende funksjon ved utbetaling av pensjon til personer med opptjente rettigheter fra en offentlig tjenstepensjonsordning.

Oppfølging og evaluering av pensjonsavtalen

Implementeringen av pensjonsavtalen skal følges av partene gjennom Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd.

Dersom det skjer store, uforutsette endringer i forutsetningene for pensjonsavtalen, kan partene endre avtalen. Endringer som kan utløse dette, er for eksempel endringer i AFP-ordningen i privat sektor.

De nye pensjonsordningene i offentlig sektor skal evalueres innen 1.1.2030.

12. Svarfrist

Det vises til prosessavtalen hvor det framgår at «Organisasjonene skal kunne forankre den enigheten som oppnås om pensjon blant organisasjonens medlemmer. Frist for tilbakemelding er 1. juli 2018.»

Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialminister

Lasse Hansen
KS

Peggy Hessen Følsvik
Landsorganisasjonen i Norge

Anne-Kari Bratten
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Ragnhild Lied
Unio

Erik Kollerud
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Vedrørende punkt 7:

LO, Unio, YS og Akademikerne forutsetter at denne avtale ikke kan påberopes i senere individuelle søksmål, der enkeltpersoner vil prøve rettslig hvorvidt endringene griper inn i vedkommende sine rettigheter etter Grunnlovens bestemmelser. Det vises til HTA i KS- området kap. 2 pkt 2.0, 3 ledd.

Fremforhandlet løsning. Avtale om tjenstepensjon for ansatte i offentlig sektor

1. Innledning

Denne avtalen beskriver en ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor samt overgangsordninger. Den nye løsningen innebærer at det fortsatt skal være et enhetlig pensjonssystem i offentlig sektor, med livsvarig pensjon og like regler for kvinner og menn.

Offentlig tjenstepensjon og AFP for offentlig ansatte legges om til livsvarige påslagsordninger som kommer i tillegg til folketrygden. Alle år i arbeid skal gi pensjonsopptjening. Pensjonen skal som hovedregel kunne tas ut helt eller delvis fra 62 år og kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet. De som skal tjene opp alderspensjon i de nye ordningene, beholder opptjeningen i bruttoordningen.

De nye ordningene skal gjelde for de som er født i 1963 eller senere. Eldre årskull beholder dagens AFP-ordning og fortsetter å tjene opp pensjon i dagens ordning.

De nye ordningene vil gi offentlig ansatte bedre uttelling av å stå lenger i arbeid. Offentlig ansatte vil ha samme mulighet som ansatte i privat sektor til å opprettholde pensjonsnivåene når levealderen øker.

Det innføres et nytt pensjonelement – betinget tjenstepensjon. Den vil gi økt sikkerhet for den fremtidige pensjonen for de som ikke kvalifiserer for AFP. Betinget tjenstepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år.

De nye ordningene gjør at man ikke mister opptjente rettigheter ved bytte av jobb. Overføringsavtalen videreføres og legger til rette for fortsatt god mobilitet innad i offentlig sektor.

Denne avtalen innebærer ikke endringer i reglene i de offentlige tjenstepensjonsordningene for uførepensjon eller pensjon til etterlatte barn og ektefeller.

2. Ny alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger

Det er enighet om en påslagsmodell for alderspensjon i de offentlige tjenstepensjonsordningene. Ordningen innføres fra 2020 for ansatte som er født i 1963 eller senere.

Den nye pensjonsordningen skal ha følgende regler:

- Alle år i jobb fram til 75 år skal gi pensjonsopptjening.
- Alderspensjonen skal tjenes opp med en grunnsats på 5,7 prosent av pensjonsgrunnlaget i inntektsintervallet 0–12 G og en tilleggssats på 18,1 prosent i inntektsintervallet 7,1–12 G.
- Den enkelte arbeidstakers pensjonsopptjening akkumuleres i en beholdning som i opptjeningsperioden skal reguleres med lønnsveksten i samfunnet.
- Alderspensjonen skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 75 år, og pensjonen skal kunne kombineres med arbeidsinntekt uten at pensjonen blir avkortet.
- Ved uttak av alderspensjon beregnes årlig alderspensjon ved at pensjonsbeholdningen divideres med folketrygdens delingstall.

- Alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.
- De som har minst ett års samlet tjenestetid, får en oppsatt rett til alderspensjon fra påslagsordningen.

Partene er enig om at ulønnet utdanningspermisjon gir pensjonsopptjening i ny offentlig tjenestepensjon når arbeidsgiver vurderer at utdanningen er relevant for sitt kompetansebehov, i de områdene der slik opptjening ikke er avtalt i dag.

3. Ny AFP i offentlig sektor

AFP for ansatte i offentlig sektor legges om fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig påslagsordning som kommer i tillegg til folketrygden.

De som er født i 1962 eller tidligere skal beholde dagens AFP-ordning.

Ansatte født i 1963 eller senere skal ha en ny AFP-ordning som er utformet etter mønster av AFP-ordningen i privat sektor. Det forutsettes at det etableres systemer for medregning av kvalifikasjonstid og refusjoner mellom AFP-ordningene i offentlig og privat sektor, slik at kvalifikasjonstid fra privat sektor kan medregnes i offentlig sektor og omvendt.

Kvalifikasjonsreglene for ny AFP fases gradvis inn. Ansatte født 1963–1966 som på uttakstidspunktet ikke fyller vilkårene for ny AFP, kan likevel innvilges ny AFP i offentlig sektor dersom tjenestetiden er minst ti år og vedkommende har vært ansatt i en virksomhet med offentlig AFP:

Årskull	Kvalifikasjonskrav
1963	3 av 5 siste år
1964	4 av 6 siste år
1965	5 av 7 siste år
1966	6 av 8 siste år

Ansatte født i 1967 eller senere har ordinære kvalifikasjonsregler, altså 7 av siste 9 år.

AFP i offentlig sektor beregnes som 4,21 prosent av årlig pensjongivende inntekt opp til 7,1 G i alderen 13–61 år. AFP skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år som en livsvarig ytelse. Ved uttak beregnes årlig AFP ved å benytte folketrygdens delingstall. Ny AFP skal reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.

4. Overgangstillegg for årskullene 1963–1970

Det gis et overgangstillegg på 0,15 G til 1963-kullet som er det første årskullet som mister dagens AFP-ordning. Tillegget gis i alderen fra 62 til 67 år. Tillegget forutsetter at en fratrer fra en medlemspliktig stilling. For å få et fullt tillegg kreves det 40 års tjenestetid, og for å få et delvis tillegg kreves det minst 15 års tjenestetid. Tillegget gis forholdsmessig for personer med tjenestetid mellom 40 og 15 år og justeres for gjennomsnittlig stillingsandel. Tillegget trappes ned med 12,5 prosentpoeng for hvert påfølgende årskull etter 1963-kullet. Tillegget levealdersjusteres ikke, og avkortes ikke mot arbeidsinntekt.

5. Betinget tjenestepensjon

Det innføres en ordning med betinget tjenestepensjon. Betinget tjenestepensjon vil være et tillegg til alderspensjonen for de som ikke kvalifiserer for ny AFP, herunder oppsatte rettigheter.

Betinget tjenestepensjon tjenes opp med 3,0 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 7,1 G i år med medlemskap i en offentlig tjenestepensjonsordning fram til og med det året en fyller 61 år. Ordningen innføres samtidig med ny påslagsordning for personer født i 1963 eller senere.

Betinget tjenestepensjon skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 til 70 år. Ved uttak beregnes den årlige pensjonen ved å dividere med folketrygdens delingstall.

Betinget tjenestepensjon skal ikke komme i tillegg til ny AFP, men vil gi økt sikkerhet for den fremtidige pensjonen for de som ikke kvalifiserer for ny AFP.

6. Innfasing av nye ordninger

Personer født i 1962 eller tidligere skal beholde dagens AFP-ordning og fortsette å tjene opp alderspensjon i bruttoordningen. De vil dermed fortsatt ha mulighet til å kombinere delvis AFP eller alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen med en deltidsstilling, men vil ikke kunne ta ut alderspensjonen fullt fleksibelt.

De som er født i 1963 eller senere skal få ny AFP og skal tjene opp rett til alderspensjon i den nye påslagsordningen for alderspensjon fra 2020.

De som har opptjening i bruttoordningen skal få en oppsatt pensjon fra denne ordningen når de starter å tjene opp pensjonsrettigheter i påslagsordningen. Dersom opptjeningen i bruttoordningen samlet er tre år eller mindre, skal rettighetene overføres til påslagsordningen.

De som er født i 1963 eller senere og har opptjening i bruttoordningen, skal kunne ta ut opptjent bruttopensjon fleksibelt. Dette skal skje ved at det ikke skal samordnes med eventuell opptjening i folketrygden etter 67 år. Årlig pensjon opptjent i bruttoordningen skal være høyere desto senere den tas ut etter 67 år.

Bruttopensjonen skal kunne tas ut fra 62 år for de som er født i 1963 eller senere. Ved uttak før 67 år skal det gjøres en foreløpig samordning.

7. Individuell garanti

Personer født senest i 1958 har fått en individuell garanti som sikrer dem 66 prosent samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning, gitt full opptjeningstid. Garantien oppfylles ved at det gis et garantitillegg til alderspensjonen.

Det videreføres en individuell garanti for årskullene 1959–1962 ved at disse årskullene får en andel av det garantitillegget som er gitt til og med 1958-kullet. Andelene bestemmes av forholdet mellom opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen før 2011 og samlet opptjeningstid, maksimalt kravet til full opptjeningstid. Garantitilleggene trappes også ned med årskull, slik at 1959-kullet får 90 prosent, 1960-kullet får 80 prosent, 1961-kullet får 70 prosent og 1962-kullet får 60 prosent.

Også årskullene 1963–1967 gis et tillegg til pensjonen dersom de har opptjening før 2011. Tillegget skal være 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen,

justert med forholdet mellom opptjeningstid før 2011 og kravet til full opptjening. Tillegget trappes ned med årskull slik at 1963-kullet får 100 prosent, 1964-kullet får 80 prosent, 1965-kullet får 60 prosent, 1966-kullet får 40 prosent og 1967-kullet får 20 prosent. Tillegget utformes nøytralt, slik at årlig utbetaling blir lavere ved uttak før 67 år og høyere ved uttak etter 67 år.

8. Nye samordningsregler og levealdersjustering av bruttopensjon

Dette punktet gjelder samordning av alderspensjon opptjent i bruttoordningen med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye regler, altså personer født i 1954 eller senere.

Sentrale prinsipper i dagens samordningsregler videreføres for de som er født senest i 1962 ved at offentlig tjenstepensjon skal samordnes tidligst fra fylte 67 år og samordningen skal skje som om folketrygd og tjenstepensjon tas ut samtidig. De som er født i 1963 eller senere skal få en mer fleksibel bruttopensjon, jf. punkt 6 over.

Ny folketrygd opparbeides i en pensjonsbeholdning og samordningsreglene må tilpasses dette. Samordningsfordeler videreføres ved at to prosent av pensjonsbeholdningen i folketrygden holdes utenom samordningen. For å sikre at alle får utbetalt tjenstepensjon, gis det i tillegg et kronebeløp på 2,5 G, dividert med folketrygdens delingstall på uttakstidspunktet. Tillegget justeres med tjenestetid og stillingsandel.

For å gi bedre pensjonsuttelling for de som står i arbeid etter 67 år, endres reglene for levealdersjustering av bruttopensjon som skal samordnes med gammel folketrygd slik at bruttopensjonen kan bli høyere enn 66 prosent. Dette skjer ved at nedre grense for forholdstallet reduseres ved utsatt uttak helt til delingstallet er 13,42.

Alderspensjon fra bruttoordningen for de som er født i 1963 eller senere skal ikke samordnes med ny AFP i offentlig eller privat sektor.

Den vedtatte innfasingen av strengere samordning av offentlig tjenstepensjon med ny, privat AFP for årskullene 1954–1962 gjennomføres ikke. For disse årskullene skal samordningen skje på samme måte som for de som er født før 1954, slik at det bare gjøres fradrag i bruttopensjonen for maksimalt 15 prosent av privat AFP.

9. Alderspensjon til uføre

Uføre skal sikres en god alderspensjon. Siktemålet for regelverket for alderspensjon til uføre må være at uføres alderspensjon skal stå i et rimelig forhold til arbeidsføres alderspensjon. Uføre kan ikke kompensere for virkningen av levealdersjusteringen ved å stå lenger i jobb, slik arbeidsføre kan.

Uføre født til og med 1962, som skal fortsette å tjene opp alderspensjon i bruttoordningen, skal få alderspensjonen beregnet etter dagens regler.

Uføre født i 1963 eller senere skal tjene opp rett til alderspensjon fra påslagsordningen fra 2020. Grunnlaget for opptjeningen som ufør i påslagsmodellen skal være den inntekten de hadde da de ble uføre. Uføre skal gå over på alderspensjon ved samme alder som i folketrygden, altså ved fylte 67 år.

Alderspensjon fra folketrygden er størstedelen av alderspensjonen, også for uføre med offentlig tjenstepensjon. Uføre født senest i 1951 har fått en delvis skjerming for

virkingen av levealdersjustering av alderspensjon fra folketrygden. Stortinget skal ta stilling til langsiktig løsning for, og eventuell skjerming av, uføres alderspensjon i folketrygden.

Den endelige utformingen av uføres alderspensjon i de offentlige tjenstepensjonsordningene skal tilpasses folketrygden på en slik måte at det oppnås et godt samlet pensjonsnivå ved 67 år i forhold til arbeidføres alderspensjon. Spørsmålene om hvor lenge uføre skal tjene opp alderspensjon i påslagsordningen og om de skal få betinget tjenstepensjon, utsettes til etter at Stortinget har vedtatt reglene i folketrygden. Dette arbeidet utføres i samarbeid med partene i denne avtalen.

10. Alderspensjon til personer med særaldersgrense

Dette punktet gjelder alderspensjon til personer med aldersgrenser 60, 63 eller 65 år.

Samfunnsmessige hensyn knyttet til sikkerhet og belastning tilsier at det også i fremtiden vil være behov for at stillinger i offentlig sektor skal ha særaldersgrense. Personer som forlater arbeidslivet tidlig på grunn av særaldersgrenser skal ikke komme urimelig ut sammenlignet med andre grupper.

De som har særaldersgrenser etter dagens regler, skal sikres nødvendig forutsigbarhet.

Aldersgrenser

Pensjonsavtalen regulerer ikke hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense eller hvilke aldersgrenser som skal gjelde. Dette må avklares i en senere prosess. Dersom det skjer endringer i aldersgrensen, skal personer som på det tidspunktet er ansatt i en stilling med særaldersgrense og som har ti eller færre år igjen til den tidligere aldersgrensen, beholde de ordninger som da gjelder.

Personer født før 1963

Arbeidstakere i stillinger med særaldersgrense som er født før 1963, beholder dagens regler, dvs. særaldersgrensen og retten til særalderspensjon frem til 67 år.

Tilpasninger for personer født i 1963 eller senere

Regelverket for personer med særaldersgrenser som er født i 1963 eller senere må tilpasses påslagsmodellen.

Personer som 1.1.2020 har ti eller færre år til særaldersgrensen, skal sikres ordninger som gjør at de ikke kommer dårligere ut enn hvis dagens regler, inkl. 85-årsregelen, videreføres.

Personer som har mer enn ti år til særaldersgrensen skal ha regler som sikrer pensjonsnivået og ikke innebærer økte kostnader sammenlignet med dagens regler. Mulige tilpasninger kan for eksempel være en forhøyet opptjeningssats, videreføring i bruttoordningen med mer. Ulike årskull og ulike aldersgrenser kan ha ulike regler.

Partene skal på dette grunnlaget, snarest etter inngåelsen av denne avtalen, utrede og avtale løsninger for personer som har særaldersgrense og opptjening i påslagsmodellen. Løsningene skal kunne virke fra 2020. Partene er enige om at dette arbeidet ikke gir føringer for det senere arbeidet med å vurdere hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrense, jf. avsnittet om aldersgrenser over.

Målet med utredningsarbeidet er en enighet mellom partene om modell for og elementer i nødvendige tilpasninger. Regjeringen vil utarbeide et lovforslag i tråd med den løsningen det er oppnådd enighet om.

11. Overføringsavtalen

Overføringsavtalen skal videreføres og ha en koordinerende funksjon ved utbetaling av pensjon til personer med opptjente rettigheter fra en offentlig tjenstepensjonsordning.

12. Oppfølging og evaluering av pensjonsavtalen

Implementeringen av pensjonsavtalen skal følges av partene gjennom Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd.

Dersom det skjer store, uforutsette endringer i forutsetningene for pensjonsavtalen, kan partene endre avtalen. Endringer som kan utløse dette, er for eksempel endringer i AFP-ordningen i privat sektor.

De nye pensjonsordningene i offentlig sektor skal evalueres innen 1.1.2030.

13. Svarfrist

Det vises til prosessavtalen hvor det framgår at «Organisasjonene skal kunne forankre den enigheten som oppnås om pensjon blant organisasjonens medlemmer. Frist for tilbakemelding er 1. juli 2018.»

Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialminister

Lasse Hansen
KS

Anders Kvam
Akademikerne

Anne-Kari Bratten
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Vedrørende punkt 7:

LO, Unio, YS og Akademikerne forutsetter at denne avtale ikke kan påberopes i senere individuelle søksmål, der enkeltpersoner vil prøve rettslig hvorvidt endringene griper inn i vedkommende sine rettigheter etter Grunnlovens bestemmelser. Det vises til HTA i KS- området kap. 2 pkt 2.0, 3 ledd.